

تحليل وضعیت موجود سامانه‌های اطلاعات اقتصادی

معاونت پژوهش‌های اقتصادی
دفتر: مطالعات اقتصادی

کد موضوعی: ۲۲۰
شماره مسلسل: ۱۴۶۹۶
بهمن‌ماه ۱۳۹۴

فهرست اجمالی مطالب

۱.....	چکیده
۷.....	۱. ضرورت و اهمیت مقوله شفافیت در حوزه اقتصاد.....
۱۴.....	۲. بیان مسئله؛ تبیین مراحل شفافیت اطلاعات و دسته‌بندی سامانه‌ها.....
۲۲.....	۳. زیرساخت‌های سامانه‌ها.....
۳۳.....	۴. سامانه‌های پایه.....
۴۲.....	۵. سامانه‌های تولید اطلاعات.....
۶۹.....	۶. سامانه‌های کاربردی.....
۷۲.....	جمع‌بندی و ارائه پیشنهادها.....
۷۹.....	پیوست‌ها.....
۹۳.....	منابع و مآخذ.....

فهرست تفصیلی مطالب

۱	چکیده
۲	مقدمه
۷	۱. ضرورت و اهمیت مقوله شفافیت در حوزه اقتصاد
۷	۱-۱. شفافیت، پیش‌نیاز اقتصادی مقاوم
۷	۱-۲. کاهش فساد
۸	۱-۳. درآمد پایدار برای حکومت
۹	۱-۴. شفافیت؛ بازی برد - برد
۱۰	۱-۵. تحقق همزمان افزایش قدرت انتخاب و برابری
۱۰	۱-۶. شفافیت، بهینه‌یابی و بهینه‌سازی
۱۱	۱-۷. بازار شفافیت
۱۲	۱-۸. عدم شفافیت، پاشنه آشیل اجرای طرح‌های بزرگ ملی
۱۲	۱-۹. برخی تجارب خارجی
۱۴	۲. بیان مسئله؛ تبیین مراحل شفافیت اطلاعات و دسته‌بندی سامانه‌ها
۱۵	۲-۱. تولید و کسب اطلاعات
۱۵	۲-۱-۱. متکی بر اظهارات فرد (خوداظهاری)
۱۶	۲-۱-۲. متکی بر اظهارات دیگران (دیگراظهاری)
۱۶	۲-۱-۳. متکی بر عملکرد فرد
۱۷	۲-۲. ذخیره و بازیابی اطلاعات
۱۷	۲-۳. تبادل و به‌کارگیری اطلاعات
۱۸	۲-۴. انتشار و افشای اطلاعات
۱۹	۲-۵. سامانه‌محوری
۲۰	۲-۶. دسته‌بندی سامانه‌های حوزه شفافیت اطلاعات
۲۲	۳. زیرساخت‌های سامانه‌ها
۲۲	۳-۱. زیرساخت سخت افزاری تبادل اطلاعات
۲۳	۳-۲. زیرساخت نرم‌افزاری تبادل اطلاعات
۲۳	۳-۳. زیرساخت حفظ امنیت پایگاه داده
۲۴	۳-۴. استانداردهای تولید و تبادل اطلاعات
۲۴	۳-۴-۱. استانداردهای ثبت و تولید اطلاعات (محتوایی)
۲۴	۳-۴-۲. استانداردهای تبادل و انتشار اطلاعات (شکلی)
۲۷	۳-۵. قوانین مرتبط با زیرساخت‌های سامانه‌ها

- ۳-۵-۱. برنامه جامع توسعه تجارت الکترونیک مصوب هیئت وزیران، ماده (۲۸) ۲۷
- ۳-۵-۲. قانون مدیریت خدمات کشوری، ماده (۳۷) ۲۷
- ۳-۵-۳. قانون مدیریت خدمات کشوری، ماده (۴۰) ۲۷
- ۳-۵-۴. قانون برنامه پنجم توسعه، ماده (۴۶)، بند «الف» ۲۸
- ۳-۵-۵. قانون برنامه پنجم توسعه، ماده (۴۶)، بند «ب» ۲۸
- ۳-۵-۶. قانون برنامه پنجم توسعه، ماده (۴۶)، بند «ج» ۲۹
- ۳-۵-۷. قانون برنامه پنجم، ماده (۴۶)، بند «ه» ۲۹
- ۳-۵-۸. قانون برنامه پنجم توسعه، ماده (۴۶)، بندهای «ط» و «ی» ۲۹
- ۳-۵-۹. قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، ماده (۵) ۳۰
- ۳-۵-۱۰. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، ماده (۸)، بند «الف» ۳۰
- ۳-۵-۱۱. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، ماده (۱۷)، بند «الف» ۳۰
- ۳-۵-۱۲. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، مواد (۲۱)، (۲۲) و (۲۳) ۳۱
- ۳-۵-۱۳. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، ماده (۳۴) ۳۱
- ۳-۵-۱۴. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، ماده (۳۵) ۳۱
- ۳-۶. جمع‌بندی ۳۱
۴. سامانه‌های پایه ۳۳
- ۴-۱. کدگذاری‌های پایه ۳۳
- ۴-۲. سامانه‌های احراز هویت و انکارناپذیری در فضای مجازی ۳۶
- ۴-۳. سامانه‌های روابط حقوقی ۳۷
- ۴-۳-۱. سامانه رابطه‌های وکالتی ۳۸
- ۴-۳-۲. سامانه رابطه‌های سهام‌داری ۳۸
- ۴-۴. قوانین مرتبط با سامانه‌های پایه ۳۸
- ۴-۴-۱. آیین‌نامه مصوب هیئت وزیران مورخ ۱۳۸۵/۰۹/۱۸ به شماره «۱۱۶۲۲۵/ت/۳۵۸۱هـ» ۳۸
- ۴-۴-۲. ماده (۴) آیین‌نامه اجرایی نظام ملی طبقه‌بندی و خدمات شناسه کالا و خدمات به شماره (۱۸۵۹۶/ت/۳۷۱۷۹ک) ۳۸
- ۴-۴-۳. ماده (۷) آیین‌نامه اجرایی نظام ملی طبقه‌بندی و خدمات شناسه کالا و خدمات به شماره (۱۸۵۹۶/ت/۳۷۱۷۹ک) ۳۹
- ۴-۴-۴. قانون برنامه پنجم توسعه، ماده (۴۶)، بند «د» ۳۹
- ۴-۴-۵. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، ماده (۱۲)، بندهای «الف» و «ب» ۴۰
- ۴-۴-۶. قانون جامع حدنگار (کاداستر) کشور مصوب ۱۳۹۳/۱۱/۱۲، فصل اول، ماده (۱)، بند «۳» و فصل دوم، ماده هفت (۷) ۴۰
- ۴-۵. جمع‌بندی ۴۱
۵. سامانه‌های تولید اطلاعات ۴۲
- ۵-۱. سامانه‌های صدور مجوز ۴۳
- ۵-۱-۱. سامانه‌های صدور مجوز در حوزه کالا ۴۳
- ۵-۱-۲. سامانه‌های صدور مجوز در حوزه خدمات ۴۳
- ۵-۱-۳. سامانه‌های صدور مجوز اموال غیرمنقول ۴۴

۴۴	۵-۲. سامانه‌های ورود و خروج به اقتصاد
۴۴	۵-۲-۱. ورود و خروج از مسیر تجارت خارجی
۴۵	۵-۲-۲. ورود - خروج به اقتصاد در داخل
۴۶	۵-۳. سامانه ثبت تغییرات موقعیت جغرافیایی در اقتصاد
۴۶	۵-۳-۱. سامانه‌های ثبت تردد
۴۷	۵-۳-۲. سامانه‌های ثبت توقف (انبارش)
۴۷	۵-۴. سامانه‌های ثبت تغییرات مالکیت و معاملات در اقتصاد
۴۷	۵-۴-۱. سامانه‌های ثبت معاملات کالا
۵۰	۵-۴-۲. سامانه‌های ثبت معاملات خدمات
۵۱	۵-۴-۳. سامانه‌های ثبت معاملات دارایی‌های غیرمنقول
۵۲	۵-۵. سامانه‌های مرتبط با مستندسازی جریان وجوه
۵۲	۵-۵-۱. مستندسازی جریان وجوه در بخش بانکی
۵۴	۵-۵-۲. مستندسازی جریان وجوه در بازار سرمایه
۵۶	۵-۶. قوانین مرتبط با سامانه‌های تولید اطلاعات
۵۶	۵-۶-۱. قوانین مرتبط با صدور مجوز
۵۷	۵-۶-۲. قوانین مربوط به ورود و خروج کالا از مسیر تجارت خارجی
۵۸	۵-۶-۳. قوانین مرتبط با ثبت موقعیت جغرافیایی کالا
۵۸	۵-۶-۴. قوانین مرتبط با ثبت معاملات کالا
۶۱	۵-۶-۵. قوانین مرتبط با ثبت معاملات خدمات
۶۲	۵-۶-۶. قوانین مرتبط با ثبت معاملات دارایی‌های غیرمنقول
۶۵	۵-۶-۷. قوانین مرتبط با مستندسازی جریان وجوه
۶۷	۵-۷. جمع‌بندی
۶۹	۶. سامانه‌های کاربردی
۷۱	۶-۱. قوانین مرتبط با سامانه‌های کاربردی
۷۲	جمع‌بندی و ارائه پیشنهادها
۷۹	پیوست‌ها
۷۹	پیوست ۱ - متن کامل مصوبه ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی
۸۷	پیوست ۲- جدول دسته‌بندی انواع سامانه‌های اطلاعات اقتصادی
۹۳	منابع و مأخذ

بررسی و تحلیل وضعیت موجود سامانه‌های اطلاعات اقتصادی

چکیده

هدف از مطالعه حاضر، ارائه تصویری از وضعیت موجود سامانه‌های اطلاعات اقتصادی کشور است. بدین منظور، ابعاد مختلف سامانه‌ها در چهار فصل (زیرساخت‌های سامانه‌ها، سامانه‌های پایه، سامانه‌های تولید اطلاعات و سامانه‌های کاربردی) مورد بررسی قرار گرفته و دسته‌بندی روشنی از انواع مختلف سامانه‌ها ارائه شده است. همچنین قوانین و مقررات مرتبط با هر یک از ابعاد و انواع سامانه‌ها احصا شده و در انتها نیز جمع‌بندی مبسوطی از یافته‌های این مطالعه ارائه شده است که مهمترین آنها به شرح زیر است:

۱. ایجاد شفافیت اطلاعات مبتنی بر سامانه‌ها، محاسن منحصر به فردی با خود به دنبال دارد، که مهمترین آنها، بازدارندگی نظام‌مند از وقوع جرم و تخلف است. البته ایجاد سامانه‌های اطلاعاتی، صرفاً به معنی الکترونیکی کردن اسناد و داده‌ها نیست. بلکه اطلاق «سامانه» به پایگاه‌های داده اقتصادی، تنها هنگامی صحیح است که هر چهار مرحله «تولید اطلاعات، ذخیره اطلاعات، تبادل اطلاعات و انتشار اطلاعات»، همگی در یک سامانه به صورت همزمان وجود داشته باشد.

۲. بسیاری از سامانه‌های موجود، صرفاً نام «سامانه» را با خود یدک می‌کشند و واجد ویژگی‌های فوق نیستند. این قبیل سامانه‌ها یا صرفاً جهت الکترونیکی کردن فرآیند جمع‌آوری اطلاعات طراحی شده‌اند، یا هیچ ارتباط سازمان‌یافته‌ای با دیگر سامانه‌ها برای راستی‌آزمایی و به‌روزرسانی اطلاعات ندارند، یا فاقد ضوابط مشخص برای افشا و انتشار اطلاعات هستند.

۳. توسعه صحیح سامانه‌ها در کشور، با دو نوع مقاومت جدی مواجه است: مقاومت رانت‌جویان (به دلیل از میان بردن امکان بسیاری از مفاسد و رانت‌ها)، و مقاومت برخی دیوانسالاران (به دلیل ضرورت تحول بسیاری از فرآیندهای اداری نهادهای حاکمیتی). مهمترین عاملی که می‌تواند بر این مقاومت‌ها در مسیر توسعه شفافیت فائق آید، اعتقاد راسخ به مقوله شفافیت در سطح مدیران ارشد کشور است.

۴. یکی از مهمترین پیش‌نیازهای توسعه سامانه‌های اطلاعات اقتصادی در کشور، ایجاد برخی باورها در خصوص اهمیت و جایگاه شفافیت اطلاعات در مردم و مسئولین است. از جمله این باورها:

الف) «به اشتراک‌گذاری اطلاعات بین دستگاه‌های حاکمیتی، موجب هم‌افزایی شده و کارآمدی مجموعه حاکمیت را ارتقا خواهد داد (اشتراک‌گذاری بین دستگاهی)».

ب) «انتشار اطلاعات تولید شده، حق مردم است و محرمانه شدن اطلاعات، باید تنها در شرایط بسیار خاص انجام شود (محرمانه‌زدایی)».

ج) «دسترسی به کلیه اطلاعات مالی، معاملاتی، حقوقی، مالکیتی و... مردم، از حقوق حاکمیت و لازمه برقراری امنیت، نظم و سلامت اقتصادی است و به هیچ عنوان مصداق دخالت در حریم خصوصی افراد نیست»

۵. علیرغم سهم قابل توجه دولت در اقتصاد ایران، مستندسازی فعالیت‌های این بخش (از جمله معاملات دستگاه‌های دولتی، مدیریت اطلاعات پروژه‌های عمرانی و...) غیرمبتنی بر سامانه‌ها صورت گرفته و فاقد شفافیت لازم است.

۶. یکی از نواقص مهم در حوزه زیرساخت سامانه‌ها، فقدان استانداردهای انتشار، تبادل و افشای اطلاعات است که هم از نظر قانونگذار و هم از نظر دستگاه‌های مجری مغفول مانده است. در واقع افشای اطلاعات در کشور، براساس روش‌های قدیمی، ابتدایی و ناکارآمد صورت می‌گیرد.

۷. در مرحله کسب اطلاعات، منبع موثقی که می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد، اطلاعات مبتنی بر عملکرد (و نه اظهارات) افراد است. در واقع کسب اطلاعات نه به‌عنوان یک فرآیند اصیل و مستقل، بلکه به‌عنوان یک خروجی جانبی در خلال ارائه یک خدمت باید صورت گیرد. بر این اساس هرچه میزان استفاده از سرشماری در تولید آمار در یک کشور بیشتر باشد، نظام آماری آن کشور غیرهوشمندتر و ناکارآمدتر است.

۸. یکی از انواع سامانه‌های لازم و ضروری برای جلوگیری از بروز بسیاری از مفاسد، سامانه‌های حقوقی است (به‌طور خاص، سامانه‌های به‌منظور تشخیص روابط سهام‌داری و روابط وکالتی). متأسفانه در حال حاضر هیچ نوع سامانه‌ای در این حوزه در کشور وجود ندارد.

۹. یکی از مسائلی که نیاز به چاره‌اندیشی دارد، تعیین نهاد راهبر سامانه‌های اطلاعات اقتصادی در کشور است. با توسعه سامانه‌ها و ایجاد شبکه‌ای درهم‌تنیده از سامانه‌های اطلاعاتی، تعیین نهادی که مدیریت این مجموعه را بر عهده داشته باشد و با وضع استانداردهای تولید، تبادل و انتشار اطلاعات در این سامانه‌ها، کارآمدی این مجموعه را تضمین نماید، ضروری است. لازمه چنین نهادی، فراقوه‌ای بودن و ثبات مدیریتی است و تنها مقام قانونگذار، صلاحیت رسیدگی به این موضوع را دارد.

۱۰. نواقص فوق‌موجب شده است که علیرغم تعدد و گستردگی سامانه‌های اطلاعات اقتصادی در کشور، کارکردها و نتایج مطلوب توسعه سامانه‌ها، و به‌طور خاص پیشگیری نظام‌مند از انواع مفاسد اقتصادی، در ایران به ثمر نرسیده.

مقدمه

گزارش پیش‌رو درصدد ارائه تصویری جامع از وضعیت موجود سامانه‌های شفافیت اطلاعات اقتصادی کشور با نگاهی تحلیلی و آسیب‌شناسانه است. جهت تبیین این بحث، ابتدا به ارائه ادبیاتی در ضرورت

شفافیت اطلاعات از نظر گاه اقتصادی ارائه شده و سپس با برشمردن سطوح شفافیت اطلاعات، لایه‌های مختلف سامانه‌های اطلاعاتی افزاز و دسته‌بندی شده است. در بخش بعد و پس از تکمیل مقدمات تئوریک، سامانه‌های موجود در حوزه شفافیت اطلاعات اقتصادی کشور دسته‌بندی شده و (که حاصل مصاحبه با کارشناسان و صاحب‌نظران و نیز منابع کتابخانه‌ای است)، شرح وظایف و کارکرد هریک مورد تحلیل قرار گرفته است. همچنین در چارچوب دسته‌بندی ارائه شده برای سامانه‌ها، مهمترین قوانین و مقررات مرتبط با هر گروه احصا شده است. این گزارش، با جمع‌بندی نقاط ضعف و قوت سامانه‌های موجود در حوزه شفاف‌سازی اطلاعات اقتصادی، ارائه نتایج و عرضه پیشنهادات سیاستی به اتمام می‌رسد.

الف) عصر اطلاعات^۱ و الزامات آن

در مروری بر تاریخ وقایع و سرگذشت آدمی، نقاط عطف متعددی در حوزه اقتصادی زندگانی او می‌توان یافت، اما در این میان، نادرنند مواردی که همگان بر نقش بنیادین آن اتفاق نظر داشته باشند. از جمله نمونه‌هایی که عموم افراد، هم‌قول‌اند که می‌توان به آنها اطلاق «انقلاب» در زمینه اقتصادی نمود؛ انقلاب کشاورزی، انقلاب صنعتی و مورد اخیر، انقلاب اطلاعات است. در پی هر یک از انقلاب‌های کشاورزی و صنعتی، زندگی جامعه انسانی با تحولاتی وسیع و عمیق، هم در ظاهر (شکل زندگی) و هم در باطن (نگرش به زندگی) همراه بوده است. انقلاب اطلاعات که در عصر ما صورت گرفته نیز، تا به امروز تحولات ژرفی در تمام وجوه زندگی بشر ایجاد کرده است و حتی از برخی وجوه، از دو انقلاب پیشین تأثیرگذارتر و دگرگون‌سازتر بوده است، از خلق فضای مجازی، اعتباری شدن ماهیت بسیاری کالاها و توسعه دولت الکترونیک گرفته تا تغییر در نحوه تعاملات انسانی و مسائل حقوقی مربوط به هر یک. باید اذعان داشت که مهمترین این دستاوردها، انتقال آزادانه اطلاعات است.^۲

مهمتر از خود انقلاب‌ها، نحوه واکنش جوامع و حکومت‌ها در برخورد و تعامل با آنها بوده و هست. در حال حاضر، خواسته یا ناخواسته، آثار و پیامدهای انقلاب اطلاعات در حال رسوخ در تمام شئون (مادی و معنوی) زندگی انسان‌هاست. آنچه در این برهه زمانی حائز اهمیت بیشتری است، نحوه کانالیزه کردن این سیلاب اطلاعات و داده‌ها و استفاده هرچه بهتر از مزایای آن جهت پوشش کژکارکردها و مشکلات اقتصادی و اجتماعی می‌باشد.

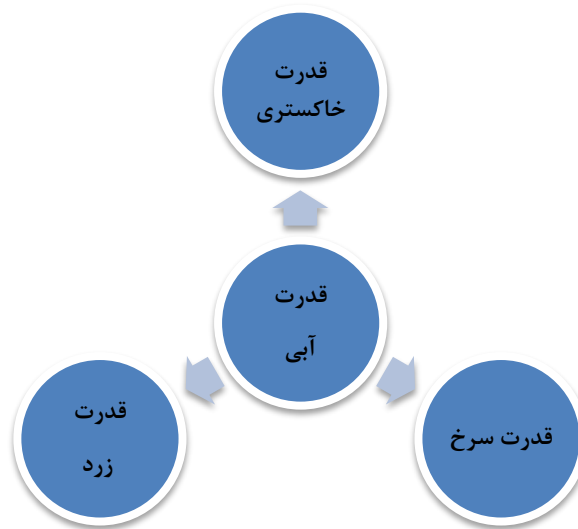
مجموعه اطلاعاتی که حائز مشخصه‌هایی چون؛ صحت، دقت، اختصار، بهنگام بودن و قابلیت پردازش باشد، از مهمترین مؤلفه‌ها و ابزارهای اتخاذ تصمیمات صحیح و دقیق است. شبکه فراگیر و پویایی از اطلاعات با ویژگی‌های فوق می‌تواند پیونددهنده منابع مهم قدرت، همچون علم و دانش

1. Information Age

2. "The World's Technological Capacity to Store, Communicate, and Compute Information", Martin Hilbert and Priscila López (2011).

(قدرت خاکستری یا نرم^۱)، منابع و ثروت (قدرت زرد یا نیمه‌سخت) و نیروی دفاعی و نظامی (قدرت سرخ یا سخت) باشد^۲ و همچنین پلی باشد جهت انتقال وضعیت موجود هر یک از این منابع قدرت (و متغیرهای اثرگذار بر هر یک از آنها)، به حوزه مدیریت و تصمیم‌گیری در سطح کلان. بنابراین بدون کسب و تحلیل مجموعه نسبتاً کامل و جامعی از اطلاعات (قدرت آبی یا هوشمند)، که بتواند ارتباط درستی بین بخش‌های مختلف حکومت برقرار کند و کم‌وکاستی هر بخشی را رصد کرده و نمایان سازد، منابع قدرت، کارآیی مناسب مورد انتظار را نخواهند داشت و حتی ممکن است در مواردی نتایج خلاف انتظار و گاه نامطلوبی نیز به دنبال داشته باشند.

شکل ۱. اطلاعات به مثابه قدرت

در واقع ضرورت و کارکرد بستر جامع اطلاعاتی در عصر حاضر، همچون شبکه عصبی^۳ بدن انسان است. شبکه عصبی علاوه بر ایجاد ارتباط و هماهنگی بین ارگان‌های متعدد جسم انسان، علائم حیاتی و تغییرات ناگهانی سلول‌ها را از سرتاسر بدن دریافت و به مغز (پایگاه داده) مخابره کرده و این فرصت را فراهم می‌آورد تا تصمیمات منطقی، برحسب اولویت و ضرورت و به‌موقع برای بخش مد نظر اتخاذ شود. اگر چنانچه چنین شبکه همه‌جانبه و زنده در بدن انسان تعبیه نمی‌شد، هر قدر که فرد از نظر جسمی توانمند، از نظر ذهنی هوشمند و از نظر مالی ثروتمند هم باشد، به‌علت **عدم شناخت مسئله** و **عدم احساس درد**، با کوچک‌ترین صدمه و لطمه‌ای، در کمترین زمان از پا در خواهد آمد. مع‌الوصف با

1. Soft Power, Smart Power and Intelligent Power. A lecture in honor of Joseph Nye.

۲. البته افرازها و عناوین دیگری نیز از انواع قدرت وجود دارد، که به‌نظر می‌رسد این تقسیم‌بندی از جامعیت بیشتری برخوردار باشد.

3. Neural Network

اطمینان می‌توان اطلاعات را (به‌علت شناساندن صحیح مسئله و ایجاد احساس درد) از منابع مهم و نوظهور قدرت در عصر حاضر و به نوعی از اهم آنها دانست که عدم توجه به اهمیت وجودی و ضرورت ارتقای سطح کمی و کیفی آن، به تدریج موجبات تضعیف دیگر منابع قدرت را نیز در پی خواهد داشت.

ب) رصدخانه اقتصادی

انقلاب اطلاعات در حوزه اقتصاد نیز کارکردها و دلالت‌های بسیار مهمی داشته است که از آن جمله، ایجاد بسترهای ارتباطی مناسب، کم‌هزینه، فراگیر و سهل‌الوصولی است که از آن می‌توان جهت ریل‌گذاری جریان‌های اقتصادی بهره جست. به دیگر سخن، بسترهای زائیده انقلاب اطلاعات، از لحاظ اقتصادی، فرصت بی‌بدیلی است که نه تنها تسهیل‌کننده روابط مابین آحاد جامعه با یکدیگر، مردم با دولت و نیز رابطه بخش‌های درونی دولت با یکدیگر است، بلکه تجهیزکننده حاکمیت در جهت رصد هر چه بهتر و دقیق‌تر جریان‌های اقتصادی نیز می‌باشد. رهاورد انقلاب عظیم اطلاعات، می‌تواند (و باید)، تسهیل فرآیند تأسیس «رصدخانه جریان‌های اقتصادی» باشد. رصدخانه‌ای هوشمند که رسالت رهگیری، ثبت و تحلیل مبدأ، جهت، شدت و مقصد جریان‌های اقتصادی را در بستر فضای دیجیتال فراهم می‌نماید.

در صورت نظام‌مندسازی و مکانیزه‌سازی فرآیندهای اخذ، تطبیق، تحلیل و تولید داده‌ها، می‌توانیم شاهد طلوع شفافیت در حوزه‌های اقتصادی - اجتماعی، در کشور باشیم. به همان میزان که نیاز به وجود نور جهت انجام امورات روزمره از اولین نیازها محسوب می‌شود، دسترسی بهنگام به اطلاعات صحیح و کامل به‌عنوان مبنای تصمیم‌گیری، یکی از اولویت‌دارترین مسائل برای دولت‌ها، بنگاه‌ها و کلیه افراد جامعه محسوب می‌شود و لذا تمامی افراد یک جامعه در تلاشند تا نیاز خود به آمار و اطلاعات را به روش‌های مختلف و به بهترین وجه رفع کنند. تصمیم‌گیری و اصلاح امور بدون در اختیار داشتن اطلاعات کافی، مانند پرتاب تیر در تاریکی است که ممکن است به جای از پای درآوردن دشمن، به منافع خودی آسیب برساند. از این رو، ضرورت پرداختن به موضوع تأمین اطلاعات و آمار مناسبی که نتیجه آن، شفاف شدن فضای اقتصادی - اجتماعی است، بر کسی پوشیده نیست.

ج) شفافیت و رصد

مطالعه ادبیات مربوط به «شفافیت»^۱ نشان می‌دهد این واژه در اغلب موارد استعمال، ناظر بر خواسته‌ای است که مردم از حکومت در جهت اطلاع‌رسانی نسبت به جریان‌های تصمیم‌گیری، اجرا، تخصیص منابع و... برای جلوگیری از انواع رانت دارند.^۲ در کشورهای توسعه یافته، اکنون و پس از مسلط شدن حکومت

1. Transparency

2. www.Transparency.org

بر فعالیت‌های اقتصادی مردم، نگرانی اصلی عموم مردم و صاحب‌نظران، ارتقای شفافیت از نوع پایین به بالا است، که به معنی وضوح روابط و جریان‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی صاحب‌منصبان و دولتمردان و ارتقای سطح پاسخگویی دولت نسبت به کم‌وکیف وضعیت درآمد و هزینه‌های خود است. این مطالبه عمومی به خصوص در کشورهایی که درآمد اصلی دولت بر پایه مالیات بنا شده است بیشتر وجود دارد. اما «شفافیت» جنبه دیگری نیز دارد که یقیناً کم‌اهمیت‌تر از معنای فوق نیست و آن «توسعه سازوکارهای لازم برای افزایش قدرت نظارت حاکمیت بر رفتار و جریان‌های اقتصادی - اجتماعی مردم (اعم از اشخاص حقیقی و حقوقی)» است. به منظور عدم خلط این دو مفهوم از شفافیت و به منظور انطباق بر ادبیات موضوع، شفافیت در معنای دوم را «رصد^۱» اطلاق خواهیم کرد.

در بسیاری از کشورها، به برکت سامانه‌های جامع اطلاعات اقتصادی، میزان دسترسی و شفافیت روابط و جریان‌های اطلاعات اقتصادی مردم و حکومت از سطح مطلوبی برخوردار است. یعنی همانند یک شیشه شفاف، طرفین توانایی رویت کم‌وکیف فعالیت‌های یکدیگر را دارند. به تبع این شفافیت، ناظران نیز با دقت و صحت بالاتری سره را از ناسره تشخیص داده و تخلفات را برملا می‌سازند و این برابر است با افت قابل توجه حجم فساد در بخش‌های دولتی و خصوصی با بهره‌گیری از ابزار بازدارندگی سامانه‌ها^۲. لکن در ایران، چنانکه در بخش‌های مختلف گزارش حاضر بحث خواهد شد، فضای فعالیت‌ها و روابط اقتصادی اجتماعی، هم در سوی حاکمیت و هم در سوی بخش خصوصی، از درجه شفافیت پایینی برخوردار است. این مسئله در شرایطی که رانت بزرگی همچون نفت، نقش‌آفرینی بسیاری در اقتصاد دارد، اهمیت دوچندان یافته و ارتقای شفافیت را، در هر دو معنای آن (شفافیت حاکمیت برای مردم و شفافیت مردم برای حاکمیت)، ضروری‌تر می‌سازد.

در ادامه با رویکردی اقتصادی به تحلیل مفهوم و جایگاه شفافیت پرداخته خواهد شد. سپس با افراز سطوح شفافیت و دسته‌بندی جریان‌های اطلاعات اقتصادی مقدمات لازم برای ورود به مبحث دسته‌بندی سامانه‌ها فراهم شود. منطبق بر این دسته‌بندی و ذیل هر یک از گروه‌ها، وضعیت سامانه‌های موجود کشور، با ذکر نام، تعریف، کارکرد و همچنین قوانین مرتبط با آنها بیان خواهد شد. در پایان نیز وضعیت فعلی سامانه‌های اقتصادی در کشور، به لحاظ کارکردی و قانونی، جمع‌بندی خواهد شد و مهمترین کاستی‌های فعلی و نیز الزامات سیاستی به‌منظور اصلاح وضع موجود به اختصار ارائه خواهد شد.

۱. طبق جستارهای صورت‌گرفته، یافتن معادل انگلیسی نزدیک برای این کلمه (رصد)، که بتواند همه‌ی ابعاد آن را توضیح دهد، چندان دقیق نیست، با وجود این می‌توان واژه‌ی Monitoring را (با کمی اغماض) به‌کار برد (که از نظر جهت مطالبات نظارتی در نقطه مقابل واژه‌ی Transparency قرار دارد).

۲. چپستی سامانه‌های اطلاعات اقتصادی و انواع آنها در بخش‌های بعد به تفصیل مورد تحلیل قرار خواهد گرفت.

۱. ضرورت و اهمیت مقوله شفافیت در حوزه اقتصاد

هر حکومتی جهت دستیابی به اقتصادی باثبات، کارآمد و پویا، باید توانایی رصد، برنامه‌ریزی و اجرای برنامه‌های حوزه اقتصادی را داشته باشد. رصد، برنامه‌ریزی و اجرا به انحاء مختلف به مقوله خطیر شفافیت فضای اقتصادی گره خورده است. به عبارت دیگر شفافیت اطلاعات اقتصادی از مقدمات و مقومات حصول هر یک از این سه موضوع می‌باشد. تأکید بر مقوله شفافیت در بند «۱۹» سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی نیز مؤید اهمیت این موضوع است: «شفاف‌سازی اقتصاد و سالم‌سازی آن و جلوگیری از اقدامات، فعالیت‌ها و زمینه‌های فسادزا در حوزه‌های پولی، تجاری، ارزی و...». در ادامه، به جنبه‌های مختلف اهمیت شفافیت اطلاعات از نظرگاه اقتصادی اشاره خواهد شد.

۱-۱. شفافیت، پیش‌نیاز اقتصادی مقاوم

اقتصاد مقاومتی را می‌توان در ذیل دو ویژگی اصلی آن (که در سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی بدان اشاره و تأکید شده) یعنی، **درون‌زایی** و **برون‌گرایی** تعریف کرد^۱ و بسط داد. بدان معنا که، اقتصاد باید اولاً بتواند نیازهای اصلی خود را در درون تولید کند و وابستگی مالی شدید به خارج نداشته باشد و نیز با دنیای اطراف تعاملات و روابط سازنده برقرار و نقش واقعی خود را در اقتصاد جهانی بازی کند. از لوازم اصلی درون‌زایی اقتصاد، استقلال درآمد جاری دولت از نفت است که دستیابی به این مهم جز از طریق اتکا به درآمدهای مالیاتی امکان‌پذیر نیست.^۲ کسب درآمدهای مالیاتی نیز منوط به ارتقای کیفیت فضای کسب‌وکار و انگیزه‌های تولید است، که از ملزومات اصلی و ابتدایی نیل به این هدف شفافیت جریانات اقتصادی است. در باب برون‌گرایی نیز همین بحث قابل طرح است. هرچه فضای اقتصادی کشوری، با کمک ابزارهای نظارتی، شفاف‌تر باشد و حمایت از تولید در مقابل سوداگری ارجح دانسته شود، در عین حال که از فرار سرمایه‌های فکری و فیزیکی داخل به خارج از کشور می‌کاهد، امنیت اقتصادی و اطمینان سرمایه‌گذاری در کشور را ارتقاء داده و موجبات ارتباط مؤثر با کشورهای دیگر را فراهم آورده و سبب بازیابی نقش اصلی کشور در اقتصاد جهانی می‌گردد. بنابراین، شفاف نمودن فضای اقتصادی را باید پیش‌نیاز مقاوم کردن اقتصاد و از ارکان آن دید نه ماحصل تحقق اقتصاد مقاومتی.

۱-۲. کاهش فساد

در کشورهای با دولت رانتیر^۳ (یعنی دولتهایی که از منابع مالی نسبتاً مستقل (نسبت به درآمد افراد جامعه) برخوردار بوده و به واسطه این درآمدها، با استقلال بیشتری نسبت به خواست مردم، سیاست‌ها و

۱. سخنرانی رهبر معظم انقلاب در بازدید از مجموعه صنعتی مینا، اردیبهشت ۱۳۹۲.
۲. بند «۱۷» سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ابلاغی رهبر معظم انقلاب اسلامی.

خواسته‌های خود را به اجرا می‌گذارند و ضرورت پاسخگویی چندانی به جامعه احساس نمی‌کنند^۱، معمولاً بزرگ‌ترین مصرف‌کننده، خود دولت است. در ایران نیز که منابع بودجه دولت به درآمدهای نفتی وابستگی شدید دارد، دولت رانتیر و تبعات آن قابل مشاهده است و این رانت، می‌تواند با فسادهای قابل توجه در بخش دولتی همراه شود.

باید توجه داشت که نمودهای فساد بخش دولتی را، علاوه بر بخش دولتی، می‌توان در بخش‌های (به ظاهر) خصوصی نیز یافت. یعنی بخش‌هایی که از رانت‌های دولتی (اعم از رانت اقتصادی، اجتماعی، سیاسی و اطلاعاتی) منتفع می‌شوند، درآمدهای ناشی از آن را به اشکال گوناگون در بخش‌های غیردولتی بروز می‌دهند. در این بین، شفافیت در بودجه‌ریزی سالیانه دولت مهمترین گلوگاه مبارزه با بخش اعظم فساد و رانت اقتصادی در بخش دولتی و دولتمردان است. بنابراین طراحی سامانه‌هایی برای شفاف‌سازی و نظارت بر ساختار و روند بودجه‌ریزی و نیز نحوه هزینه‌کرد درآمدهای دولت در بخش‌های مختلف، یکی از الزامات کاهش فساد در بخش بزرگی از اقتصاد ایران است.

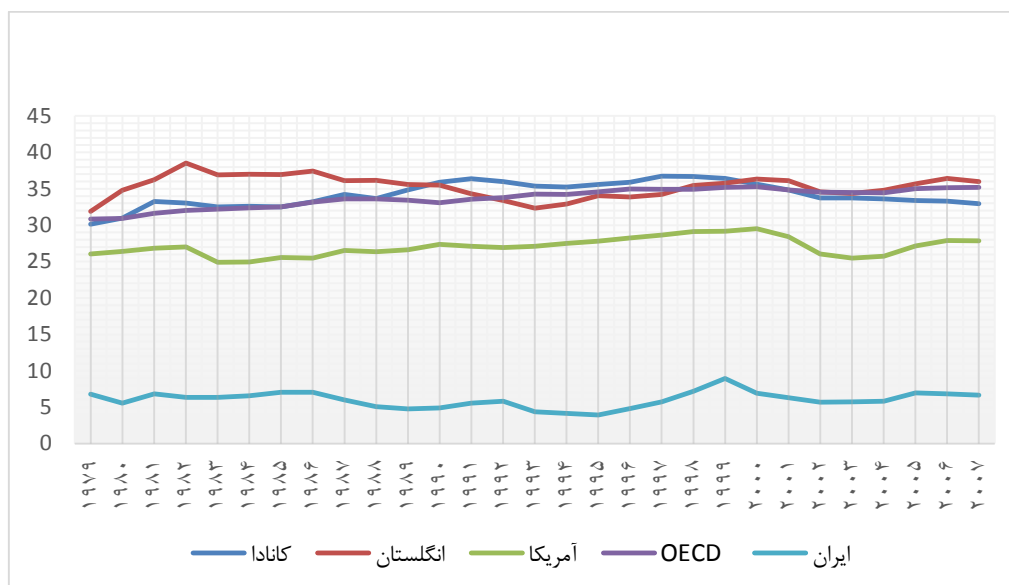
۳-۱. درآمد پایدار برای حکومت

در کشورهای پیشرو، به‌علت وابستگی شدید دولت به درآمد تک‌تک افراد جامعه و مالیات‌ستانی، حکومت جهت حداکثرسازی و مهمتر از آن تداوم درآمدهای خود، نیاز به درجه بالایی از آگاهی نسبت به فضای کسب‌وکار بخش خصوصی دارد و این امر میسر نمی‌شود مگر از طریق اخذ اطلاعات و رصد دقیق جریان‌ات اقتصادی. به‌دلیل احساس این ضرورت، سامانه‌های مختلفی به منظور شفاف‌سازی اطلاعات اقتصادی در این کشورها اجرا و راه‌اندازی و هم‌گام با رشد فناوری، شکل و قالب آن نیز کامل‌تر و به‌روزتر شده است.

۱. سعید میرترابی، مسائل نفت ایران، نشر قومس، ۱۳۸۴، ص ۱۱۷.

نمودار ۱. مقایسه نسبت مالیات به GDP بین ایران و چند کشور منتخب

مأخذ: یافته‌های تحقیق.

در کشور ما که جزء کشورهای با اقتصاد متکی به منابع طبیعی به حساب می‌آید، به علت وابستگی اندک دولت به اقتصاد داخلی و کسب‌وکار مردم، ضرورت ایجاد بسترهای لازم برای رصد اطلاعات اقتصادی، چندان در دولت‌ها احساس نشده است. یکی از الزامات توسعه، آگاه شدن دولتمردان نسبت به این نکته است که: **شفافیت اطلاعات، بستری جهت درآمدزایی پایدار برای حکومت است و** تدریجاً رهایی بخش دولت از وابستگی به درآمدهای پرنوسان، موقتی و اخلالگر نفت خواهد بود. باید توجه داشت که منافع مالی ناشی از افزایش شفافیت اطلاعات، منحصر در دولت نیست و می‌تواند برای سایر دستگاه‌ها نیز متصور باشد. برای مثال، سامانه‌های ثبت تردهای درون‌شهری و بین‌شهری، از طریق امکان رهگیری مکانیزه تخلفات، می‌تواند منبع درآمدی برای شهرداری‌ها، نیروهای انتظامی و راهداری و... باشد.

۴-۱. شفافیت؛ بازی برد - برد

باید توجه داشت که اشراف حاکمیت بر جریان‌های اقتصادی، نه تنها موجب افزایش درآمد دولت می‌گردد، بلکه به دلیل نیاز دولت به تداوم این درآمدها، موجبات مبارزه دولت با انواع فساد و رانت را نیز فراهم می‌آورد؛ زیرا از طریق افزایش امنیت کسب‌وکار و تشویق مردم به امر تولید است که جریان درآمد پایدار برای دولت (ناشی از مالیات بخش خصوصی) می‌تواند تضمین شود. یعنی مقوله شفافیت اقتصادی، یک **بازی برد - برد** برای هر دو بخش دولتی و خصوصی است.

از سوی دیگر، عدم شفافیت اطلاعات اقتصادی در یک کشور، می‌تواند منجر به بروز دور باطلی شود که به زیان دولت و ملت است. یعنی به دلیل عدم اشراف حاکمیت بر فعالیت‌های اقتصادی جامعه، درآمدهای پایدار برای مدیریت صحیح بخش عمومی وجود ندارد. به دلیل ناکارآمدی مدیریت بخش عمومی، محیط کسب‌وکار مساعد نبوده و بخش‌های غیرمولد و غیرشفاف از رونق بیشتری برخوردار می‌شوند و دور باطل و معیوبی شکل می‌گیرد. در این دور باطل، هم حوزه تولید، به دلیل بی‌توجهی و توان دولت در مبارزه با فساد و رانت بخش غیرمولد، روز به روز ضعیف‌تر می‌شوند و هم درآمدهای مالیاتی دولت، به دلیل ناتوانایی در شناسایی و رهگیری فعالیت‌های سوداگری و نیز به علت کم شدن تعداد و حجم فعالیت‌های مولد، روز به روز کمتر می‌شوند.

۱-۵. تحقق همزمان افزایش قدرت انتخاب و برابری

تحقق شفافیت اطلاعات در سطوح اقتصادی و اجتماعی، از طریق انتشار و افشای اطلاعات^۱، با گستردن و در دسترس عموم قراردادن اطلاعات صحیح (در همه زمینه‌ها) و نیز کاهش رانت و عدم تقارن اطلاعات^۲ هم حق انتخاب افراد و گزینه‌های پیش‌روی آنها را افزایش داده و نوعی آزادی عمل و قدرت تصمیم‌گیری گسترده‌تر به آنها اعطا می‌کند و هم به تدریج راه‌های دورزدن مقررات را مسدود و هزینه ارتکاب به آن را سنگین‌تر کرده و بدین وسیله فرصت‌ها و امکانات را به شکلی برابر در دسترس همگان قرار می‌دهد. بدین ترتیب شفافیت اطلاعات، با تحقق توأمان (سطوحی از) آزادی و برابری، گامی بلند در مسیر تحقق عدالت و اداره کارآمد جامعه خواهد بود.

۱-۶. شفافیت، بهینه‌یابی و بهینه‌سازی

از علل اصلی و اولیه گرایش به برقراری شفافیت، کنترل و نظارت بر جریان‌های اقتصادی بوده است، اما آنچه در کشورهای پیش‌رفته، بیشتر از این هدف مورد توجه قرار گرفته و دامنه بهره‌برداری از این امر را گسترش داده؛ سنجش و بهینه‌سازی برنامه‌های اقتصادی و اجتماعی در سطح وسیعی از جامعه و پیش‌بینی تصمیمات و نحوه بازی بازیگران این عرصه‌هاست. به دیگر سخن، شفافیت اقتصادی از طریق افزایش شاخص‌پذیری برنامه‌های اقتصادی، کنترل‌پذیری و قابلیت ارزیابی آنها را افزایش می‌دهد. بنابراین باید جدای از هدف نظارتی صرف، به جوانب دیگر این طرح، که توجیه اقتصادی در زمینه توسعه پایدار دارد، توجه داشت، که در مرحله نخست بهینه‌یابی برنامه‌های اقتصادی- اجتماعی و در مراحل بعدی بهینه‌سازی آنهاست.

1. Disclosure

2. Information Asymmetry

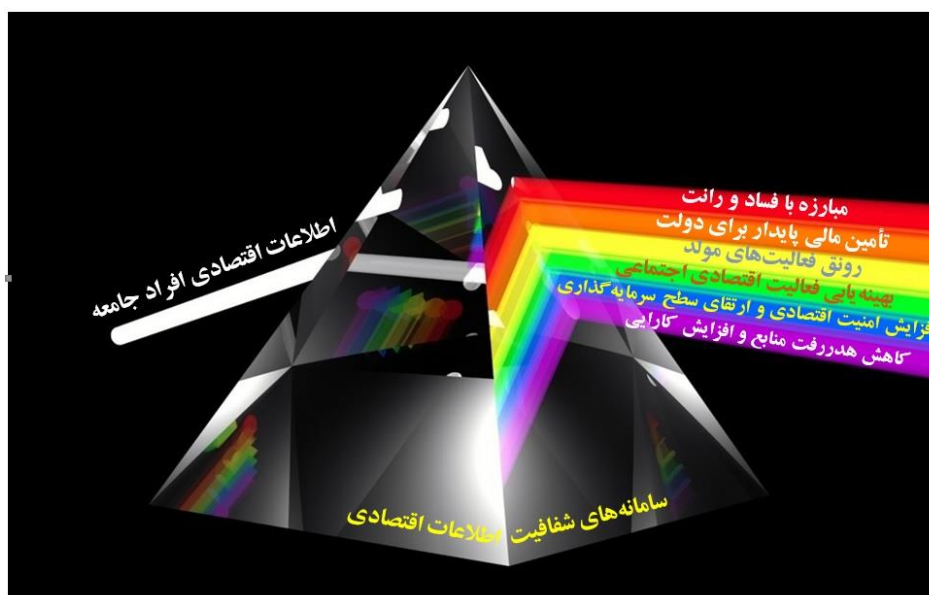

۷-۱. بازار شفافیت^۱

با توسعه شفافیت در حوزه‌های مختلف اقتصادی، به مرور کسب‌وکارهای جدیدی نیز حول موضوعات مرتبط با شفافیت، که از آن می‌توان با تعبیر «بازار شفافیت» نام برد، شکل می‌گیرد^۲. این کسب‌وکارها به واسطه ارائه خدمات ارزان‌تر و سریع‌تر، موجبات عمومیت یافتن شفافیت اطلاعات در بین مردم را به دنبال داشته و از طریق محول شدن انجام این امور به بخش خصوصی، موجب می‌شود تا دولت از کسوت یک ارائه‌دهنده خدمت (و پیکان نارضایتی‌های احتمالی) خارج و به یک ناظر بر فرآیند بازار (حامی و مدافع مردم) بدل شود^۳.

مثالی از این مفهوم، شرکت‌های ارائه‌دهنده خدمات پرداخت یا PSP^۴ می‌باشند. نقش این شرکت‌ها نصب و اداره پایانه‌های فروش الکترونیکی است. به واسطه این دستگاه‌ها، حجم عظیمی از خرید و فروش‌ها تحت شبکه و به شکل الکترونیکی صورت می‌گیرد و از تبادلات نقدی و فیزیکی پول می‌کاهد و ماحصل آن علاوه بر کاهش قابل ملاحظه در چاپ و جعل اسکناس، اشراف بیشتر بر گردش وجوه در اقتصاد می‌باشد.

شکل ۲. سامانه اطلاعات اقتصادی؛ منشور شفافیت

1. Transparency Market
2. www.dukascopy.com
3. www.fairtradingtech.com/t3-bridge/transparency/
4. Payment Service Provider

۸-۱. عدم شفافیت، پاشنه آشیل اجرای طرح‌های بزرگ ملی

فقدان اطلاعات کافی، صحیح و بهنگام، دولت کنونی و دولت‌های گذشته را با مشکلاتی همچون افزایش قیمت تمام‌شده در نظام توزیع و تولید، انحراف تسهیلات از تولید، اقتصاد غیررسمی، قاچاق و احتکار، نیاز به دخالت مستقیم در تنظیم بازار کالاهای اساسی مصرفی و واسطه‌ای، نگرانی از ذخایر کالاهای استراتژیک و انحراف پرداخت یارانه به بنگاه‌های تولیدی و خدماتی مواجهه نموده است. مستندسازی و شفاف‌سازی اطلاعات اقتصادی، بخش قابل توجهی از این نواقص را می‌تواند مرتفع کند.

۹-۱. برخی تجارب خارجی

از جمله اقداماتی که اخیراً در کشورهای توسعه یافته در دست اقدام قرار دارد، بسترسازی جهت ایجاد «شجره‌نامه الکترونیکی کالاها» است. به این معنی که همه کالاها در کلیه مراحل مربوط به ماده خام اولیه، فرآیند تولید، انبارش، توزیع و مصرف نهایی، مورد رصد قرار گیرند. به عبارتی برای هر واحد کالا شناسنامه‌ای از فرآیند تولید، توزیع و مصرف ایجاد شود تا گردش کالا، تغییرات کیفی کالا (ارزش افزوده) و گردش پولی ناشی از آن ثبت و ضبط شود. به دنبال این شفافیت و مستندسازی، اعمال سیاست‌های مالیاتی و تنظیم‌گری دولت با درجه صحت و دقت بالاتری به انجام خواهد رسید.

برای مثال سیستم رهگیری دارو در ترکیه موسوم به^۱ ITS، زیرساختی را فراهم می‌کند تا تمام اقلام دارویی رهگیری شوند. این سیستم از ساختارهایی استفاده می‌کند که با صنعت دارو تطبیق داده شده‌اند. کدگذاری کالاها، که یک‌تایی اقلام را تضمین می‌کند، در قالب بارکدهای دوبعدی روی داروها قرار می‌گیرد. قابلیت رهگیری هر دارو به وسیله جمع‌آوری اطلاعات هر «تک‌مرحله» در فرآیند توزیع آن انجام می‌شود که این رهگیری نیز به نوبه خود شجره‌نامه الکترونیک کالا را تدوین می‌کند.

سیستم رهگیری در ترکیه به این منظور طراحی شده است که مکان هر قلم دارو را تعیین نماید تا عرضه قابل اطمینان دارو به بیماران تحقق یابد. بنابراین، اطلاعات تمام داروها در بازار در هر مرحله انتقال در زنجیره توزیع از تولید تا مصرف به سامانه مرکزی انتقال می‌یابد و از فروش داروی تقلبی، سرقت دارو و داروی با بارکد مخدوش جلوگیری می‌شود. همچنین هر زمان که نیاز باشد (به دلایل بهداشتی یا...)، دارو به راحتی فراخوانی می‌شود. هر ساله اطلاعات ۲/۵ میلیارد دارو در این سامانه ذخیره و در حدود ۱۰ تراکنش برای رهگیری هر دارو پیش‌بینی شده است. جریان کاری (workflow) این سامانه در شکل ۳ نمایش داده شده است.^۲

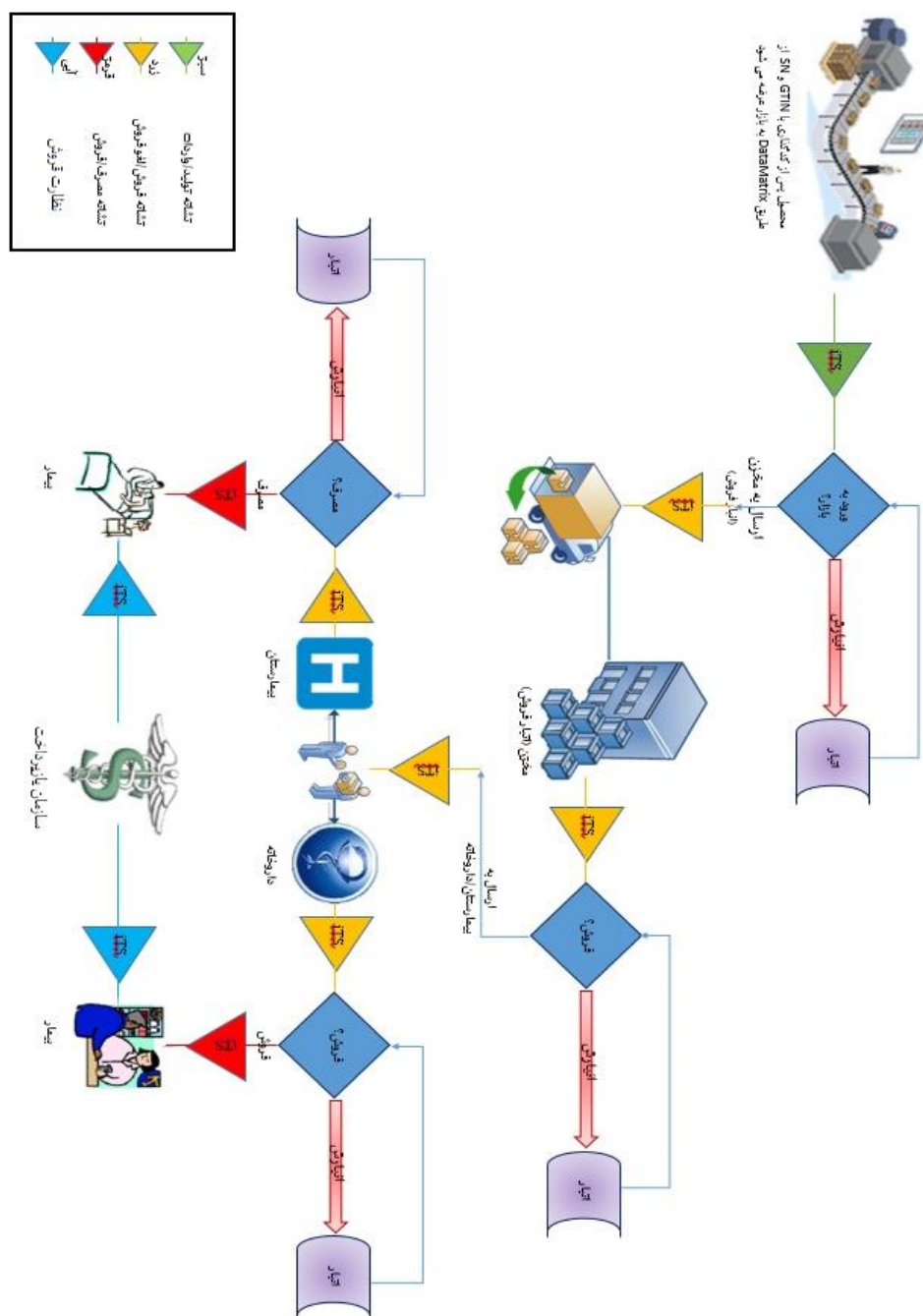
1. İlaç Takip Sistemi

2. http://www.inrud.org/ICIUM/ConferenceMaterials/1219-yildirim-_a.pdf

نمونه دیگری از این نوع اقدامات، بانک اطلاعات دامی و غذایی (جهت احراز اصالت محصولات غذایی) در کشورهای توسعه یافته است، که بسیار شتابان در حال گسترش کمی و توسعه کیفی است. از آنجا که (انواع) گوشت عامل اصلی انتقال بیماری‌های سال‌های اخیر بوده‌اند و از سویی، فروش گوشت برای برخی از کشورها (استرالیا، هلند و...) جزء اقلام اصلی صادرات محسوب می‌شود، برای جداسازی دام و گوشت‌های آلوده (جهت حفظ سهم بازار گوشت در بازارهای جهانی) اقدام به تخصیص کد رهگیری برای هر رأس دام شده است، تا در صورت شیوع بیماری، از طریق کد رهگیری دام، گله و ناحیه پرورش دام مورد نظر نیز شناسایی و قرنطینه شود.

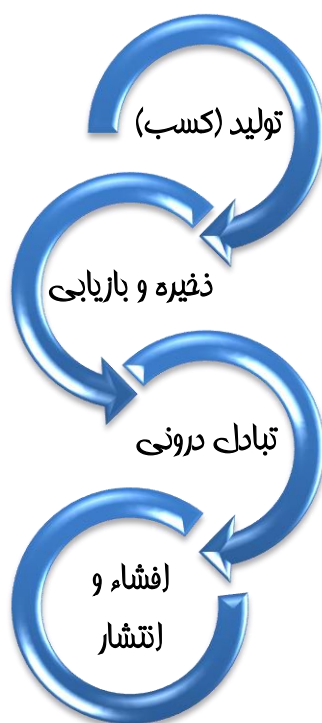
شکل ۳. سیستم رهگیری دارو، نمونه‌ای خارجی جهت ایجاد شجره‌نامه الکترونیکی کالاها

۲. بیان مسئله؛ تبیین مراحل شفافیت اطلاعات و دسته‌بندی سامانه‌ها

هدف از طرح موضوع شفافیت، ایجاد یک نظام ثبت الکترونیکی، یکپارچه، بدون نیاز به مواجهه مستقیم انسان^۱ و نیز بدون استفاده از کاغذ^۲، مشرف و محیط بر کلیه تراکنش‌های اقتصادی، اجتماعی و سیاسی در کشور می‌باشد. اطلاعات اقتصادی زمانی می‌تواند به منظور برنامه‌ریزی، سیاستگذاری و نظارت مورد استفاده قرار گیرد که دارای چهار ویژگی مهم باشد: صحیح بودن، دقیق بودن، بهنگام بودن و قابل فرآوری بودن. فرآیندهای مرتبط با تولید و تبادل اطلاعات باید به گونه‌ای طراحی شود که تضمین‌کننده ویژگی‌های فوق باشد. در غیر این صورت، هرچند ظاهراً دسترسی به اطلاعات اقتصادی وجود خواهد داشت، ولی عملاً مزایای حاصل از شفافیت اطلاعات در اقتصاد بروز نخواهد کرد. فرآیند شفافیت اطلاعات را می‌توان در چهار مرحله زیر دسته‌بندی کرد:

شکل ۴. مراحل شفافیت اطلاعات

1. Humanless
2. Paperless

۲-۱. تولید و کسب اطلاعات

موضوع با اهمیتی که در ذیل کسب و تولید اطلاعات قابل طرح و بحث است؛ نحوه و چگونگی اظهار اطلاعات و نیز جایگاه سامانه‌ها از این منظر است که در ادامه به آن پرداخته شده است. دستیابی به شفافیت، در قدم اول نیاز به وجود اطلاعاتی دارد تا بتوان براساس آن به روشن‌تر کردن فضا پرداخت. حاکمیت برای دستیابی به اطلاعات صحیح و جامع، قواعد بازی بازیگران میادین اقتصادی را باید به گونه‌ای طراحی کند تا نفع اکثر افراد در اظهار اطلاعات صحیح خود باشد. اما رسیدن به چنین قواعدی نیازمند تحقق بسترها و مقدماتی جهت ابراز و اظهار اطلاعات است. فرآیند و روش‌های تولید اطلاعات را می‌توان در سه سطح دسته‌بندی کرد:

۲-۱-۱. متکی بر اظهارات فرد (خوداظهاری)

خصلت اظهار اطلاعات شخصی (خوداظهاری)، ممکن است ناشی از فرهنگ و اجتماعی باشد که فرد در آن زیسته است. در جوامعی که از بدو تولد به افراد آموزش داده می‌شود که تبعیت از قوانین و ارائه اطلاعات صحیح و بموقع، اگرچه در مواردی با منافع کوتاه‌مدت آنها در تضاد و تعارض است، اما در نگاه جامع و بلندمدت، برای کل جامعه (از جمله خود فرد) مفید خواهد بود، فرهنگ خوداظهاری توسعه یافته است. اما طبیعتاً نمی‌توان انتظار داشت که این فرهنگ در همه جوامع به درستی اشاعه یافته و نهادینه شده باشد؛ ضمن آنکه نهادینه شدن یک فرهنگ در جامعه، به معنای تبعیت کلیه افراد جامعه از آن فرهنگ نیست. لذا طراحی سازوکاری برای افزایش قابلیت اتکای اطلاعات مبتنی بر خوداظهاری، اجتناب‌ناپذیر است.

مکانیسم مطلوب به منظور اخذ اطلاعات صحیح مبتنی بر خوداظهاری، «درگیر کردن منافع فرد در ارائه اطلاعات صحیح» است. در واقع، اطلاعاتی که بر اساس خوداظهاری افراد به دست می‌آید، تنها زمانی می‌تواند مبنای سیاستگذاران قرار گیرد که منافع فرد با ارائه اطلاعات صحیح درگیر شده باشد. برای مثال هنگامی که فردی سفارش دریافت یک محموله پستی را می‌دهد، یقیناً منافع او اقتضا می‌کند نشانی صحیح پستی خود را اظهار کند. مثالی دیگر، اطلاعاتی که فرد متقاضی ثبت نام در کنکور سراسری دانشگاه از خود اظهار می‌کند، با احتمال بسیار بالایی صحیح است، زیرا در صورت احراز عدم صحت اطلاعات، آینده تحصیلی فرد دچار ضربه خواهد شد.

یک مثال بسیار شایع از عدم رعایت این قاعده، روش آمارگیری مرکز آمار ایران در سرشماری‌های دوره‌ای نفوس و مسکن است. این روش از یک سو کاملاً مبتنی بر خوداظهاری افراد است و از سوی دیگر منافع افراد به هیچ وجه اقتضای ارائه اطلاعات صحیح مربوط به شغل، سطح درآمد، میزان دارایی‌ها و... را ندارد. لذا اتکا به اطلاعات به دست آمده از این روش سرشماری نادرست است. مثال دیگری از نقض این قاعده، اخذ اطلاعات بانک مرکزی از بانک‌ها در خصوص نحوه اعطای تسهیلات به بخش‌ها و

فعالیت‌های مختلف اقتصادی است. این اطلاعات نیز مبتنی بر خوداظهاری بانک‌ها و تسهیلات‌گیرندگان است، ولی منافع بانک و تسهیلات‌گیرندگان، نه تنها اقتضای ارائه اطلاعات صحیح را ندارد، بلکه هر دو انگیزه بالایی برای ارائه اطلاعات نادرست دارند.

۲-۱-۲. متکی بر اظهارات دیگران (دیگراظهاری)

روش دیگر برای کسب اطلاعات، پرسش از سایر افراد و گروه‌های مرتبط است. در بسیاری از موارد هدف از اخذ اطلاعات از دیگران، تولید و کسب اطلاعات صحیح است تا بتوان با تقاطع دادن آنها با اطلاعات مستقیم، خلل، کمبود و تناقضات احتمالی اطلاعات اولیه را رفع کرد.

برای مثال سازمان کشورهای صادرکننده نفت، آمارهای مربوط به صادرات نفت هر یک از کشورها را به دو صورت ارائه می‌کند. اطلاعات مبتنی بر منابع دست اول^۱ که در واقع اظهارات کشورهای صادرکننده نفت (خوداظهاری) است و اطلاعات مبتنی بر منابع دست دوم^۲ که در واقع اظهارات خریداران نفت است (دیگراظهاری). مثال دیگر از کسب اطلاعات به روش دیگراظهاری، تطبیق گزارش انبارداران و حاملان بار جهت صحت‌سنجی گفته‌ها و گزارشات طرفین در مورد نوع، مقدار، فرستنده، گیرنده و سایر جزئیات محموله است.

۲-۱-۳. متکی بر عملکرد فرد

علاوه بر اظهارات فردی و نیز گزارش سایرین از عملکرد یک فرد، منبع و مأخذ دیگری که موثق‌تر نیز می‌تواند باشد، اطلاعات مبتنی بر عملکرد خود فرد است. به عبارتی آنچه فرد در زندگی روزانه به آن مبادرت می‌ورزد و به نحوی از انحا ثبت و ضبط می‌گردد و قابل استناد باشد در ذیل این عنوان قرار می‌گیرد. برای مثال تراکنش‌های الکترونیکی که فرد برای دریافت، پرداخت، انتقال و... وجه صورت می‌دهد خود یک منبع اخذ اطلاعات است که نه از اظهارات فرد نشئت یافته و نه از گفته‌های سایرین به دست آمده است.

در این روش، کسب اطلاعات نه به عنوان یک فرآیند اصیل و مستقل، بلکه به عنوان یک خروجی جانبی در هنگام وقوع یک تراکنش اقتصادی و اجتماعی صورت می‌گیرد. در واقع در این روش کسب اطلاعات، به عنوان یک هدف مستقیم، مورد برنامه‌ریزی قرار نمی‌گیرد، بلکه در خلال ارائه یک خدمت انجام می‌شود. در واقع تولید اطلاعات صحیح و بهنگام، زمانی رخ می‌دهد که هنگام ارائه یک خدمت حاصل شود نه به شکل مستقیم و صرفاً جهت اکتشاف اطلاعات فردی.

در مثال فوق، خدمت انتقال پول به شکل الکترونیکی، باعث تولید داده‌های لحظه‌ای در خصوص طرفین تراکنش، حجم و تاریخ تراکنش و سایر اطلاعات مفید دیگر خواهد شد، بدون اینکه در طرف

1. Primary Sources
2. Secondary Sources

مقابل هیچ نوع احساس استنتاج ایجاد گردد، یعنی در این صورت هم احساس ورود به حریم خصوصی در افراد ایجاد نمی‌شود و هم صحت و اعتبار اطلاعات ارتقا می‌یابد.

بنابراین در وضعیت مطلوب برای تولید هیچ اطلاعاتی در اقتصاد نباید از روش سرشماری استفاده شود. به بیان دیگر هرچه میزان استفاده از سرشماری در تولید اطلاعات در یک کشور بیشتر باشد، نظام آماری آن کشور غیرهوشمندتر و بدوی‌تر است. روش مناسب «اخذ اطلاعات در ازای ارائه خدمت» است. کلیه سامانه‌های الکترونیکی مانند سامانه‌های گمرکی، پورتال ارزی، بارنامه برخط، خدمات الکترونیکی بیمه و... از نمونه طرح‌های تولید اطلاعات حین ارائه خدمت محسوب می‌شوند که در ادامه با تفصیل بیشتری به آن پرداخته خواهد شد.

۲-۲. ذخیره و بازیابی اطلاعات

در صورتی که تولید اطلاعات در تراکنش‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی در چارچوب یک استاندارد مشخص و مبتنی بر کدینگ استاندارد انجام گرفته و ذخیره‌سازی به‌لحظه روی آن اتفاق بیافتد، بازیابی و فراخوانی اطلاعات به‌صورت یکپارچه از سراسر کشور کاملاً امکانپذیر خواهد بود. منظور از کدگذاری استاندارد، کد نمودن اطلاعات پایه است، مانند کد هویت (شماره ملی / شناسه ملی)، کد مکان (کد پستی / کاداستر)، کد کسب‌وکار (کد گارگاه تأمین اجتماعی / شناسه کسب‌وکار و...)، کد کالا (کد قلم کالا / کد تک‌شماری) و... .

با توجه به این منطق، کدگذاری‌های بخشی و سازمانی (برای مثال کدهای کارگذاری، پرسنلی و...)، لازم است با یک تناظر به کدهای ملی (پایه) قابل تبدیل باشند (البته خود کدهای محلی می‌توانند همچنان مورد استفاده باشند) تا بتوان سایر اطلاعات مورد نیاز در مورد فرد (حقیقی / حقوقی)، کالا، سند یا مکان را براساس کدگذاری مشترک یافت. برای مثال، در صورتی که کلیه کدهای پرسنلی شاغلین (که کدهای سازمانی و بخشی هستند)، قابل تبدیل به کدهای پایه (مثلاً کد ملی) باشد، تشخیص افراد چندشغله به راحتی امکانپذیر خواهد بود.

همچنین با توجه به منطق فوق، لازم است که استعلام اطلاعات و داده‌ها از مراکز ذخیره‌سازی اطلاعات پایه (مثلاً کسب اطلاعات کد ملی از سازمان ثبت احوال یا استعلام کد کسب و کار از مراکز مربوطه)، بدون هرگونه محدودیت امکانپذیر باشد. این امر موجب ارتقای کیفیت، بهنگام شدن اطلاعات، گستردگی خدمات و مرجع قرار گرفتن پایگاه‌های داده مربوط به اطلاعات پایه می‌شود.

۲-۳. تبادل و به‌کارگیری اطلاعات

در صورتی که تولید اطلاعات در چارچوب استانداردهای مشخص صورت پذیرد، با فراهم آوردن امکان تبادل اطلاعات، شفافیت و صحت اطلاعات مأخوذه افزایش می‌یابد (با توجه به امکانات الکترونیک، امروزه

امکان حذف بسیاری از اسناد کاغذی مانند استعلامات بین‌سازمانی و انواع مجوزها و انجام استعلام و صدور مجوز به شکل الکترونیکی فراهم شده است).

نکته دیگر اینکه اجازه بهره‌برداری از اطلاعات پایگاه داده یک سازمان توسط سایر سازمان‌ها، باعث پایداری و اطمینان از کیفیت اطلاعات آن سازمان شده و سایر سازمان‌ها به دلیل نیاز خود به آن پایگاه داده، اجازه فرسودگی و ایجاد ضعف در اطلاعات آن پایگاه داده را نمی‌دهند و به‌طور مداوم کیفیت اطلاعات آن را بررسی می‌کنند. برای مثال کالاهای تجاری که از مبادی گمرکی وارد کشور می‌شوند، تا زمان حمل و انتقال درون کشور و انبار و نگهداری، تا انتقال به مکان‌های فروش و مصرف نهایی، چندین و چند وزارتخانه، سازمان و اداره (گمرک، راه‌وتراپی، نیروی انتظامی، حمل‌ونقل جاده‌ای و...) در این فرآیند دخالت داشته و اقدام به ثبت اطلاعات کالا می‌کنند که در صورت تبادل اطلاعات مابین این سازمان‌ها هم موجبات کاهش فرآیندهای تکراری ثبت اطلاعات فراهم می‌شود و هم با رفت‌وبرگشت اطلاعات، داده‌های ناصحیح و دروغین مشخص خواهد شد.

یکی از موانع پیش‌رو در این حوزه، استفاده نابجا از مفهوم «**محرمانگی**»^۱ برای امتناع از تبادل اطلاعات است که عملاً تلاش سازمان‌ها برای دستیابی به اطلاعات موجود را بی‌نتیجه گذاشته و ضررهای هنگفتی را به کشور تحمیل می‌کند. در موضوع محرمانگی، دلایل فراوانی وجود دارد که نشان می‌دهد بیشتر موارد استعمال این واژه مصداق واقعی آن نیست. به‌عبارت دیگر محرمانگی، جز در موارد محدود و محدودی، سلیقه‌ای و صرفاً جهت‌گرای از پاسخگویی است. بنابراین تعیین مصداق محرمانگی نباید لزوماً توسط تولیدکننده اطلاعات باشد و باید یک چارچوب و قاعده مشخصی برای آن معین شود. باید به این نکته نیز توجه داشت که در فرآیندهایی که سازمان‌ها می‌توانند به‌شکل حلقه‌ای از اطلاعات سازمان ماقبل خود استفاده کنند، نیاز به تولید و کسب اطلاعات مستقل در هر حلقه نیست و کافی است از اطلاعات مراحل قبل بهره برد.

۴-۲. انتشار و افشای اطلاعات

مرحله بعد از تبادل و به‌کارگیری اطلاعات، انتشار و افشای اطلاعات است. در واقع بسیاری از کارکردهای مثبت شفافیت زمانی رخ می‌دهد که اطلاعات با لحاظ مراتب دسترسی و محرمانگی، برای سطوح مختلف جامعه افشا شود. برای مثال زمانی که تغییرات میزان دارایی مسئولان رده بالای نظام مطابق یک قانون مشخص و الزام‌آور افشا شود، علاوه بر افزایش سرمایه اجتماعی اعتماد بین دولت و جامعه، انگیزه سوءاستفاده از امکانات و دسترسی‌ها را در مسئولین امر به شدت کاهش می‌دهد. یا برای مثال افشای

قراردادهای خدمات شهری شهرداری باعث می‌شود تا از بروز بسیاری از رفتارهای ناصحیح و رانت‌جویانه پیشگیری شود.

مثال خارجی در این مورد را می‌توان از بانک مرکزی اروپا آورد که از سال ۱۹۹۹، جهت حفظ و ارتقای اعتبار و اعتماد در بین آحاد جامعه و نیز ثبات و آرامش روانی و اقتصادی مردم، تصمیم‌گیری‌های خود را به ۱۳ زبان اروپایی در قالب بیانیه‌هایی انتشار و به سمع و نظر مردم می‌رساند تا بدین ترتیب از محرمانه‌سازی‌های ساختگی و غیرضرور اجتناب شود. البته انتشار و افشای اطلاعات دارای یک استاندارد مشخصی است که باید رعایت شود تا قابل استناد و پیگیری قانونی باشد. برای مثال چنانچه سند یا مدرکی به‌صورت اسکن شده منتشر شود، قابلیت استناد چندانی ندارد.

یک نکته دیگر که در این زمینه باید رعایت شود این است که اطلاعات افشا شده باید علاوه بر امکان استفاده توسط انسان، قابلیت پردازش و تحلیل توسط نرم‌افزار و ماشین را نیز داشته باشد. یعنی چنانچه اطلاعات در قالب فایل Excel باشد، نسبت به اطلاعات با فرمت PDF قابلیت کاربرد و تحلیل بیشتری خواهد داشت. گزارشات سری زمانی منتشر شده توسط بانک مرکزی یک نمونه مناسب در این زمینه است، زیرا در قالب فرمت‌ها و فیلدهای استاندارد، در اختیار عموم قرار می‌گیرد. سطوح مختلف انتشار اطلاعات و ویژگی‌های هر یک، در بخش بعد تشریح شده است.

۵-۲. سامانه محوری

با توجه به توضیحات ذیل روش‌های اخذ اطلاعات از طریق خوداظهاری، دیگر اظهاری و متکی بر عملکرد فرد، نمی‌توان انتظار داشت که شفافیت به درستی و به‌صورت کامل برقرار شود؛ مهمترین عامل ناتوانی این روش‌ها در ایجاد شفافیت، عدم ارتباط اطلاعات مختلف اخذ شده از افراد جامعه است، که این مشکل با ایجاد سامانه‌های اطلاعاتی قابل رفع است.

سامانه‌های اطلاعاتی که به دنبال وقوع انقلاب اطلاعات در عصر حاضر شکل گسترده‌تری به خود گرفته، مفهومی جامع‌تر و کامل‌تر در نسبت با عناوین بالا به خود اختصاص داده است. سامانه‌ها با ایجاد یک چرخه تکاملی خودتصحیح برای کلیه مراحل کسب و راستی‌آزمایی اطلاعات (از طریق ایجاد زنجیره مرتبط و متصلی از بانک‌های داده‌های اقتصادی)، هم‌درجه بالایی از صحت اطلاعات را دارا هستند و هم از طریق به‌روزرسانی و بهنگام‌سازی داده‌ها، مانع حیات اطلاعات ناقص و متناقض در این چرخه می‌شوند. بنابراین سامانه محوری در امر افشای اطلاعات اقتصادی، محاسن منحصر به فردی با خود به دنبال دارد، که مهمترین آنها، **بازدارندگی نظام‌مند** از وقوع جرم و تخلف است.

حاصل کلام آنکه، اطلاق «سامانه» به پایگاه‌های داده اقتصادی، تنها هنگامی صحیح است که هر چهار مرحله فوق (تولید، ذخیره، تبادل، افشای اطلاعات) در یک سامانه به‌صورت همزمان وجود داشته باشد. بنابراین سیستم‌هایی را که صرفاً به الکترونیکی کردن اسناد و داده‌ها اقدام کرده‌اند درحالی که با

سایر سامانه‌ها (چه در اخذ و چه در انتقال داده) ارتباطی نداشته و یا اطلاعات خود را مورد تحلیل پیوسته قرار دهند و برون‌دادی جهت افشا و تصمیم‌سازی ندارند، نباید «سامانه» تلقی نمود.

۶-۲. دسته‌بندی سامانه‌های حوزه شفافیت اطلاعات

برای داشتن دید کلی نسبت به مؤلفه‌های اصلی فضای اقتصادی و ایجاد زبان مشترک، ابتدا باید جریان‌ات عمده و اصلی اطلاعات اقتصادی مشخص شوند. می‌توان انواع اطلاعات اقتصادی را در سه جریان اصلی گروه‌بندی نمود:

۱. جریان اسناد،

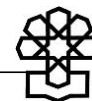
۲. جریان کالا، خدمات و دارایی‌های فیزیکی،

۳. جریان پول، اعتبار و دارایی‌های مالی.

ایجاد و شکل‌گیری یک نظام ثبت یکپارچه و الکترونیکی در هر یک از سه جریان فوق، امکان تطبیق سیستمی اطلاعات را فراهم نموده و هرگونه عدم تطابق می‌تواند به‌عنوان یک مورد مشکوک به تخلف (مانند پولشویی)، مورد بررسی قرار بگیرد. در ضمن باید توجه داشت که با پیش و تحلیل این سه جریان اصلی در اقتصاد، سایر متغیرها مانند وضعیت اشتغال افراد، تعداد مجوزها و... از تقاطع اطلاعاتی آنها قابل استخراج بوده و لزومی به تعریف جریان وجود ندارد. همچنین لازم به ذکر است که جریان اسناد (اسناد مالکیت، مجوزها و...) به‌عنوان محصول جانبی این سه جریان قابلیت تولید است.

از سوی دیگر، تحقق مجموعه‌ای از کارکردهای مترتب بر سامانه‌های شفافیت اطلاعات اقتصادی، الزاماتی می‌طلبد که می‌توان آنها را ذیل چهار بخش زیرساخت، سامانه‌های پایه، سامانه‌های تولید اطلاعات و سامانه‌های کاربردی دسته‌بندی کرد. زیرساخت مجموعه عملیات و ترتیبات فنی است که بستر و لازم را برای ایجاد و ارتباط سامانه‌ها را فراهم می‌نماید و شامل زیرساخت‌های سخت‌افزاری، زیرساخت‌های نرم‌افزاری، زیرساخت حفظ امنیت و استانداردهای تولید و تبادل اطلاعات می‌شود. سامانه‌های پایه، با شناسه‌دار کردن افراد، کالاها و اسناد و نیز ارتباطات بین این اجزاء، مواد خام اطلاعاتی لازم برای توسعه سامانه‌های تولید اطلاعات را فراهم می‌نمایند و شامل کدگذاری پایه، احراز هویت و روابط حقوقی هستند.

سامانه‌های تولید اطلاعات به منظور رصد جریان اسناد، جریان کالا، خدمات و دارایی‌های فیزیکی و جریان‌ات مالی مورد استفاده قرار می‌گیرند و شامل سامانه‌های مستندسازی جریان وجوه، ورود و خروج کالا و دارایی، ثبت معاملات، ثبت تغییرات موقعیت جغرافیایی و مجوزها می‌شوند. سامانه‌های کاربردی نیز شامل سامانه‌هایی است که با پردازش اطلاعات تولید شده در سامانه‌های تولید اطلاعات، ارزش افزوده

اطلاعاتی ایجاد می‌کنند و تصمیم‌گیری سیاستگذار و نیز بخش خصوصی را تسهیل می‌نمایند (نظیر سامانه‌های اعتبارسنجی).

می‌توان مجموعه این ترتیبات را در شکل‌گیری یک «جمله» مثال زد. به این صورت که؛ زیرساخت شامل کاغذ و قلم و قواعد دستوری نوشتار، سامانه‌های پایه مانند حروف الفبا، سامانه‌های تولید اطلاعات همچون کلمه و سامانه‌های کاربردی همچون جمله‌ای است که از این فرآیند ساخته می‌شوند و معنا و مفهومی را منتقل می‌کند. در بخش‌های بعد، هریک از چهار گروه فوق تشریح و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته و قوانین و مقررات موجود ناظر به آنها بیان خواهد شد.

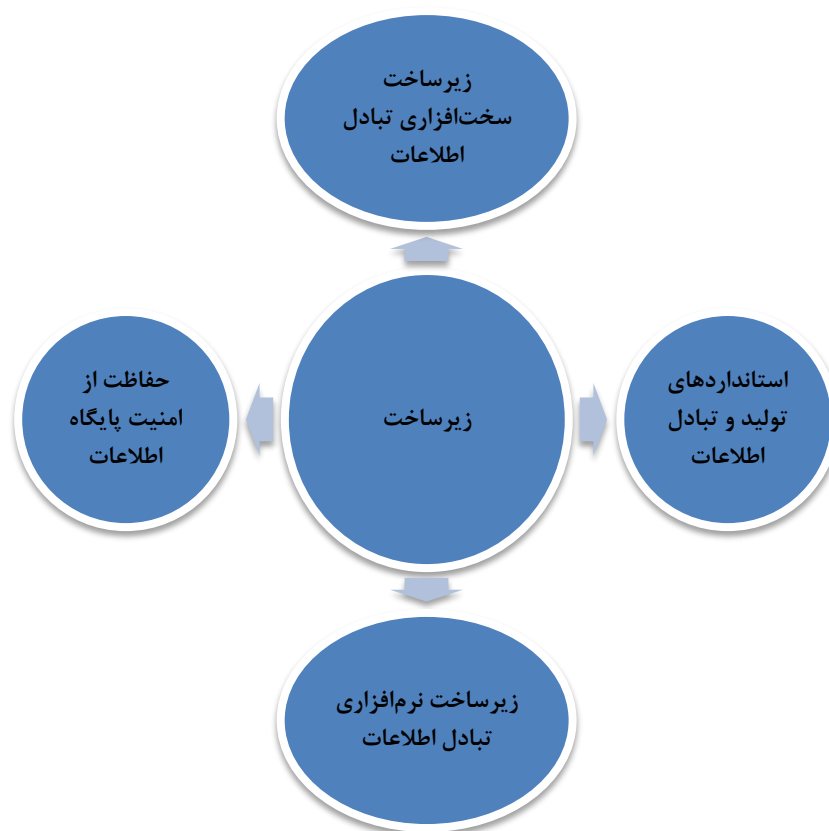
شکل ۵. دسته‌بندی سامانه‌های حوزه شفافیت اطلاعات

۳. زیرساخت‌های سامانه‌ها

زیرساخت سامانه‌ها، خدمات پشتیبانی ثبت و جابجایی داده را فراهم می‌نماید. می‌توان منظور از «زیرساخت» در فرآیند تحقق سامانه‌های اطلاعاتی را در عبارت «بستر ارتباطی امن» خلاصه کرد. یک بستر ارتباطی امن، شامل زیرساخت‌های سخت‌افزاری و نرم‌افزاری، زیرساخت حفظ امنیت پایگاه داده و استانداردهای تولید و تبادل اطلاعات است که به تفکیک در این بخش تبیین خواهد شد.

شکل ۶. دسته‌بندی زیرساخت

۳-۱. زیرساخت سخت‌افزاری تبادل اطلاعات

تبادل اطلاعات در یک بستر سخت‌افزاری محقق می‌شود و پهنای باند و پایداری از جمله مهمترین ویژگی‌های یک بستر ارتباطی مناسب به‌عنوان زیرساخت سخت‌افزاری تبادل اطلاعات (مانند فیبر نوری، ماهواره‌ای و...) می‌باشد. جابجایی اسناد با حفظ تمام ملاحظات امنیتی و در کوتاه‌ترین زمان ممکن و بالاترین کیفیت، یک موضوع با اهمیت در سامانه‌های موجود در فضای مجازی محسوب می‌شود و زیرساخت‌های سخت‌افزاری سامانه‌ها یکی از ابعاد لازم برای تحقق این اهداف است. نمونه‌ای از

زیرساخت‌های سخت‌افزاری تبادل اطلاعات، طرح شباه^۱ است که یک بستر ارتباطی امن، پایدار و مستقل از اینترنت را برای تبادل اطلاعات بین سازمان‌ها و بنگاه‌ها فراهم می‌کند و هم‌اکنون بیش از ۳۰۰ شهر اصلی کشور به این شبکه متصل است.^۲

۳-۲. زیرساخت نرم‌افزاری تبادل اطلاعات

منظور از زیرساخت نرم‌افزاری، بستری است که اسناد را در چارچوب‌های استاندارد از سامانه‌های یک سازمان به صورت الکترونیکی تحویل، محتوای آن را پردازش، تکمیل و یا صحت‌سنجی نموده و به سامانه سازمان دیگر تحویل می‌دهد. در واقع زیرساخت‌هایی که امکان به اشتراک‌گذاری اطلاعات بین سامانه‌ها را فراهم می‌کنند، در این گروه جای می‌گیرند. وب‌سرویس^۳ و هاب‌داده^۴ از این نوع زیرساخت‌های نرم‌افزاری هستند.

به‌عنوان مثال داخلی از زیرساخت نرم‌افزاری می‌توان به سامانه سپام^۵ اشاره کرد. سپام زیرساختی است که تمامی مراودات بین بانک‌ها را از طریق پروتکل‌های استاندارد مبادلات مالی، تحت پوشش خود قرار می‌دهد. با استفاده از این زیرساخت که کارکردی مشابه سوئیفت (SWIFT)^۶ دارد، تمامی مراودات مالی بانک‌ها از قبیل اعتبارات اسنادی ارزی و ریالی، ضمانتنامه‌های ارزی و ریالی و حوالجات از طریق یک شبکه واحد پیام‌رسانی قابل انجام بوده و ابزارهای نظارتی بانک مرکزی بر این مراودات بر روی آن قابل پیاده‌سازی است. همچنین با استفاده از امکانات این سامانه می‌توان برای تمام الکترونیکی کردن مکاتبات و انتقال داده‌ها بین بانک‌ها و نیز بین بانک‌ها و بانک مرکزی استفاده کرد. سپام را می‌توان زیرساخت نرم‌افزاری سامانه‌های مربوط به مستندسازی جریان وجوه دانست که در بخش بعد مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۳-۳. زیرساخت حفظ امنیت پایگاه داده

پیش از تأسیس پایگاه‌های داده فراگیر، باید در مورد امکان حفاظت اطلاعات این پایگاه‌ها از دسترسی‌های غیرمجاز (از داخل یا بیرون) اطمینان حاصل شود. با توجه به حساسیت و اهمیت حفاظت از حریم اطلاعات اشخاص حقیقی و حقوقی، عدم وجود پایگاه داده بهتر از وجود پایگاه داده با درجه حفاظت پایین است. نمونه‌هایی از زیرساخت‌های حفظ امنیت پایگاه داده عبارتند از:

۱. شبکه بزرگ ارتباطی بخش صنعت، معدن و تجارت (صمت): <http://www.shabaab.ir/>
۲. البته این شبکه دارای سایر ابعاد نرم‌افزاری و حفظ امنیت نیز هست، ولی در اینجا بعد سخت‌افزاری آن مد نظر بوده است.
3. Web service
4. Message hub
5. سامانه پیام‌رسانی الکترونیکی مالی - البته این سامانه دارای ابعاد سخت‌افزاری و نرم‌افزاری است که در اینجا با تأکید بر جنبه نرم‌افزاری مورد اشاره قرار گرفته است.
6. Society for Worldwide Interbank Financial Telecommunication

- **مرکز عملیات امنیت**^۱ که با هدف پیشگیری از حملات بدافزارها و اعلام وضعیت امنیت پایگاه داده، می‌تواند در هر شبکه استقرار یابد. هر دستگاه یا سازمان می‌تواند به آن تجهیز شود و در حال حاضر در وزارت صنعت، معدن و تجارت استقرار یافته است. هدف این سامانه مانیتورینگ و واکنش سریع است.

- **مرکز کاشف**^۲ که کانونی برای مدیریت و هماهنگی جامع رخدادهای امنیتی، اشتراک‌گذاری اطلاعات و کاهش تهدیدات سایبری بانک‌ها، مؤسسات مالی و اعتباری و بازار غیرمستقل پولی کشور است. این مرکز به‌عنوان نقطه تماس امنیتی واحد و یکپارچه در حوزه پولی و بانکی کشور بوده و مدیریت تهدیدات و مخاطرات امنیتی در این حوزه به عهده این مرکز است.

۳-۴. استانداردهای تولید و تبادل اطلاعات

۳-۴-۱. استانداردهای ثبت و تولید اطلاعات (محتوایی)

یکی از زیرساخت‌های لازم برای ایجاد امکان تبادل، مقایسه و تلفیق اطلاعات، استفاده از استانداردهای ثبت و تولید اطلاعات در طراحی سامانه‌هاست که به‌عنوان زبان مشترک بین سامانه‌ها نقش ایفا کرده و برداشت سامانه‌ها از یک موجودیت مانند هویت، کالا، مکان و... را در سراسر کشور یکسان و یکتا می‌نماید. کدملی، کدپستی، ایران‌کد و... مثال‌هایی از استانداردهای ثبت و تولید اطلاعات هستند که در ادامه و ذیل کدگذاری‌های پایه مفصل‌تر مورد تحلیل قرار خواهد گرفت.

۳-۴-۲. استانداردهای تبادل و انتشار اطلاعات (شکلی)

هر نوع اطلاعات تولید شده، اعم از اینکه در قالب‌های استاندارد تولید شده باشد یا خیر، می‌تواند به صورت‌های مختلفی انتشار یابد. انتشار اطلاعات به‌صورت فایل‌های تصویری (مانند اطلاعات ارائه شده توسط مجلس در خصوص طرح‌ها و لوایح)، فایل‌های متنی و جداول اکسل (Excel) (مانند اطلاعات سری‌های زمانی اقتصادی بانک مرکزی)^۳ و سطوح پیشرفته‌تری که قابلیت پردازش الکترونیکی را دارد، نمونه‌هایی از اشکال مختلف انتشار اطلاعات است. یکی از سطح‌بندی‌های انجام شده از داده‌های باز^۴ که

1. Security Operations Center (SOC)

۲. مرکز کنترل امنیت شبکه و فوریت‌های بانکی

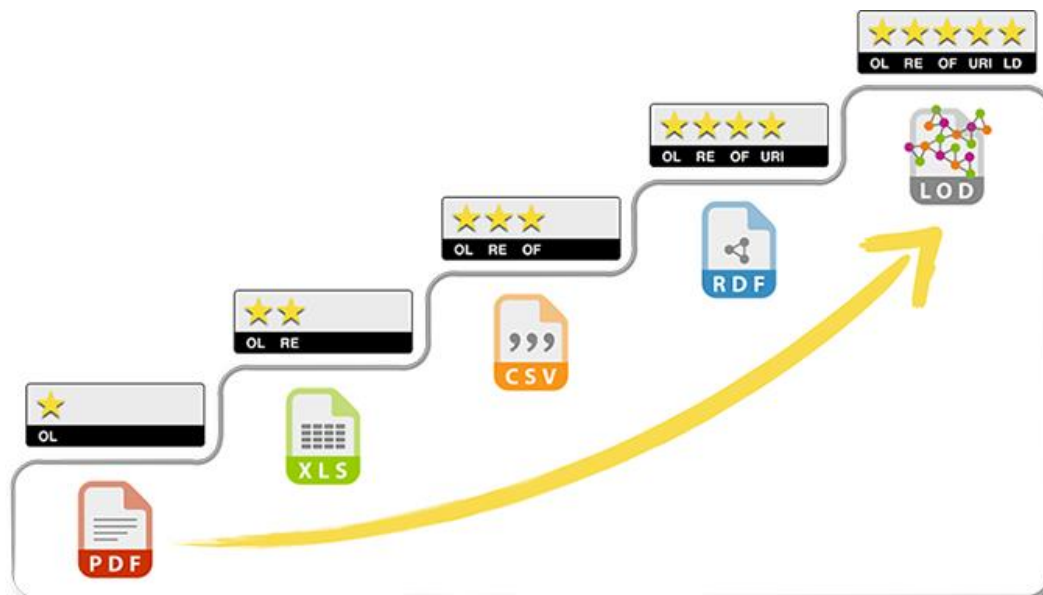
3 <http://tsd.cbi.ir/>

4 Open Data

از جامعیت مناسبی برخوردار است، توسط تیم برنرز لی^۱ (مبدع وب و داده‌های متصل^۲) ارائه شده است. وی به‌طور کلی ۵ سطح مختلف برای انتشار داده تعریف نموده است^۳:

شکل ۷. سطوح مختلف تبادل و انتشار اطلاعات (داده‌های باز)

Source: www.5stardata.info

– **سطح یکم:** داده‌هایی که فقط توسط انسان قابل مشاهده است، امکان ذخیره‌سازی و اشتراک‌گذاری را دارد، اما امکان تجمیع و انجام محاسبات از طریق نرم‌افزار را ندارد. فایل‌های در قالب PDF و فایل‌های اسکن‌شده در قالب تصاویر، در این سطح قرار می‌گیرند.

– **سطح دوم:** داده‌هایی که به‌صورت ساختاریافته^۴ منتشر می‌شوند، توسط انسان قابل خوانش بوده و علاوه بر آن قابلیت ویرایش (کپی، اصلاح، تجمیع و...) در آنها وجود دارد. فایل‌های در قالب Word و Excel در این سطح قابل دسته‌بندی هستند.

– **سطح سوم:** داده‌هایی که هم توسط انسان و هم توسط رایانه قابل خوانش و ویرایش است. فایل‌های در قالب Excel و CSV در این سطح قابل دسته‌بندی هستند. در این سطح از داده‌ها، بر خلاف سطوح قبلی، امکان پردازش گروهی و فرآوری داده وجود دارد.

1 Tim Berners-Lee

2 Linked Data

www.5stardata.info

4. Structured Data

۳. توضیحات بیشتر:

– **سطح چهارم:** داده‌هایی که توسط انسان و رایانه قابل خوانش و ویرایش است. علاوه بر امکانات سطوح قبلی، این داده‌ها قابلیت متصل شدن به سایر داده‌ها و نیز نشانه‌گذاری^۱ را دارند. فایل‌های در قالب RDF در این سطح قابل دسته‌بندی هستند. این سطح از داده‌ها امکان استفاده و دسترسی به اطلاعات از طریق برنامه‌نویسی را فراهم می‌کند.

– **سطح پنجم:** داده‌هایی که علاوه بر امکان خوانش، ویرایش و متصل شدن به سایر داده‌ها، قابلیت شبکه شدن نیز دارند، به این معنی که سایر داده‌ها می‌توانند به این اطلاعات متصل شوند. فایل‌های در قالب LOD (Linked Open Data) در این سطح قرار می‌گیرند.

جدول ۱. سطوح مختلف انتشار داده‌ها

نمونه قالب‌ها	نکات و ویژگی‌های اصلی	کیفیت انتشار داده
JPEG, PDF, PNG	داده‌های دارای قابلیت خوانش انسانی و ذخیره‌سازی ^۲	★
HTML, DOC	داده‌های ساختاریافته با قابلیت خوانش و ویرایش	★★
CSV, XLS, XML	داده‌های دارای قابلیت خوانش، ویرایش و پردازش گروهی	★★★
API (JSON), RDF	داده‌های دارای قابلیت اتصال به سایر داده‌ها، علاوه بر امکانات سطوح قبل	★★★★
Linked Open Data	داده‌های شبکه شده (دارای اتصال دوطرفه) به سایر داده‌ها و دارای قابلیت پردازش	★★★★★

Source: Ibid.

در اغلب کشورها، انتشار داده‌هایی که قابلیت پردازش توسط رایانه را دارد، یعنی داده‌های سطح سه به بالا، به‌عنوان حدنصاب شفافیت اطلاعات قابل قبول است. با این تعریف، اطلاعات غیر دیجیتال (کاغذی) یا اطلاعاتی که در قالب‌هایی مثل PDF یا قالب‌های تصویری مبادله می‌شوند، داده استاندارد نیستند و انتشار آنها به معنی شفافیت اطلاعات نیست.

نظامات انتشار و تبادل داده در تلاش هستند که تمام داده‌ها در سطح پنجم (اصطلاحاً ۵ ستاره) منتشر شوند تا چرخه داده باز و فعالیت‌های مترتب بر آن تکمیل گردد. در سطح پنجم به‌علت فراهم شدن بستر فنی لازم و همچنین امکان داده‌کاو‌های پیشرفته، خروجی مورد نیاز رایانه و انسان فراهم است و فرآیند بهره‌برداری از اطلاعات می‌تواند به‌صورت دوسویه ادامه پیدا کرده و کاوش‌های جدیدی انجام شود.

1. Bookmark

۲. مطالعه بیشتر در مورد خوانش انسانی: <http://opendatahandbook.org/glossary/en/terms/human-readable>

داده باز متصل، مرحله نهایی فرآیند داده باز است و در آن داده‌ها به صورت ساخت‌یافته^۱ منتشر می‌شوند. در این مرحله تمام داده‌های باز در ارتباط با یکدیگر قرار گرفته و به تکمیل هم کمک می‌کنند. این توانایی موجب می‌شود که بتوان اطلاعات گسترده‌ای را بین تمامی سامانه‌ها به اشتراک گذاشت. از آن گذشته، باعث می‌شود تا اطلاعات از منابع گوناگون به هم مرتبط شوند و بتوان روی آنها کاوش‌های گوناگونی را اعمال کرد.

کشورهای مختلف بسته به موضوع و کارکرد اطلاعات و همچنین اهداف مد نظر از انتشار آنها، سطوح متفاوتی از تبادل و انتشار داده را در نظر می‌گیرند. اما نکته مهم این است که اطلاعات باید تا حد امکان در قالب سطوح فوقانی (از سطح سه به بالا) ارائه شوند تا هم توسط انسان و رایانه قابل خوانش و پایش باشند، هم قابل پردازش و مقایسه با سایر داده‌ها باشند و هم قابلیت اتصال و شبکه‌شدن به سایر داده‌ها را داشته باشند.

۳-۵. قوانین مرتبط با زیرساخت‌های سامانه‌ها

۳-۵-۱. برنامه جامع توسعه تجارت الکترونیک مصوب هیئت وزیران، ماده (۲۸)

وزارت بازرگانی مکلف است با همکاری وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات به منظور گردآوری و پردازش سیستم‌های اطلاع‌رسانی کاربردی تجارت الکترونیکی مانند شبکه جامع اطلاع‌رسانی بازرگانی کشور و نقطه تجاری و ارائه خدمات اصلی پشتیبانی تجارت الکترونیکی مانند کتابخانه ملی فرآیندهای تجاری مشترک و میزبانی پایگاه‌های وب ویژه تجارت الکترونیکی نسبت به ایجاد مرکز داده^۲ بخش بازرگانی و تجارت الکترونیکی کشور حداکثر تا پایان شهریورماه ۱۳۸۵ اقدام کند.

۳-۵-۲. قانون مدیریت خدمات کشوری، ماده (۳۷)

دستگاه‌های اجرایی موظفند با هدف بهبود کیفیت و کمیت خدمات به مردم و با رعایت دستورالعمل‌های ذیربط اقدامات زیر را به ترتیب انجام دهند:

- اطلاع‌رسانی الکترونیکی در خصوص شیوه ارائه خدمات همراه با زمانبندی انجام آن و مدارکی که متقاضی باید ارائه نماید.
- ارائه فرم‌های مورد نیاز جهت انجام خدمات از طریق ابزار و رسانه‌های الکترونیکی.
- ارائه خدمات به شهروندان به صورت الکترونیکی و حذف لزوم مراجعه حضوری مردم به دستگاه اجرایی برای دریافت خدمت.

۳-۵-۳. قانون مدیریت خدمات کشوری، ماده (۴۰)

«به منظور ایجاد زیرساخت اطلاعاتی و تمرکز امور مربوط به استفاده از فناوری اطلاعات در خدمات

1. Structured Data

2. Data Center

اداری، دولت موظف است از طریق سازمان ثبت احوال و شرکت پست جمهوری اسلامی ایران و مشارکت کلیه دستگاه‌های اجرایی پایگاه اطلاعات ایرانیان را طراحی، ساماندهی و اجرا نماید. تبصره «۱»- این پایگاه با استفاده از شماره ملی و کد پستی از طریق ساماندهی، هدایت و اتصال داده‌ها و اطلاعات موجود دستگاه‌ها تشکیل می‌گردد.

تبصره «۲»- کلیه دستگاه‌های اجرایی موظفند تا پایان سال ۱۳۸۶ پایگاه‌های اطلاعات داده‌های مربوط به خود را با استفاده از شماره ملی و کد پستی آماده نمایند.

تبصره «۳»- آیین‌نامه این ماده توسط سازمان تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید.

تبصره «۴»- سازمان مسئول پیگیری و نظارت بر حسن انجام تکالیف مصرح در این ماده می‌باشد. هرگونه ارائه خدمات و برقراری ارتباط با مراجعانی که نیاز به شناسایی افراد و آدرس محل استقرار آنها می‌باشد از سال ۱۳۸۸ بدون استفاده از شماره ملی و کدپستی توسط دستگاه‌های اجرایی ممنوع می‌باشد.

۴-۵-۳. قانون برنامه پنجم توسعه، ماده (۴۶)، بند «الف»

«الف»- وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات مکلف است نسبت به ایجاد و توسعه شبکه مرزی اطلاعات و مراکز داده داخلی امن و پایدار با پهنای باند مناسب با رعایت موازین شرعی و امنیتی کشور اقدام و با استفاده از توان و ظرفیت بخش‌های عمومی غیردولتی، خصوصی و تعاونی، امکان دسترسی پرسرعت مبتنی بر توافقنامه سطح خدمات را به‌صورتی فراهم نماید که تا پایان سال دوم کلیه دستگاه‌های اجرایی و واحدهای تابعه و وابسته و تا پایان برنامه، شصت درصد (۶۰٪) خانوارها و کلیه کسب‌وکارها بتوانند به شبکه ملی اطلاعات و اینترنت متصل شوند. میزان پهنای باند اینترنت بین‌الملل و شاخص آمادگی الکترونیک و شاخص توسعه دولت الکترونیک باید به گونه‌ای طراحی شود که سرانه پهنای باند و سایر شاخص‌های ارتباطات و فناوری اطلاعات در پایان برنامه در رتبه دوم منطقه قرار گیرد. حمایت از بخش‌های عمومی غیردولتی، خصوصی و تعاونی در صنعت فناوری اطلاعات کشور به ویژه بخش نرم‌افزار و امنیت باید به گونه‌ای ساماندهی شود که سهم این صنعت در تولید ناخالص داخلی در سال آخر برنامه به دو درصد (۲٪) برسد.

۴-۵-۵. قانون برنامه پنجم توسعه، ماده (۴۶)، بند «ب»

«کلیه دستگاه‌های اجرایی موظفند ضمن اتصال به شبکه ملی اطلاعات و توسعه و تکمیل پایگاه‌های اطلاعاتی خود حداکثر تا پایان سال دوم برنامه براساس فصل پنجم قانون مدیریت خدمات کشوری اطلاعات خود را در مرکز داده داخلی با رعایت مقررات امنیتی و استانداردهای لازم نگهداری و به‌روزرسانی نمایند و براساس آیین‌نامه اجرایی که در ۶ ماهه اول برنامه توسط وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات و وزارت اطلاعات و معاونت، تهیه و به تصویب هیئت وزیران خواهد رسید نسبت به تبادل و به اشتراک‌گذاری رایگان اطلاعات به‌منظور ایجاد سامانه‌های اطلاعاتی و کاهش تولید و نگهداری اطلاعات تکراری در این شبکه با تأمین و حفظ امنیت تولید، پردازش و نگهداری اطلاعات اقدام نمایند. قوه قضائیه

از شمول این بند مستثناست».

۳-۵-۶. قانون برنامه پنجم توسعه، ماده (۴۶)، بند «ج»

«کلیه دستگاه‌های اجرایی مکلفند:

تا پایان سال دوم برنامه نسبت به ارسال و دریافت الکترونیکی کلیه استعلامات بین دستگاهی و واحدهای تابعه آنها با استفاده از شبکه ملی اطلاعات و رعایت امنیت اقدام نمایند. تا پایان برنامه، خدمات قابل ارائه خود را به صورت الکترونیکی از طریق شبکه ملی اطلاعات عرضه نمایند و نیز کلیه خدمات قابل ارائه در خارج از محیط اداری خود و قابل واگذاری یا برون‌سپاری را به دفاتر پستی و پیشخوان خدمات دولت که توسط بخش‌های غیردولتی اعم از خصوصی یا تعاونی ایجاد و مدیریت می‌شود، واگذار کنند. سایر دفاتر دایر فعلی دستگاه‌های مذکور که این نوع خدمات را ارائه می‌کنند باید به دفاتر پیشخوان دولت تغییر یابند. محدوده فعالیت و نهادهای مشمول و نیز ضوابط مربوط به دفاتر پیشخوان و خصوصیات اشخاص تشکیل‌دهنده و متصدیان آنها را قانون مشخص می‌کند. دولت مجاز است تا پایان سال اول برنامه نقشه جامع دولت الکترونیک را به گونه‌ای تهیه نماید که ارائه خدمات دولتی ممکن در پایان برنامه از طریق سامانه الکترونیکی انجام پذیرد».

۳-۵-۷. قانون برنامه پنجم، ماده (۴۶)، بند «ه»

معاونت (برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی ریاست جمهوری) نسبت به ایجاد زیرساخت ملی داده‌های مکانی (NSDI) در سطوح ملی تا محلی و تدوین معیارها و ضوابط تولید و انتشار آنها حداکثر تا پایان سال سوم برنامه اقدام نماید.

تبصره - کلیه دستگاه‌ها مکلفند، اطلاعات پایه‌ای مکانی خود را تولید و براساس دستورالعملی که توسط معاونت، تدوین و ابلاغ می‌شود، بر روی زیرساخت ملی داده‌های مکانی قرار دهند.

۳-۵-۸. قانون برنامه پنجم توسعه، ماده (۴۶)، بندهای «ط» و «ی»

«ط» - به وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات اجازه داده می‌شود با تصویب کمیسیون تنظیم مقررات ارتباطات، مبالغی به‌عنوان حق امتیاز، خسارت و جریمه عدم انجام تعهدات مندرج در پروانه‌های صادره اخذ و به حساب درآمد عمومی نزد خزانه‌داری کل کشور واریز نماید. وجوه مورد نیاز جهت توسعه زیرساخت‌های ارتباطی و فناوری اطلاعات مناطق کمتر توسعه‌یافته در قالب بودجه سنواتی تأمین می‌گردد.

جریمه موضوع این بند و میزان آن در صورتی قابل وصول است که در ضمن عقد شرط شده باشد. «ی» - به دولت اجازه داده می‌شود مبالغ واریزی و پرداختی از حساب‌های دولتی را به نحوی ساماندهی نماید که با اولویت استفاده از کارت‌های الکترونیکی و یا سایر دستگاه‌ها و ابزار واسط

الکترونیکی - رایانه‌ای قابل رهگیری باشد.

تبصره «۲»- شبکه ملی اطلاعات (IP) کشور، شبکه‌ای مبتنی بر قرارداد اینترنت به همراه سوئیچ‌ها و مسیریاب‌ها و مراکز داده‌ای است به‌صورتی که درخواست‌های دسترسی داخلی و أخذ اطلاعاتی که در مراکز داده داخلی نگهداری می‌شوند به هیچ‌وجه از طریق خارج کشور مسیریابی نشود و امکان ایجاد شبکه‌های اینترنت و خصوصی و امن داخلی در آن فراهم شود.

۹-۵-۳. قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، ماده (۵)

«دولت مکلف است به منظور پیشگیری از ارتکاب قاچاق و شناسایی نظام‌مند آن با پیشنهاد ستاد و پس از ابلاغ رئیس‌جمهور سامانه‌های الکترونیکی و هوشمند جدید مورد نیاز جهت نظارت بر فرآیند واردات، صادرات، حمل، نگهداری و مبادله کالا و ارز را ایجاد و راه‌اندازی نماید.

کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی مکلف به رعایت احکام این قانون مربوط به سامانه‌های راه‌اندازی شده می‌باشند و اشخاص حقیقی متخلف به محرومیت از اشتغال به حرفه خود تا یک سال و اشخاص حقوقی به ممنوعیت از فعالیت تجاری تا ۶ ماه محکوم می‌شوند.

تبصره «۱»- هرگونه دسترسی غیرمجاز به اطلاعات سامانه‌های راه‌اندازی شده به موجب این قانون و افشای اطلاعات آنها جرم است و مرتکب به مجازات از ۶ ماه تا دو سال حبس محکوم می‌شود.

تبصره «۲»- وارد نمودن اطلاعات خلاف واقع یا ناقص یا با تأخیر در سامانه‌های موضوع این قانون جرم است و مرتکب به ۶ ماه تا دو سال انفصال موقت از خدمات دولتی و عمومی محکوم می‌شود».

۱۰-۵-۳. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، ماده (۸)، بند «الف»

به‌منظور پیشگیری از شکل‌گیری فساد، تکالیف ذیل حسب مورد بر عهده معاونت‌های برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی و توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس‌جمهور است:

«الف»- به تدوین سیاست‌ها و راهکارهای شفاف‌سازی اطلاعات و استقرار و تقویت نظام‌های اطلاعاتی و استانداردسازی امور و مستند نمودن فعالیت‌های دستگاه‌های اجرایی برای ثبت و ضبط شفاف و جامع کلیه عملیات، اطلاع‌رسانی لازم به عموم مردم و همچنین تأمین نیازهای اطلاعاتی دستگاه‌های نظارتی و اطلاعاتی کشور اقدام نماید.

۱۱-۵-۳. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، ماده (۱۷)، بند «الف»

دولت مکلف است طبق مقررات این قانون نسبت به حمایت قانونی و تأمین امنیت و جبران خسارت اشخاصی که تحت عنوان مخبر یا گزارش‌دهنده، اطلاعات خود را برای پیشگیری، کشف یا اثبات جرم و همچنین شناسایی مرتکب، در اختیار مراجع ذیصلاح قرار می‌دهند و به این دلیل در معرض تهدید و اقدامات انتقام‌جویانه قرار می‌گیرند، اقدام نماید. اقدامات حمایتی عبارتند از:

الف) عدم افشای اطلاعات مربوط به هویت و مشخصات خانوادگی و محل سکونت یا فعالیت اشخاص

مذکور، مگر در مواردی که قاضی رسیدگی کننده به لحاظ ضرورت شرعی یا محاکمه عادلانه و تأمین حق دفاع متهم افشای هویت آنان را لازم بداند. چگونگی عدم افشای هویت اشخاص یاد شده و همچنین دسترسی اشخاص ذینفع، در آیین نامه اجرایی این قانون مشخص می شود.

۱۳-۵-۳. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، مواد (۲۱)، (۲۲) و (۲۳)

کلیه اشخاص مشمول بندهای «الف»، «ب» و «ج» ماده (۲) این قانون موظفند فقط از نرم افزارهای مالی و اداری که در شورای عالی انفورماتیک به ثبت رسیده است استفاده نمایند.

تبصره «۱»- خرید نرم افزارهای خارجی اعلامی از سوی شورای مزبور از شمول این ماده مستثناست. تبصره «۲»- شورای عالی انفورماتیک باید قبل از ثبت هر نرم افزار از رعایت معیارها و استانداردهای مصوب اطمینان حاصل نماید.

تبصره «۳»- کلیه اشخاص مشمول موظفند ظرف یک سال از تصویب این قانون نرم افزارهای مورد استفاده فعلی خود را با شرایط مزبور سازگار نمایند.

ماده (۲۲)- کلیه ذیحسابها، حسابداران و بازرسان قانونی اعم از اشخاص مذکور بندهای «الف»، «ب» و «ج» ماده (۲) این قانون و یا بخش خصوصی باید براساس نظر شورای عالی انفورماتیک از اصالت نرم افزارهای مورد استفاده در مجموعه خود اطمینان حاصل نمایند.

ماده (۲۳)- در صورتی که شرکت های تولیدکننده نرم افزار برخلاف استانداردهای مصوب به تغییر در نرم افزار اقدام نمایند رتبه بندی آن شرکت به مدت سه سال لغو می شود و کلیه مسئولان ذیربط به مدت پنج سال حق ثبت حقوق مادی و معنوی هیچ نرم افزاری را ندارند. هرگونه تغییر برخلاف استانداردها در نرم افزارهای مذکور ممنوع و مسئولیت متوجه استفاده کننده است.

۱۳-۵-۳. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، ماده (۳۴)

هرگونه افشای اطلاعات پایگاه های اطلاعاتی دستگاه های مذکور برخلاف قوانین و مقررات، ممنوع است و متخلف به مجازات مندرج در قانون مجازات انتشار و افشای اسناد محرمانه و سری دولتی مصوب ۱۳۵۳/۱۱/۲۹ محکوم می گردد.

۱۴-۵-۳. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، ماده (۳۵)

هرگونه دسترسی غیرمجاز به پایگاه های اطلاعاتی موضوع این قانون ممنوع است و متخلف حسب مورد به مجازات حبس از ۶ ماه تا یک سال محکوم می شود. شروع به جرم مزبور نیز مشمول مجازات حبس از نودویک روز تا ۶ ماه است.

۳-۶. جمع بندی

۱. در این گزارش، منظور از «زیرساخت» در موضوع سامانه های اطلاعاتی، الزامات ایجاد «بستر ارتباطی

امن» است. یک بستر ارتباطی امن، شامل زیرساخت‌های سخت‌افزاری (نظیر طرح شباب)^۱، زیرساخت نرم‌افزاری (نظیر وب‌سرویس^۲ و هاب داده)^۳، زیرساخت حفظ امنیت پایگاه داده (نظیر مرکز کاشف)^۴ و استانداردهای تولید و تبادل اطلاعات (نظیر کدگذاری‌های پایه و سطوح پنج‌گانه انتشار اطلاعات) است. ۲. بررسی‌ها نشان می‌دهد هرچند قانونگذار به جنبه‌های نرم‌افزاری، سخت‌افزاری و امنیت پایگاه داده تا حدی توجه نموده، اما استانداردهای مربوط به تولید اطلاعات از یک سو (مبتنی بر کدگذاری پایه) و استانداردهای انتشار و تبادل اطلاعات (سطوح پنج‌گانه تشریح شده) از سوی دیگر، از نظر قانونگذار مغفول مانده است. طبیعتاً نقش قانونگذار در این موارد، تولید استانداردهای مربوطه نیست، بلکه تکلیف دستگاه‌های مربوطه به تولید استانداردهای مذکور می‌باشد.

۳. همچنین مراجعه به قوانین و مقررات مرتبط با زیرساخت‌های سامانه‌ها نشان می‌دهد در مواردی هم که قانونگذار به ابعاد زیرساختی سامانه‌ها توجه داشته و تکالیفی را برای راه‌اندازی سامانه‌های زیرساختی برای دستگاه‌های اجرایی وضع نموده، در بسیاری موارد، علیرغم گذشت سال‌های زیادی از سقف زمانی تعیین شده، این سامانه‌ها به‌طور کامل راه‌اندازی نشده است. «کتابخانه ملی فرآیندهای تجاری مشترک»، «پایگاه اطلاعات ایرانیان» و مهمتر از همه، «شبکه ملی اطلاعات»^۵.

۴. یکی از احکام قانون برنامه پنجم توسعه که متضمن توسعه هر چهار بُعد مربوط به زیرساخت‌های سامانه‌ها است، بهره‌برداری کامل از شبکه ملی اطلاعات و اتصال کلیه دستگاه‌های اجرایی به این شبکه و ارائه کلیه خدمات خود به‌صورت الکترونیکی از طریق این شبکه است. این حکم، علیرغم اهمیت بسیار بالای آن، تا کنون محقق نشده است.

۵. یکی از آسیب‌های وضع موجود سامانه‌ها، خارج شدن قوه قضائیه از شمول بند «ب» ماده (۴۶) قانون برنامه پنجم توسعه است که کلیه دستگاه‌های اجرایی را مکلف به تبادل و به اشتراک‌گذاری رایگان اطلاعات نموده است. این امر باعث شده قوه قضائیه که نقشی مهم در تولید اطلاعات در کشور دارد، همکاری و هم‌افزایی لازم را با سایر دستگاه‌ها نداشته باشد. از آنجا که کلیه اطلاعات مربوط به ثبت اسناد و املاک، حوزه زمین و مسکن و کلیه روابط حقوقی (وکالتی، سهام‌داری و...) در زیرمجموعه قوه قضائیه استخراج می‌شود، این امر موجب کند شدن توسعه سامانه‌ها در کشور شده است.

۱. شبکه بزرگ ارتباطی بخش صنعت، معدن و تجارت (صمت): <http://www.shabaab.ir/>

2. Web Service

3. Message Hub

۴. مرکز کنترل امنیت شبکه و فوریت‌های بانکی

۵. شبکه ملی اطلاعات کشور، شبکه‌ای مبتنی بر قرارداد اینترنت به همراه سوئیچ‌ها و مسیریاب‌ها و مراکز داده‌ای است به‌صورتی که درخواست‌های دسترسی داخلی و اخذ اطلاعاتی که در مراکز داده داخلی نگهداری می‌شوند به هیچ‌وجه از طریق خارج کشور مسیریابی نشود و امکان ایجاد شبکه‌های اینترنت و خصوصی و امن داخلی در آن فراهم شود (تبصره «۲» ماده (۴۶) قانون برنامه پنجم توسعه).

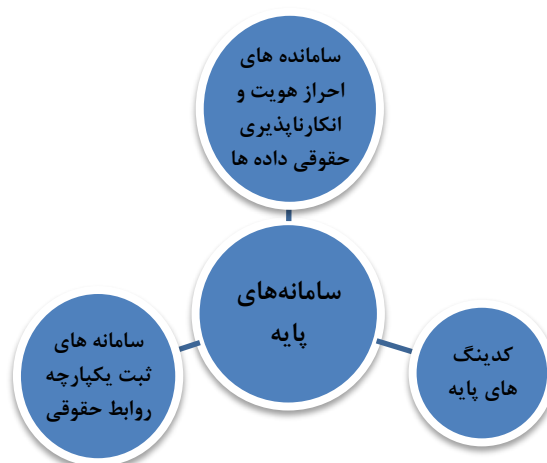

۴. سامانه‌های پایه

منظور از سامانه‌های پایه در این گزارش، سامانه‌هایی است که با ایجاد یک زبان مشترک و قابلیت تشخیص افراد، کالاها، اسناد و... در فضای واقعی و نیز مجازی (الکترونیکی) موجبات ایجاد هماهنگی، تشخیص مطابقت و نیز کاهش اشتباهات را فراهم می‌نمایند. در واقع سامانه‌های پایه، واسط بین زیرساخت‌ها و سامانه‌های تولید اطلاعات هستند که شرایط لازم برای انتقال اطلاعات از دنیای واقعی به دنیای مجازی را فراهم می‌نمایند. سامانه‌های پایه را می‌توان به سه دسته کلی تقسیم کرد:

۱. کدگذاری‌های پایه،
 ۲. سامانه‌های احراز هویت و انکارناپذیری داده‌ها،
 ۳. سامانه‌های روابط حقوقی،
- در ادامه، هر یک از این سه گروه به تفصیل مورد بحث قرار می‌گیرد.

شکل ۸. انواع سامانه‌های پایه

۴-۱. کدگذاری‌های پایه

همان‌طور که مطرح شد، یکی از زیرساخت‌های لازم برای ایجاد امکان تبادل، مقایسه و تلفیق اطلاعات، استفاده از کدگذاری‌های پایه در طراحی سامانه‌ها می‌باشد (اختصاص یک کد عددی به یک مکان، کالا، فرد و...) که به‌عنوان زبان مشترک بین سامانه‌ها نقش ایفا کرده و برداشت سامانه‌ها از یک موجودیت مانند هویت، مکان و... را در سراسر کشور یکسان و یکتا می‌نماید. مهمترین موجودیت‌های پایه که نیازمند کدگذاری هستند، شامل موارد زیر است. لازم به ذکر است در بسیاری از این موجودیت‌های پایه، متأسفانه هنوز نظام شناسه‌گذاری یا کدینگ به‌صورت یکپارچه در سراسر کشور محقق نشده است.

– هویت (حقیقی – حقوقی): منظور از هویت حقیقی، افرادی هستند که با شماره ملی که توسط سازمان ثبت احوال ارائه می‌شود قابل شناسایی است. هویت حقوقی هم مربوط به شرکت‌ها و سازمان‌ها می‌باشند که به تناسب شغل و فعالیت‌شان و نیز به ضرورت با استفاده از کدهایی مشخص می‌شوند.

– نوع کسب و کار: به منظور شناسایی نقش آفرینان متعدد فعالیت اقتصادی، نیاز است تا نوع فعالیت اقتصادی هر یک از افراد جامعه برای نهادهای مجری و برنامه‌ریزان شفاف و مشخص باشد. تا کنون بیش از ۵۲ هزار واحد صنعتی، معدنی و بیش از دو میلیون واحد صنفی شناسه کسب و کار دریافت نموده‌اند.

– کالا (در سطح قلم یا تک‌شماری): کدگذاری کالا به معنی اختصاص کد واحد به کالاها است. اختصاص کد یکتا می‌تواند در سطح اقلام کالایی و یا در سطح تک‌تک کالاها باشد. مثالی از کدگذاری کالا در سطح قلم‌شماری، سامانه ایران‌کد است؛ در سطح تک‌شماری کالا نیز طرح شبنم^۱ که توسط وزارت بازرگانی سابق اجرا شد را می‌توان مثال زد.

– مکان: کدگذاری مکان به منظور استانداردسازی موقعیت مکانی انجام می‌شود. برای مثال اختصاص کد پستی به واحدهای شهری و روستایی، به منظور استاندارد (رقومی) نمودن آدرس پستی انجام می‌شود.

– واحد شمارش: مانند واحدهای وزن، حجم، ارتفاع و... که نیاز است با کدهای مشترک نام‌گذاری گردد.

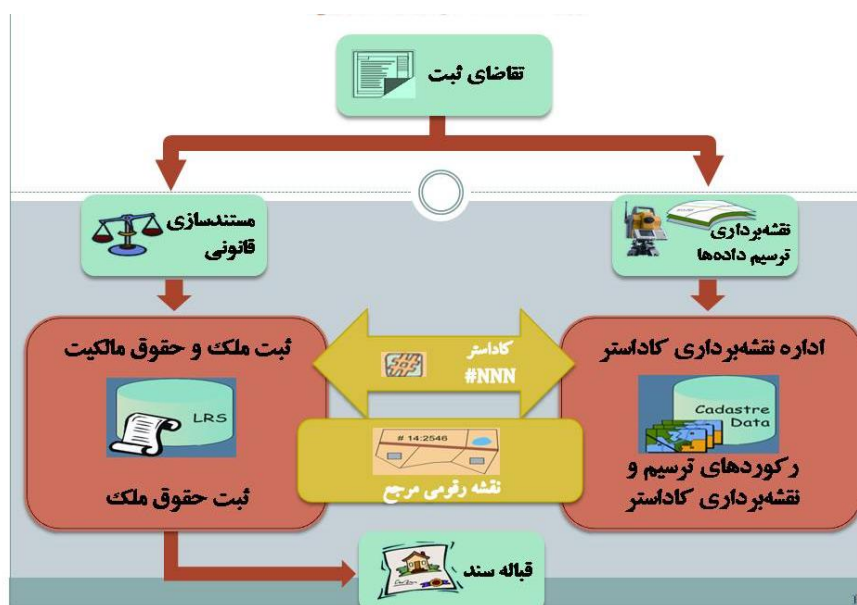
برخی از نظامات کدگذاری که در حال حاضر در کشور اجرا می‌شود عبارتند از:

• کاداستر (کدگذاری مکان)

از نمونه‌های برجسته کدینگ در حوزه دارایی غیرمنقول می‌توان به کاداستر اشاره کرد، که کشورهای بسیاری در حال بهره‌برداری یا اجرای آن هستند. در صورت بهره‌برداری کامل، از طرح‌های بسیار مهم و کارآ در حوزه زمین خواهد بود. طرح کاداستر در واقع تلفیقی است از دو نوع اطلاعات مکانی و توصیفی. اطلاعات مکانی در قالب نقشه‌های دقیق با مقیاس‌های متناسب (۱:۵۰۰ شهری ۱:۲۰۰۰ زراعی ۱:۵۰۰۰ منابع طبیعی ۱:۱۰۰۰۰ جنگل‌ها و دریاها و...) و اطلاعات توصیفی در قالب بانک‌های اطلاعاتی شامل اطلاعات مالکیت، قیمت، کاربری و دیگر مشخصات فیزیکی (از قبیل عمر بنا، مصالح به کار رفته، جنس خاک و...) در یک سیستم یکپارچه اطلاعاتی جمع‌آوری و به‌روزرسانی می‌شود. البته لازم به ذکر است که طرح کاداستر صرفاً محدود به کدگذاری مکان نیست و کارکردهای بسیار متنوع دیگری نیز دارد.

شکل ۹. ارتباط کاداستر و ثبت زمین

Source: <http://cadastre.ssaa.ir/>

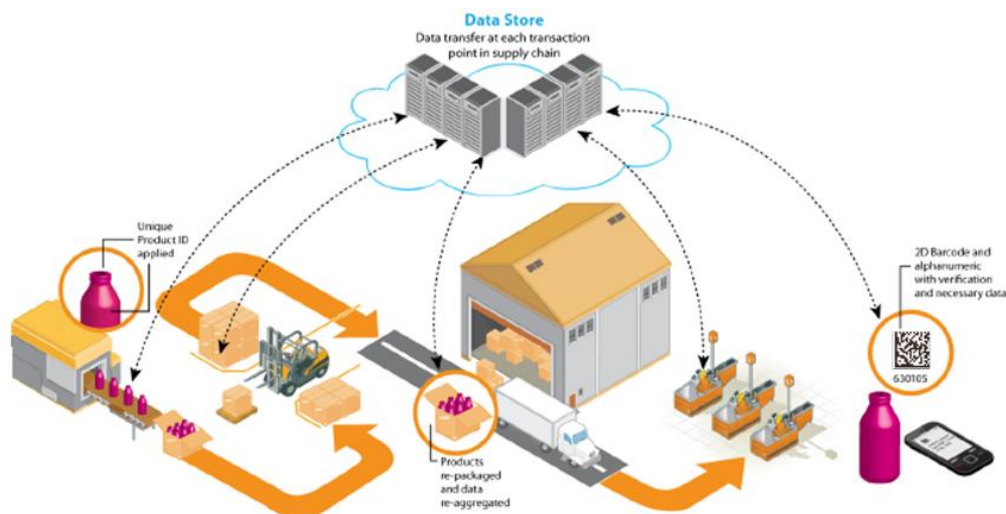
• ایران کد (کدینگ نوع کالا)

سامانه اساسی برای کامل شدن نظام کدهای پایه محسوب می‌شود که از سال ۱۳۸۵ آغاز به فعالیت نموده و هم‌اکنون بیش از دو میلیون قلم کالای تجاری، ایران کد دریافت کرده‌اند.

• طرح شبنم (کدینگ تک‌شماری کالا)

برای یکتاسازی کالا و امکانپذیری انتساب کالا به یک فرد یا فرآیند با هدف شناسه‌گذاری (پلاک‌گذاری) و تک‌شماری کالاها و نیز احراز اصالت، رهگیری و ایجاد شجره‌نامه الکترونیکی به‌ازای هر واحد کالایی و فراهم‌نمودن امکان رهگیری مالکیتی یا مکانی یک کالای مشخص، به‌عنوان یکی از زیرساخت‌های کارآمد صیانت از نام تجاری و مقابله با قاچاق محسوب می‌شود.

شکل ۱۰. نمونه‌ای برای رهگیری کالا با استفاده از کدینگ تک‌شماری

● سامانه شناسه یکتای اصالت و سلامت

نصب برچسب در زمینه اصالت دارو، از سال ۱۳۸۹ برای جلوگیری از واردات تقلبی دارو در وزارت بهداشت آغاز شد و سپس به لوازم آرایشی و بهداشتی دیگر نیز تعمیم یافت. با استفاده از این سامانه می‌توان به کنترل سیستماتیک اصالت قیمت و کیفیت کالاهای بهداشتی-درمانی، با استفاده از نظارت مردمی (مصرف کننده نهایی) و تشخیص سیستماتیک کالای قاچاق وارداتی و تولید زیرزمینی در سطح عرضه پرداخت!

● شب (شماره حساب بانکی ایرانیان)

در نظام بانکی و جهت تسهیل و استانداردسازی مبادلات بین‌بانکی و بین‌المللی بانک‌های کشور برای افراد حقیقی، شماره حساب یکتا اختصاص یافته است. البته به‌نظر می‌رسد که راهکار مناسب برای هر چه مفیدتر واقع شدن شب، این است که شماره حساب یکتای بانکی، از ترکیب شماره ملی و شناسه ملی با شناسه کسب‌وکار بانک و شناسه نوع حساب فرد ایجاد شود.

۲-۴. سامانه‌های احراز هویت و انکارناپذیری در فضای مجازی

با رشد روزافزون تعاملات الکترونیکی و اقبال به توسعه تجارت الکترونیکی، چالش اعتماد به «تعاملات الکترونیکی و صحت اسناد الکترونیکی مبادله شده» به‌عنوان چالش جدیدی در این عرصه مطرح است. اعتماد و امنیت در فضای مجازی نیازمند برخورداری از زیرساخت مطمئن و قابل اعتماد است که در نظام قانونی کشورهای به‌کارگیرنده پذیرفته شده باشد. در عصر حاضر هویت فرد به سه طریق می‌تواند

1. <http://www.drug.mubabol.ac.ir>

احراز شود و سیستمی به لحاظ صحت و امنیت مورد قبول واقع می‌شود که در مرحله احراز هویت، حداقل از دو روش از سه روش زیر به‌طور همزمان بهره‌بردارد:

- آنچه فرد می‌داند^۱: مانند یک کلمه عبور یا یک پین‌کد،
- آنچه فرد در مالکیت دارد^۲: مانند یک کارت بانکی،
- آنچه ماهیت فرد است^۳: یک عنصر بیومتریک مانند اثر انگشت، ساختار عنبیه چشم، نمونه DNA^۴.

امروزه رایج‌ترین و جامع‌ترین زیرساخت اعتماد در فضای مجازی، زیرساخت کلید عمومی است. زیرساخت کلید عمومی (PKI)^۵ بستری است جهت به‌کارگیری گواهی‌های الکترونیکی که شامل مجموعه‌ای از قوانین، سیاست‌ها و دستورالعمل‌ها، استانداردها، سخت‌افزارها، نرم‌افزارها و فرآیندها می‌باشد. مزایای استفاده از گواهی الکترونیکی در تعاملات الکترونیکی، اطمینان از صحت اسناد مبادله شده، اطمینان از هویت شخص ارسال‌کننده و اطمینان از انکارناپذیری تولید سند توسط تولیدکننده آن است. PKI پیش‌نیاز برقراری تعاملات تجاری و غیرتجاری الکترونیکی است.

در حال حاضر زیرساخت احراز هویت در اظهارنامه الکترونیکی مالیاتی و معاملات بورس در حال بهره‌برداری است و امضای دیجیتال از طریق دفترخانه‌های منتخب در حال ارائه می‌باشد. از نمونه‌های برجسته سامانه‌های احراز اصالت و هویت در فضای مجازی، «نماد»^۶ است که به منظور ایجاد هویت دیجیتالی برای تمام مشتریان و کارکنان بانک‌ها و تمام الکترونیک کردن مراودات بانکی از طریق معرفی امضای دیجیتال ایجاد شده است. با استفاده از این سامانه ضمن ایجاد پایگاه جامع اطلاعات هویتی مشتریان و کارکنان بانک‌ها، امکان شناسایی و ارائه انواع خدمات بانکی به‌صورت مجازی فراهم می‌شود. در واقع نماد، تصدیق اصالت مشتریان حقیقی و حقوقی در ارائه خدمات بانکداری الکترونیکی، رمزنگاری اطلاعات حساس، امضای دیجیتال داده‌ها و انتقال امن آنها را فراهم می‌نماید.^۷

۳-۴. سامانه‌های روابط حقوقی

یکی دیگر از زیرساخت‌های ضروری برای شفافیت روابط اقتصادی افراد، شناسایی و رهگیری روابط حقوقی بین اشخاص حقیقی و حقوقی است. مهمترین رابطه‌های حقوقی که شفافیت آنها اهمیت زیادی در تحلیل‌های اقتصادی دارد، رابطه‌های وکالتی و رابطه‌های سهام‌داری هستند.

1. What you know
2. What you have
3. What you are
4. Federal Financial Institutions Examination Council (2008).
5. Public Key Infrastructure

۶ نظام مدیریت امنیت داده

7. <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13920926000936>

۱-۳-۴. سامانه رابطه‌های وکالتی

یکی از زیرساخت‌های لازم، تعریف انواع روابط وکالتی در اقتصاد است تا بتوان اشراف بر روابط و جریانات اقتصادی را تکمیل کرد. رابطه وکالتی تاجر و حق‌العمل‌کار یا رابطه وکلای شرکت‌های مختلف تولیدی و تجاری از نمونه روابط وکالتی محسوب می‌شود. روابط نسبی و سببی، پزشک خانواده، هیئت امناء، روابط استخدامی، روابط کفالتی و ضمانتی و... را نیز می‌توان ذیل این عنوان قرار داد.

۲-۳-۴. سامانه رابطه‌های سهام‌داری

هم‌اکنون یکی از عوامل جدی در شکل‌گیری معوقات بانکی، تخلفات حسابداری، فرارهای مالیاتی و به‌طور کلی شکل‌گیری مفساد اقتصادی در کشور، عدم شفافیت روابط سهام‌داری اشخاص حقیقی و حقوقی نسبت به یکدیگر است. قطعاً سامانه یکپارچه‌ای که بتواند کلیه روابط سهام‌داری شرکت‌ها و مؤسسات و اشخاص حقیقی نسبت به یکدیگر را ثبت و به‌صورت نرم‌افزاری تحلیل نماید، می‌تواند برای مدیریت مفهوم «ذینفع واحد» یا پیشگیری از تشکیل شرکت‌های صوری و انحراف در فرآیندهای خصوصی‌سازی بسیار مفید باشد.

۴-۴. قوانین مرتبط با سامانه‌های پایه

نظام شناسه‌گذاری ایران کد از سال ۱۳۸۵ مطابق ۳ مصوبه مجلس شورای اسلامی (قانون برنامه چهارم و پنجم؛ بند «ج» ماده (۱۰۱) و قانون توسعه تجارت الکترونیک) و ۷ مصوبه هیئت دولت (شامل آیین‌نامه اجرایی نظام ایران کد، الزام ایران کد در ثبت سفارش و الزامی نمودن ایران کد برای کالاهای وارداتی و...) آغاز شد.

۱-۴-۴. آیین‌نامه مصوب هیئت وزیران مورخ ۱۳۸۵/۰۹/۱۸ به شماره «۱۱۶۲۲۵/ت/۳۵۸۱هـ»

«وزارت بازرگانی موظف است نسبت به ایجاد و توسعه نظام ملی طبقه‌بندی، شناسه کالاها و خدمات (شامل تأمین و توسعه بستر اطلاعاتی زنجیره تأمین ملی کالا، استانداردها، روش‌ها، ابزار و دستورالعمل‌های طبقه‌بندی و کدگذاری کالا جهت دستیابی به زبان مشترک ملی کالا و اطلاعات پایگاه مرکزی داده‌ها و نیز تأمین سازوکار لازم برای طبقه‌بندی و کدگذاری خدمات برای رسیدن به درگاه اطلاع‌رسانی ملی کالاها و خدمات) اقدام نماید».

۲-۴-۴. ماده (۴) آیین‌نامه اجرایی نظام ملی طبقه‌بندی و خدمات شناسه کالا و خدمات به

شماره (۱۸۵۹۶/ت/۳۷۱۷۹)

«وزارت بازرگانی به‌عنوان مجری نظام، مکلف است ظرف مدت نه (۹) ماه از ابلاغ این آیین‌نامه، ساختار طبقه‌بندی ملی کالا و استانداردهای لازم را برای صدور شناسه ملی برای تمام کالاها فراهم نماید در

مورد خدمات مهلت زمانی ۱۲ ماه پس از ابلاغ این آیین‌نامه خواهد بود. سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی کشور مسئول تأمین منابع مصوب اجرای طرح بوده و تمام دستگاه‌های اجرایی ذیربط، به خصوص دستگاه‌های تعیین شده در تصویب‌نامه شماره «۱۱۶۲۲۵/ت/۳۵۸۱هـ» مصوب ۱۳۸۵/۹/۱۸، موظف به همکاری برای ایجاد و گسترش این نظام خواهند بود.

۳-۴-۴. ماده (۷) آیین‌نامه اجرایی نظام ملی طبقه‌بندی و خدمات شناسه کالا و خدمات به شماره (۱۸۵۹۶/ت/۵۳۷۱۷۹)

«دستگاه‌های دولتی مربوطه موظف به انجام اقدامات زیر هستند:

الف) به‌منظور اجرای نظام، کلیه دستگاه‌های دولتی موظفند از ابتدای سال ۱۳۸۸، خریدهای بزرگ و متوسط خود را با قید شناسه ملی انجام دهند.

ب) به‌منظور اجرای نظام، وزارت بازرگانی موظف است به هنگام ثبت سفارش، اعطای تسهیلات و مشوق‌های صادراتی، صدور تأییدیه و تمدید کارت بازرگانی، ارائه خدمات خود را به واحد متقاضی منوط به ارائه شناسه ملی مربوطه و تأیید شده در درگاه اطلاع‌رسانی نمایند.

همچنین دستگاه‌های مذکور در بند «۲» تصویب‌نامه «۱۱۶۲۲۵/ت/۳۵۸۱هـ» مورخ ۱۳۸۵/۹/۱۸ و سایر دستگاه‌های اجرایی مکلفند که از سال ۱۳۸۷ در آذرماه هر سال، لیست خدماتی که در حوزه عملیات هر دستگاه به توسعه نظام کمک می‌کند به وزارت بازرگانی اعلام نموده و از ابتدای سال بعد ارائه خدمات مذکور را منوط به ارائه شناسه ملی تأیید شده نمایند.

۴-۴-۴. قانون برنامه پنجم توسعه، ماده (۴۶)، بند «د»

ماده (۴۶) - به‌منظور بسط خدمات دولت الکترونیک، صنعت فناوری اطلاعات، سواد اطلاعاتی و افزایش بهره‌وری در حوزه‌های اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی اقدامات زیر انجام می‌شود:

«د» - وزارت کشور (سازمان ثبت احوال) مکلف است با همکاری دستگاه‌های ذیربط همراه با تکمیل و اصلاح پایگاه اطلاعات هویتی به‌صورتی که شامل کلیه وقایع حیاتی نظیر تولد، ازدواج، طلاق، فوت و تغییرات مشخصات هویتی و صدور گواهی (امضا الکترونیکی) و سایر کاربردها باشد، تا پایان برنامه نسبت به تأمین و صدور کارت هوشمند ملی چندمنظوره برای آحاد مردم اقدام نماید. کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی مشمول مکلفند در ارائه خدمات خود به مردم از این کارت استفاده نمایند. آیین‌نامه اجرایی این بند شامل زمانبندی، مصادیق، موارد شمول، سطح دسترسی، میزان و نحوه اخذ هزینه صدور کارت و نحوه استفاده از آن توسط وزارتخانه‌های ارتباطات و فناوری اطلاعات و کشور با هماهنگی معاونت تهیه و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.»

۴-۴-۵. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، ماده (۱۲)، بندهای «الف» و «ب»

سازمان ثبت اسناد و املاک کشور موظف است:

«الف» - ظرف دو سال نسبت به تکمیل و اجرای طرح حدنگاری (کاداستر) و سایر ترتیبات قانونی لازم اقدام و اطلاعات لازم را در پایگاه اطلاعاتی مربوط وارد نماید. حدود دسترسی اشخاص به این پایگاه را آیین‌نامه اجرایی مشخص می‌کند.

آیین‌نامه اجرایی توسط وزارت دادگستری و با همکاری سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و وزارتخانه‌های اطلاعات و دفاع و پشتیبانی نیروهای مسلح تهیه می‌شود و به تصویب رئیس قوه قضائیه می‌رسد.

«ب» - ظرف یک سال پایگاه اطلاعات اشخاص حقوقی را ایجاد نماید.

تبصره «۱» - ورود اطلاعات پایگاه اطلاعاتی مذکور در بند «ب» راجع به آن دسته از اشخاص حقوقی که در سایر مراجع به ثبت رسیده یا می‌رسند حسب مورد بر عهده دستگاه ثبت‌کننده است.

تبصره «۲» - آیین‌نامه اجرایی بند «ب» و تبصره «۱» آن توسط وزارت دادگستری و با همکاری سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و وزارت کشور تهیه می‌شود و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

۴-۴-۶. قانون جامع حدنگار (کاداستر) کشور مصوب ۱۳۹۳/۱۱/۱۲، فصل اول، ماده (۱)، بند «۳» و فصل دوم، ماده هفت (۷)

ماده (۱)

بند «۳» - نظام جامع: نظام جامع اطلاعات املاک و حدنگار (کاداستر) کشور و سامانه اطلاعات رایانه‌ای مکان محوری است که کلیه اطلاعات حدنگاری از جمله اطلاعات نقشه‌ها و اسناد مالکیت حدنگار و سایر اطلاعات ثبتی، حقوقی و توصیفی کلیه املاک و عارضه‌های طبیعی کشور در آن ثبت می‌شود.

ماده (۷)

سازمان مکلف است دفاتر موضوع قانون ثبت اسناد و املاک و قانون دفاتر اسناد رسمی و مقررات مرتبط با آنها را به صورت الکترونیک و به نحوی که صحت، تمامیت، اعتبار و انکارناپذیری آن تأمین شده باشد؛ در زیرمجموعه مرکز داده‌ها، نظام جامع و سامانه‌های مرتبط، ساماندهی و ایجاد کند. همچنین سازمان مکلف است امکان اتصال دفاتر اسناد رسمی به سامانه‌های مرتبط مذکور و بهره‌برداری از آنها را به نحوی که امکان ثبت برخط (آن لاین) اسناد و معاملات و پاسخ آنی و الکترونیک به استعلامات ثبتی ایجاد شود؛ فراهم کند. با ایجاد دفاتر الکترونیک مذکور، ثبت در دفاتر دست‌نویس منتفی و دفاتر الکترونیک جایگزین دفاتر موجود می‌شود.

۴-۵. جمع‌بندی

۱. سامانه‌های پایه، واسط بین زیرساخت‌ها و سامانه‌های تولید اطلاعات هستند که شرایط لازم برای انتقال اطلاعات از دنیای واقعی به دنیای مجازی را فراهم می‌نمایند. در این مطالعه، سامانه‌های پایه به سه گروه تقسیم شده‌اند: کدگذاری‌های پایه، سامانه‌های احراز هویت و انکارناپذیری داده‌ها، سامانه‌های روابط حقوقی.

۲. منظور از کدگذاری پایه، اختصاص یک کد عددی به یک مکان، کالا، فرد و... است. مهمترین موجودیت‌های پایه که نیازمند کدگذاری هستند، شامل موارد زیر است: هویت (حقیقی - حقوقی)، کالا (در سطح نوع یا تک‌شماری)، مکان و نوع کسب‌وکار. برخی نظامات کدگذاری که در حال حاضر در کشور طراحی شده‌اند عبارتند از: کاداستر (کدگذاری مکان)، ایران‌کد (کدگذاری نوع کالا)، طرح شبیم و طرح اصالت (کدگذاری تک‌شماری کالا)، شبا (کدگذاری حساب بانکی).

۳. لازمه انجام هر تعامل اقتصادی یا کسب هرگونه اطلاعات، اطمینان از هویت شخص (حقیقی یا حقوقی) مورد بررسی است. این اطمینان در فضای مجازی، با سامانه‌های احراز هویت محقق می‌شود که می‌تواند متکی به یک کد، یک عنصر بیومتریک، امضای دیجیتال و... باشد. نمونه‌ای از سامانه احراز هویت، نماد (نظام مدیریت امنیت داده) است که توسط بانک مرکزی راه‌اندازی شده.

۴. سامانه‌های روابط حقوقی به‌منظور شناسایی و رهگیری روابط حقوقی بین اشخاص حقیقی و حقوقی طراحی شده و در حکم سامانه‌های پایه هستند. مهمترین سامانه‌هایی که در این حوزه مورد نیاز است، سامانه روابط وکالتی و سامانه روابط سهام‌داری است. متأسفانه هیچ‌یک از این دو سامانه توسط قوه قضائیه راه‌اندازی نشده است و این خلأ موجب بروز مفسد متعدد و نقض مقررات در حوزه‌های تجارت خارجی (اخذ کارت بازرگانی به نام افراد دیگر و انجام تخلف به نام آنها)، زمین و مسکن (ناشی از روابط وکالتی) و بخش بانکی (اعطای تسهیلات به شرکت‌های زیرمجموعه بانک‌ها و نقض مقررات ذینفع واحد) شده است.

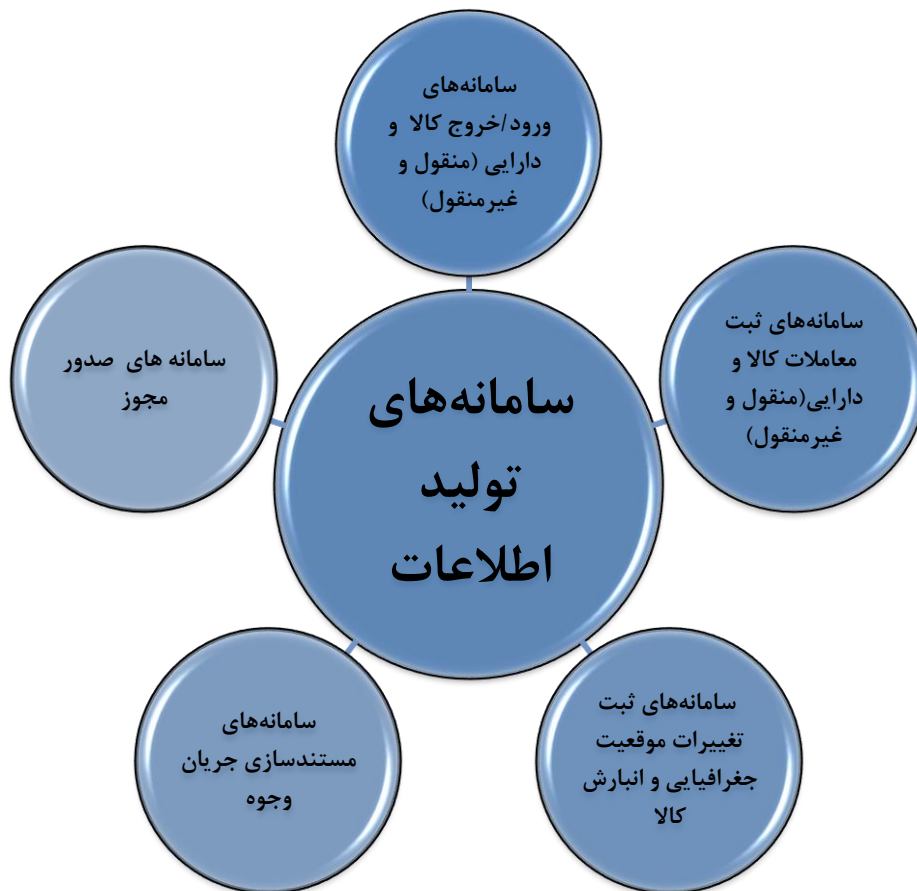
۵. بررسی قوانین و مقررات مرتبط با سامانه‌های پایه نشان می‌دهد، قانونگذار توجه ویژه‌ای به کدگذاری هویت (شخص حقیقی و حقوقی) و کالا (در سطح نوع یا تک‌شماری) داشته است. بر این اساس لازم است این کدگذاری‌ها مبنای کدگذاری مواردی نظیر شماره حساب‌های بانکی، شماره و... قرار گیرد تا از با استفاده از تقاطع کدهای اختصاص داده شده به اشخاص حقیقی و حقوقی، کالاها و مکان‌ها، امکان استخراج اطلاعات دیگر به شکل نظام‌مند وجود داشته باشد.

۶. علیرغم تأکید قانونگذار بر تکمیل طرح کاداستر، هنوز این طرح به سرانجام نرسیده و اختصاص کد مکانی که شامل اطلاعات کاربری، مالکیتی و... به کلیه زمین‌های شهری، روستایی، منابع طبیعی و... باشد، هنوز به طور کامل محقق نشده است. اجرای این پروژه در قوه قضائیه و عدم انتقال آن به قوه مجریه نیز محل تأمل جدی است.

۵. سامانه‌های تولید اطلاعات

سامانه‌های تولید اطلاعات، در واقع با سوار شدن بر بسترها و استفاده از سامانه‌های پایه به تولید و کسب اطلاعات از جریان‌های اقتصادی پرداخته و برآیند و خروجی آن، مقدمه‌ای خواهد بود جهت اتخاذ تصمیمات اجرایی و مدیریتی. از یک منظر می‌توان سامانه‌های تولید اطلاعات را ذیل پنج گروه دسته‌بندی نمود که عبارتند از: سامانه‌های صدور مجوز، سامانه‌های مرتبط با ورود و خروج کالا و دارایی به اقتصاد، سامانه‌های ناظر به ثبت جابجایی جغرافیایی و انبارش کالا، سامانه‌های مربوط به انتقال مالکیت کالا و دارایی و سامانه‌های مستندسازی جریان وجوه. چپستی هر یک از این سامانه‌ها، مثال‌ها و موارد پیاده شده از هر یک و قوانین و مقررات مربوط به هر گروه، در ادامه این بخش معرفی خواهد شد. لازم به ذکر است، توضیحات ارائه شده ذیل هر یک از سامانه‌ها، لزوماً به معنای تأیید یا رد کارکرد آنها نیست و صرفاً به منظور بیان برخی نقاط قوت (و در برخی موارد، نقاط ضعف) سامانه‌ها می‌باشد.

شکل ۱۱. انواع سامانه‌های تولید اطلاعات

۱-۵. سامانه‌های صدور مجوز

منظور از سامانه‌های صدور مجوز، سامانه‌هایی است که به منظور صدور و ثبت مجوزهای مربوط به انواع فعالیت‌های اقتصادی و ثبت وضعیت فعالیت واحدهای اقتصادی مربوطه ایجاد می‌شوند. سامانه جواز تأسیس و پروانه بهره‌برداری واحدهای صنعتی، سامانه‌های مرتبط با حوزه اکتشاف و بهره‌برداری از معادن، پورتال کشاورزی، سامانه‌های مرتبط با فعالیت‌های صنفی و... از جمله سامانه‌های صدور مجوز هستند. باید توجه داشت که الکترونیکی شدن فرآیند صدور مجوز و دسترسی نهادهای حاکمیتی به بانک داده مجوزهای صادره، می‌تواند منجر به کاهش قابل توجه فسادهایی از قبیل جعل و ارتشا گردد.

۱-۱-۵. سامانه‌های صدور مجوز در حوزه کالا

سامانه کارت بازرگانی الکترونیکی^۱؛ یا همان سامانه کارت هوشمند بازرگانی که از طریق آن بازرگانان و متقاضیان می‌توانند تمامی مراحل ثبت نام و درخواست صدور و تمدید کارت بازرگانی خود را انجام دهند. این سامانه زیر نظر اتاق بازرگانی، صنایع، معادن و کشاورزی کشور است که هم اکنون نیز دایر بوده و به متقاضیان خدمت‌رسانی می‌کند.

سامانه کارت الکترونیکی مرزنشینان^۲ در این سامانه با حذف صدها هزار دفترچه مرزنشینی و اختصاص الکترونیکی سهمیه‌های مرزنشینان و تعاونی‌های مرزی، امکان مدیریت یکپارچه و هدفمند سهمیه‌های بیش از ۱ میلیون و ۲۰۰ هزار مرزنشین فراهم شده است. نکته قابل ذکر اینکه براساس این سهمیه‌ها افراد مرزنشین می‌توانند به میزان سهمیه اختصاصی‌شان واردات بدون تعرفه گمرکی داشته باشند. البته لازم به ذکر است که هرچند سامانه‌ای شدن اختصاص سهمیه مرزنشینان اقدامی در جهت افزایش شفافیت است، اما اصل وجود سهمیه وارداتی تحت این عنوان، با توجه به پیامدهای نامطلوب آن، می‌تواند محل تأمل جدی باشد.

۲-۱-۵. سامانه‌های صدور مجوز در حوزه خدمات

سامانه نماد اعتماد الکترونیکی^۳ سامانه‌ای است که ذیل مرکز توسعه تجارت الکترونیکی طراحی و راه‌اندازی شده، و نشانه نمادینی است که منحصراً توسط این مرکز و به کسب‌وکارهای مجازی (کسب‌وکار اینترنتی و موبایل) مجاز، با هدف ساماندهی، احراز هویت و صلاحیت آنها اعطا می‌گردد. ضرورت شکل‌گیری این سامانه را می‌توان در اصلاح نظام توزیع و الزامات دولت الکترونیکی دید. این نماد پس از بررسی درگاه (وبسایت) و احراز هویت و صلاحیت مالک آن (حقیقی یا حقوقی) برای مدت یک سال صادر می‌گردد. ستاره‌های نماد، سطح اعتماد و کیفیت عملکرد وبسایت را نشان می‌دهد و تعداد ستاره‌های بالاتر، نشان‌دهنده سطح بالاتر اعتماد و کیفیت عملکرد وبسایت است. در حال حاضر دو

1. <http://cscs.ir/>

2. <http://212.16.82.32:7001/retailsWeb>

3. www.enamad.ir/

ستاره به کسب و کارهای اینترنتی اعطا می‌شود که ستاره اول به سایت‌هایی که توسط پلیس فتا مورد تأیید قرار بگیرند و ستاره دوم به آن دسته سایت‌هایی که به لحاظ ایمنی و امنیتی تأیید شود داده می‌شود. ستاره‌های بالاتر (تا ۵ ستاره)، در آینده و در زمینه‌های پشتیبانی و گارانتی کالا، بیمه کردن کالا و سامانه پرداخت الکترونیکی و... تعریف و اعطا خواهد شد.

این سامانه هم‌اکنون با پلیس فتا (جهت احراز هویت شخصی) و اداره پست (جهت احراز هویت مکانی و ارسال محموله پستی) در ارتباط است. در ضمن مراکز تجارت الکترونیکی بدون اخذ نماد اعتماد، امکان استفاده از درگاه‌های پرداخت الکترونیکی (ذیل سامانه شاپرک) و نیز پست الکترونیکی را ندارند، که این خود باعث الزامی برای گرایش به اخذ این نماد در تجارت الکترونیکی می‌گردد. در آینده نزدیک با اتصال این سامانه به سازمان امور مالیاتی، می‌توان گستره مالیات‌ستانی در حوزه‌های تجارت الکترونیک را هموارتر، گسترده‌تر و شفاف‌تر نمود.^۱

۳-۱-۵. سامانه‌های صدور مجوز اموال غیرمنقول

سامانه صدور سند تک‌برگی سازمان ثبت اسناد و املاک کشور^۲ طی سال‌های اخیر، سندهای تک‌برگی به جای سندهای منگوله‌دار قدیمی صادر می‌شود. اطلاعات این سندها در سامانه ثبت می‌شود و روند چاپ آنها کاملاً مکانیزه است. همچنین کروکی دقیق و اطلاعات جزئی‌تری نسبت به سندهای قدیمی در بردارند و دیگر مشکلاتی مثل ابهام در مترژ ملک و تعرض به زمین‌ها و املاک اتفاق نمی‌افتد. سندهای تک‌برگی به آسانی جعل نمی‌شوند، لذا با توجه به اینکه اطلاعات این سندها در سامانه مرکزی ثبت است، امکان جعل آنها به مراتب دشوارتر خواهد بود و مشکل فرسودگی سند نیز حل می‌شود. سامانه جامع اطلاعات آماری سازمان خصوصی‌سازی^۳؛ این سامانه با هدف دسترسی سریع و آسان به اطلاعات آماری و رصد وضعیت شرکت‌ها از لحظه ورود به سازمان خصوصی‌سازی از سال ۱۳۹۱ آغاز و هم‌کنون در حال تکمیل و راه‌اندازی است.

۲-۵. سامانه‌های ورود و خروج به اقتصاد

۱-۲-۵. ورود و خروج از مسیر تجارت خارجی

کلیه سامانه‌های مرتبط با ورود و خروج کالا از مبدأ یا به مقصد کشورهای خارجی می‌تواند موضوع این دسته از سامانه‌ها باشد. برای نمونه‌هایی از سامانه فوق می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

1. <http://www.mbri.ac.ir/Default.aspx?PageName=Print&id=181555>

2. <http://www.sabtemelk.ir/>

۳. نامه شماره ۵۰/۲۹۷۱۷ مورخ ۱۳۹۲/۱۲/۲۷ معاون برنامه‌ریزی توسعه منابع و امور پشتیبانی سازمان خصوصی‌سازی به رئیس مرکز نوسازی و تحول اداری وزارت امور اقتصاد و دارایی.

سامانه پورتال ارزی^۱؛ جهت مدیریت بهینه بازار ارز و کالا در بهمن‌ماه ۱۳۹۰ بهره‌برداری شد و با استفاده از آن، امکان رؤیت و پیگیری کلیه مراحل واردات شامل ثبت سفارش (سازمان توسعه تجارت)، گشایش اعتبار و تخصیص ارز (نظام بانکی)، ترخیص کالا (گمرک) و رفع تعهد بانک‌عامل فراهم شد. با اتصال سامانه گمرک به سامانه پورتال ارزی، تخلفات ناشی از جعل و نیز سوءاستفاده‌های ارزی به‌دلیل تعدد نرخ ارز در واردات و صادرات کاهش یافته است. در واقع پورتال ارزی در حکم یک ابرسامانه‌ای است که سامانه‌های مهمی چون ثبت‌تارش (بازرگانی)، آسیکودا (گمرک) و ارزی (بانک مرکزی) را به یکدیگر متصل نموده و فرآیندهای بین‌دستگاهی را میان این سامانه‌ها مدیریت می‌کند.

سامانه‌های جامع گمرک الکترونیکی؛ شامل سامانه‌های کدینگ، مسیرهای ترانزیتی، شرکت‌های حمل‌ونقل، آسیکودای جهانی، مانیفست، متمرکز ارزش، تجمیع اطلاعات، بازبینی قضایی، ضمانتنامه‌های بانکی، اطلاعات تجاری، اظهار از راه‌دور، اطلاعات مدیریت و سامانه مجوزهای الکترونیکی زیر نظر گمرک جمهوری اسلامی ایران در حال فعالیت می‌باشد^۲.

سامانه ثبت‌تارش^۳؛ سامانه‌ای است که در آن علاوه بر الکترونیکی شدن فرآیند ثبت سفارش، کلیه اطلاعات ثبت سفارش به‌صورت الکترونیکی (از سال ۱۳۸۶)، بر روی بستر الکترونیکی کاوا، برای اظهار در فرآیند واردات گمرک ارسال می‌شود و با حذف کاغذ ثبت سفارش امکان جعل و تخلف را به حداقل می‌رساند. یکی از نواقص سامانه‌های مرتبط با این حوزه، عدم ارتباط بین سامانه‌های ذیل یک مرکز و سازمان است (که البته با راه‌اندازی پورتال ارزی تا حدودی مرتفع شده است). برای مثال سیستم اطلاعات تجاری و سامانه ثبت‌تارش که هر دو در سازمان توسعه و تجارت ایران واقعند، هیچ ارتباط داده‌ای با یکدیگر ندارند، در صورتی که در نزدیک‌ترین فاصله از هم قرار دارند. نکته قابل ذکر اینکه قبل از ایجاد این سامانه و تا سال ۱۳۸۸ سامانه آمارش به‌عنوان سامانه مرتبط با این حوزه شناخته می‌شد، ولی بعد از سال ۱۳۸۸ به‌دلیل برخی مسائل از قبیل عدم همکاری پیمان‌کار مربوطه و مسائل مرتبط با تحریم‌ها استفاده از این سامانه به حالت تعلیق درآمد.

سامانه یارانش^۴؛ با هدف اعطای مکانیزه جوایز و مشوق‌های صادراتی، زیر نظر سازمان توسعه تجارت ایران، از سال ۱۳۸۷ شروع به فعالیت نموده، ولی از سال ۱۳۹۰، به‌علت منتفی شدن جوایز صادراتی، تا به امروز عملاً غیر فعال مانده است.

۲-۲-۵. ورود - خروج به اقتصاد در داخل

کلیه سامانه‌های مرتبط با حوزه تولید یا بازیافت کالاها را می‌توان از جمله مثال‌های این دسته محسوب کرد. متأسفانه سامانه‌هایی که اقدام به ثبت اطلاعات تولیدات در بخش‌های مختلف اقتصادی نماید، به

1. <http://www.cbi.ir/showitem/8965.aspx>

2. <http://www.eplirica.blog.ir/>

3. <http://sabtaresh.tpo.ir/>

4. <http://yaranesh.tpo.ir/UserPanel.aspx>

مقدار لازم توسعه نیافته است. همین مسئله موجب شده اطلاعات تولید در بخش‌های مختلف اقتصادی، مبتنی بر روش‌های نمونه‌گیری (و نه آمارهای ثبتي) تهیه گردد و لذا از دقت کافی برخوردار نباشد. از مهمترین سامانه‌های این حوزه در ایران، سامانه بهین‌یاب است.

سامانه بهین‌یاب؛ سامانه‌ای جهت تحقق دولت الکترونیک، اجرای ماده (۷۰) قانون برنامه پنجم توسعه (ایجاد پنجره واحد خدمات این حوزه)، تحقق اهداف بند «۱۱» سیاست‌های کلی نظام در تولید ملی و حمایت از کار و سرمایه ایرانی (شفاف‌سازی و بهنگام‌سازی آمار و اطلاعات و تسهیل دسترسی به آن و اطلاع‌رسانی در مورد ابعاد و فرصت‌های سرمایه‌گذاران و سرمایه‌گذاری در رشته‌های مختلف و مقابله جدی با استفاده از هر گونه دسترسی اطلاعاتی ویژه)، یکپارچه‌سازی و شفاف‌سازی اطلاعات و فرآیندها (با توجه به گسترده بودن حجم فعالیت‌های اجرایی و سازمانی در حوزه صنعت و معدن) و تسهیل خدمات ارائه شده به بنگاه‌ها طراحی و به اجرا رسیده است.^۱ البته لازم به ذکر است که این سامانه دارای ابعاد وسیع‌تری از جمله تجارت خارجی، صدور مجوز و... می‌باشد (که به‌علت نبود سامانه دیگری ذیل ورود/خروج کالا در داخل، تنها در این قسمت ذکر شد).

۳-۵. سامانه ثبت تغییرات موقعیت جغرافیایی در اقتصاد

توسعه این گروه از سامانه‌ها نقش بسزایی در پیشگیری از قاچاق کالا دارد و به گروه سامانه‌های ثبت تردد و سامانه‌های ثبت توقف قابل دسته‌بندی است.

۱-۳-۵. سامانه‌های ثبت تردد

سامانه بارنامه برخط: کارکرد این سامانه، رصد و پایش حجم کالا، نوع کالا، زمان و مکان تخلیه و بارگیری کالاهای تجاری به‌صورت لحظه‌ای در کشور است. بیش از ۴۲۰۰ شرکت حمل‌ونقل به این سامانه متصل بوده و سالیانه بیش از ۲۶ میلیون بارنامه برخط صادر می‌شود.

سامانه راه‌نامه بین‌المللی الکترونیکی ایران (eCMR):^۲ با استفاده از این سامانه می‌توان به نظارت یکپارچه و سیستمی بر ترانزیت کالا در کشور (رعایت مسیر، توقفگاه‌ها و خروج به موقع) پرداخت. این سامانه زیر نظر سازمان راهداری کشور اداره می‌شود.

سامانه بارنامه‌های بین‌المللی؛ سندی است گمرکی برای ترانزیت بین‌المللی کالا در چارچوب کنوانسیون تیر^۳ و در کشور مبدا صادر می‌شود و به موجب آن، کالا در وسیله نقلیه جاده‌ای به‌طور پلمپ شده از خاک کشورهای بین راه عبور می‌کند و تا مقصد نیازی به انجام تشریفات گمرکی مربوط به ترانزیت در مرزهای ورودی و خروجی این کشورها طبق قوانین داخلی آنها نخواهد بود. ازجمله

1. <http://www.Behinyab.ir>

2. <http://cmr.rmtto.ir/>

3. TIR : Transports Internationaux Routiers

دستورالعمل‌های بین‌المللی در حوزه بارنامه‌ها می‌توان به FBL^۱ (دستورالعمل تنظیم و صدور بارنامه‌های متحدالشکل) و TBL^۲ (سند پردازش صدور بارنامه) اشاره نمود.

۲-۳-۵. سامانه‌های ثبت توقف (انبارش)

کلیه سامانه‌های مرتبط با شناسایی کلیه مکان‌های تخلیه، نگهداری و بارگیری کالا، صدور قبض انبار و کنترل تغییر موجودی انبارها و توقفگاه‌های کالایی می‌توانند موضوع این سرفصل قرار بگیرند. یکی از مهمترین سامانه‌های مرتبط با این حوزه، سامانه ثبت الکترونیکی قبض انبار است.

سامانه ثبت الکترونیکی قبض انبار؛ با توجه به وجود بیش از ۱۵ هزار انبار عمومی و خصوصی در داخل و گمرک‌های کشور، این سامانه اطلاعات ورود و خروج کالا از انبارها را به صورت الکترونیکی دریافت می‌نماید. ثبت یکپارچه ورود و خروج کالا به کلیه مکان‌های تخلیه و بارگیری کالاهای تجاری اعم از انبار، سردخانه، سیلو، مخازن، باراندازها و... از اهداف سامانه می‌باشد. اتصال این سامانه، به سامانه‌های حوزه «ثبت تردد» و «ثبت معاملات» کالاها، یکی از الزامات حیاتی مبارزه با قاچاق کالا است.

۴-۵. سامانه‌های ثبت تغییرات مالکیت و معاملات در اقتصاد

سامانه‌های ثبت معاملات و تغییرات مالکیت، در هر سه حوزه کالا، خدمات و اموال غیرمنقول قابل پیاده‌سازی است. توسعه سامانه‌های ثبت معاملات، زیرساخت اطلاعاتی مناسبی برای اصلاح نظام مالیات‌ستانی کشور خواهد بود.

۱-۴-۵. سامانه‌های ثبت معاملات کالا

سامانه ستاد:^۳ یا به عبارتی سامانه تدارکات الکترونیکی دولت، زیرساختی برای یکپارچه‌سازی کلیه خریدهای دولت در سازمان‌ها و وزارتخانه‌های مختلف است که توسط مرکز توسعه تجارت الکترونیکی اجرایی شده است. این طرح هم‌اکنون در ۸ وزارتخانه و نیز در سازمان اموال تملیکی در حال اجرا می‌باشد و به ۸ استان ابلاغ شده و همه معاملات، مناقصات و مزایده‌های دولتی را شامل می‌شود.

علیرغم وجود الزامات قانونی و آیین‌نامه‌ای در ضرورت انتقال خرید جزئی و متوسط، مناقصات و مزایده‌های ارگان‌های دولتی به این سامانه، همچنان کمتر از ۱ درصد از کل خرید و فروش‌های دولت در این سامانه در حال انجام است (کل خرید و فروش دولتی حدود ۴۸ هزار میلیارد تومان یعنی نزدیک به ۲۲ درصد از GDP کشور برآورد می‌شود). این وضعیت و عدم شفافیت ناشی از آن، می‌تواند بستر ساز منافع نامشروعی در فرآیند معاملات دستگاه‌های دولتی باشد. یکی از علل محدودیت حوزه تأثیر سامانه

1. FIATA Multimodal Transport Bill of Lading

2. Through Bill of Lading

3. <http://www.setadiran.ir/eproc/welcome.do>

ستاد در بخش‌های دولتی، برخوردهای سلیقه‌ای ناشی از بی‌اطلاعی مسئولان و مدیران در دستگاه‌های دولتی است.^۱

نمونه‌های موفق خارجی در این زمینه نشان‌دهنده مقدار صرفه‌جویی عظیمی است که به دنبال اجرای این سامانه در هزینه‌های دولت پدیدار گشته است، مثلاً کره جنوبی در سال ۲۰۱۱ نزدیک به ۴۴ هزار شرکت را در این سامانه وارد کرده است با حدود ۸ میلیارد دلار صرفه‌جویی در این زمینه روبرو بوده است.^۲

از پیامدهای مثبت توسعه استفاده از سامانه ستاد، ارتقای ایران در رتبه‌بندی‌های شاخص شفافیت (مبارزه با فساد)، توسعه دولت الکترونیک و مشارکت الکترونیک است، که خود موجبات بهبود فضای کسب‌وکار و افزایش سرمایه‌گذاری خارجی را به همراه خواهد داشت. در حال حاضر حدود ۱۴۰ کشور در حال استفاده یا طراحی این سامانه هستند. در ضمن با انجام معاملات دولتی در این سامانه، علاوه بر کاهش قابل ملاحظه هزینه‌های خرید دولت (که در ایتالیا ۳۶ درصد و در دانمارک ۱۸ درصد با کاهش در هزینه‌ها همراه بوده است) و افزایش (واقعی شدن) درآمدهای دولت در مزایده‌ها، درآمدهای مالیاتی دولت نیز به علت ثبت این معاملات، افزایش خواهد یافت و به نوعی درآمدهای جدیدی در حوزه مالیات، که پیش از این به صورت زیرزمینی رخ می‌داد، ایجاد می‌گردد. البته باید در ابتدای امر و جهت فراگیر شدن این سامانه، از مشوق‌هایی جهت ترغیب شرکت‌های خصوصی (کاهش نرخ مالیات) و دولتی (جایزه به کارپردازان فعال) استفاده کرد. همچنین مجلس شورای اسلامی می‌تواند برای از بین بردن بهانه‌های واهی، ثبت معاملات در این سامانه را در قانون برگزاری مناقصات الزام کند.^۳

۱. مصاحبه با مدیر «سامانه تدارکات الکترونیکی دولت» در مرکز توسعه تجارت الکترونیکی وزارت صنعت، معدن و تجارت.
2. <http://www.pps.go.kr/english/>

۳. مصاحبه با مدیر «سامانه تدارکات الکترونیکی دولت» در مرکز توسعه تجارت الکترونیکی وزارت صنعت، معدن و تجارت.

شکل ۱۲. سامانه تدارکات الکترونیکی دولت، سامانه‌ای جهت ثبت معاملات کالا

سامانه مزایده الکترونیکی دولت:^۱ سازمان جمع‌آوری و فروش اموال تملیکی جهت انجام فرآیند فروش الکترونیکی اموال تملیکی تا صدور حواله، اقدام به راه‌اندازی این سامانه کرد که از تیرماه ۱۳۹۲ به مرحله بهره‌برداری رسید. البته به‌نظر می‌رسد که این سامانه، می‌تواند در سامانه ستاد که کارکردی اعم از فروش اموال تملیکی دارد، ادغام شود.

سامانه بورس کالا:^۲ دادوستد انواع محصولات صنعتی و معدنی، فرآورده‌های نفت و پتروشیمی و کشاورزی در قالب معاملات نقد، نسیه، سلف، سلف استاندارد و همچنین معاملات ابزارهای مشتقه از جمله قراردادهای آتی، در این سامانه انجام می‌شود. توسعه حوزه فعالیت بورس کالا در حوزه‌های کشاورزی، صنعتی و معدنی، مزایای متعددی از قبیل افزایش شفافیت بازار این محصولات، امکان مدیریت بهینه بازارها و کاهش نوسانات کوتاه‌مدت آنها و پیش‌بینی‌پذیر شدن فرآیندهای تولید و مصرف این محصولات خواهد داشت.

فروش اینترنتی فرآورده‌های نفتی:^۳ در این سامانه مشتریان براساس سهمیه مجاز و ظرفیت حملشان و معرفی توسط ناحیه مربوطه، اقدام به درج اطلاعات شخصی کرده و براساس کد اعطایی اقدام به خرید فرآورده‌های نفتی مورد نیازشان می‌کنند.

سامانه ثبت معاملات خودرو:^۴ جهت ثبت نقل و انتقال مالکیت خودروهای موجود در کشور و ذخیره‌سازی اطلاعات طرفین معامله، این سامانه با همکاری اتاق اصناف ایران راه‌اندازی شده است.

۱. نامه شماره ۰۱/۴۶۱۹۱ مورخ ۱۳۹۲/۱۲/۲۴ قائم مقام سازمان جمع‌آوری و فروش اموال تملیکی.

2. <http://www.ime.co.ir/>

3. <http://sell.niopdc.ir/AIPNIOPDCSell/welcome.do>

4. <http://www.khodroir.ir/>

سامانه فروش نهاده یا تخصیص سوخت به کشاورزان و صنعتگران:^۱ این سامانه در راستای اجرای قانون افزایش بهره‌وری مبنی بر واگذاری تصدی‌های تأمین و توزیع نهاده‌های کشاورزی به بخش خصوصی ایجاد شده است. از اهداف این سامانه می‌توان به اصلاح و سازماندهی واسطه‌های بازار، ایجاد بستر فیزیکی عرضه نهاده‌های کشاورزی از طریق شبکه توزیع ملی، استفاده از فناوری اطلاعات و بانکداری الکترونیک، بازاریابی نهاده‌ها و تأمین حاشیه سود مناسب به نفع تولیدکنندگان و مصرف‌کنندگان شامل اقدامات نگهداری، آماده‌سازی و انتقال کالا به مشتریان تحت یک مدیریت منسجم و سیستماتیک در بستر مجازی اشاره کرد.

سامانه تجارت آسان:^۲ الکترونیک و یکپارچه‌سازی فرآیند درخواست و تخصیص سهمیه سوخت (فرآورده‌های نفتی)، از طریق ارتباط سیستمی سازمان‌های متولی تعیین سهمیه با شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی، از طریق این سامانه انجام می‌گیرد.

۲-۴-۵. سامانه‌های ثبت معاملات خدمات

سامانه آپیا:^۳ «ابریکپارچه پروژه‌های ایران»، که زیرساختی مبتنی بر تکنولوژی رایانش ابری^۴ است که ذینفعان پروژه‌های عمرانی مانند کارفرما، پیمانکار، مشاور و... با عضویت در آن می‌توانند هزینه‌های خود را به‌شدت کاهش دهند. این پروژه با همکاری وزارت صنعت، معدن، تجارت و وزارت کشور در استان خراسان رضوی به‌صورت پایلوت اجرا شده است. در این سامانه، میزان و درصد پیشرفت هر پروژه در فواصل زمانی مشخص، ثبت می‌شود و نهاده‌های مورد استفاده و مورد نیاز برای انجام پروژه ثبت و سفارش داده می‌شود. در چشم‌انداز این پروژه، حجم نیازمندی کشور به اقلام کالایی مورد نیاز در پروژه‌های عمرانی (فولاد، سیمان و...) کاملاً قابل پیش‌بینی خواهد بود. البته در حال حاضر حوزه نفوذ این سامانه محدود بوده و متأسفانه سازمان مدیریت و برنامه‌ریزی به‌منظور مدیریت پروژه‌های عمرانی ملی از این سامانه (یا سامانه‌های مشابه) استفاده نمی‌نماید.

سامانه سپاس:^۵ «سامانه پرونده الکترونیکی سلامت ایران»، به‌منظور یکپارچه‌سازی اطلاعات سلامت شهروندان در سطح کشور توسط مرکز مدیریت آمار و فناوری اطلاعات وزارت بهداشت تعریف شده و مسئولیت اجرای آن را معاونت تحقیق و توسعه این مرکز برعهده دارد. براساس برنامه‌ریزی وزارت بهداشت، مقرر شده است تا در طرح سپاس تمامی ابعاد سخت‌افزاری، نرم‌افزاری، زیرساخت شبکه ارتباطی، استانداردها، قوانین و مقررات، آموزش، فرهنگ‌سازی، تحقیقات بنیادین، توسعه‌ای و کاربردی،

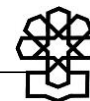
1. <http://hoshmand.assc.ir/>

2. <http://www.tejaratasan.ir/>

3. <http://www.ipanet.ir/>

4 Cloud Computing

5 <http://behdasht.gov.ir/index.aspx?siteid=101&fkeyid=&siteid=101&pageid=20351>

و توسعه مراکز انفورماتیک پزشکی و زیستی در نظر گرفته شود. این طرح به‌عنوان بزرگ‌ترین طرح فناوری اطلاعات حوزه سلامت در کشور پیگیری می‌شود.

سامانه نظارت و هدایت الکترونیکی بیمه (سنهاب):^۱ این سامانه به‌منظور بهبود وضعیت آمار و جمع‌آوری اطلاعات شرکت‌های بیمه و سهولت دسترسی به اطلاعات عملکردی این صنعت جهت افزایش نظارت و هدایت نظام‌مند (سیستمیک) تعریف شده و تنها سامانه در این حوزه می‌باشد. این سامانه با تمرکز اطلاعات مهم و اساسی صنعت بیمه در بیمه مرکزی، امکان ارائه گزارش‌ها و داده‌های مورد نیاز به سایر سازمان‌های دولتی (مانند نیروی انتظامی، سازمان ثبت احوال کشور، وزارت اقتصاد، سازمان بورس و اوراق بهادار و...) را فراهم می‌کند. طراحی و تولید این سامانه از دی‌ماه ۱۳۹۰ آغاز شده و هنوز به بهره‌برداری کامل نرسیده است.

۳-۴-۵. سامانه‌های ثبت معاملات دارایی‌های غیرمنقول

با توجه به تفاوت‌های ماهوی زمین با سایر کالاها، موضوع سامانه‌های مرتبط با مدیریت امور زمین در کشور مانند واگذاری، تغییر کاربری، جواز ساخت یا بهره‌برداری، تفکیک و... باید در سرفصلی جداگانه مورد بررسی قرار گیرد. متأسفانه در حوزه مدیریت امور زمین در کشور، یا سامانه‌ای وجود ندارد و یا اینکه به شکل محدود و غیرفراگیر در برخی نهادها مانند شهرداری‌ها مورد استفاده و بهره‌برداری قرار می‌گیرد.^۲ برخی نمونه‌های سامانه‌های مرتبط با حوزه زمین عبارتند از:

سامانه کد رهگیری املاک و مستغلات:^۳ این سامانه به‌صورت یکپارچه در حدود ۱۰۰ هزار واحد صنفی مشاور املاک در سراسر کشور پیاده‌سازی شده و تراکنش‌های معامله و اجاره بر روی املاک و مستغلات را به‌صورت یکپارچه ثبت می‌نماید. این سامانه در حال اجرا بوده و بیش از ۷ میلیون معامله در آن ثبت شده است.

سیماک: «سامانه یکپارچه مدیریت املاک کشور» که در بسیاری از شهرداری‌های کشور استقرار یافته است. این سامانه امکان انجام امور ثبتی و صدور مجوزها به‌صورت الکترونیکی و قانونمند را فراهم می‌کند که مانع دخالت‌های سلیقه‌ای و شخصی شده و همه اطلاعات به‌صورت سیستماتیک و مکانیزه ذخیره می‌شود. در ضمن مالکان می‌توانند علاوه بر صدور مجوزها، هوشمندسازی شناسنامه ساختمان و پرداخت الکترونیکی عوارض، می‌توانند توسط وب GIS به شناسایی موقعیت ملک خود بپردازند و از همین طریق استعلامات لازم را انجام دهند. براساس مصوبه ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی، کلیه دستگاه‌های اجرایی کشور مکلف به استقرار این سامانه در درون خود شده‌اند.

۱. شماره نامه ۸۶۱۰/۹۴/۲۰۱ مورخ ۱۳۹۴/۲/۳۰ مدیرکل فناوری اطلاعات و ارتباطات بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران به رئیس مرکز نوسازی و تحول اداری وزارت امور اقتصاد و دارایی در پاسخ به استعلام مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی از آن وزارتخانه.

۲. البته مثال‌هایی که در ذیل این عنوان آورده شده به‌علت شباهت محتوایی با بخش صدور مجوزها، قابلیت انتقال به آن بخش را نیز دارد.

3. <http://www.iranamlaak.ir/>

۵-۵. سامانه‌های مرتبط با مستندسازی جریان وجوه

جریان وجوه که به‌عنوان ابزار تسویه معاملات به‌کار می‌روند، باید به‌صورت یکپارچه در سراسر کشور مستند شوند تا بتوان برداشت یا واریز وجوه را به یک معامله کالا، خدمت، دارایی و یا استقراض منتسب نموده و جریان‌های مالی مشکوک به پولشویی را به موقع تشخیص داد. جریان وجوه را می‌توان به سه گروه تقسیم کرد:

- جریان‌های مالی به‌واسطه معامله کالا و خدمات،
 - جریان‌های مالی به‌واسطه معامله دارایی‌های فیزیکی و اموال غیرمنقول،
 - جریان‌های مالی به‌واسطه معامله دارایی‌های مالی.
- دو کارکرد اصلی این مستندسازی برای حاکمیت عبارت خواهد بود از:
۱. اطلاع از علت، مبدأ و مقصد جریان‌های وجوه و در نتیجه مبارزه با پولشویی در اشکال مختلف.
 ۲. اطلاع از موجودی دارایی اشخاص حقیقی و حقوقی و تسلط دولت بر وضعیت توزیع درآمد و دارایی در بین اقشار مختلف جامعه.
- سامانه‌های این حوزه را می‌توان به دو گروه سامانه‌های بانکی و سامانه‌های بازار سرمایه تقسیم کرد. در ادامه نمونه‌هایی از سامانه‌های مستندسازی یکپارچه جریان وجوه خواهد آمد:

۵-۵-۱. مستندسازی جریان وجوه در بخش بانکی

شتاب: «شبکه تبادل اطلاعات بین‌بانکی»، یک شبکه الکترونیکی بانکی فراگیر است که با هدف ایجاد راه‌اندازی و راه‌بری سوئیچ ملی به‌منظور اتصال شبکه پرداخت بانک‌ها به یکدیگر و نهایتاً ایجاد زمینه برای انجام مبادلات بین‌بانکی به‌صورت الکترونیکی، در سال ۱۳۸۱ ایجاد شد. صرفه‌جویی در زمان، کاهش هزینه‌ها و ارائه خدمات متنوع براساس نیاز و سفارش مشتری از دیگر مزایای این سامانه است.^۱

ساتنا: «سامانه تسویه ناخالص آنی»، سامانه‌ای الکترونیکی است که با هدف پردازش و تسویه تراکنش‌های بین‌بانکی حاصل از سیستم‌های الکترونیکی و اتاق پایاپای اسناد در سال ۱۳۸۵ ایجاد شده و دستور پرداخت‌های فوری را به‌صورت انفرادی و آنی انجام می‌دهد. بعد از شروع تحریم‌ها و بیم ایجاد خدشه در این سامانه، سامانه ساتنای ایرانی موسوم به آریا (بازنویسی نسخه ایرانی سامانه تسویه ناخالص آنی) در آذرماه ۱۳۹۲ به اتمام رسید. یکی از مهمترین فواید این سامانه انتقال سریع وجوه بین‌بانکی بدون در نظر گرفتن موقعیت جغرافیایی و در نتیجه صرفه‌جویی در زمان و کاهش هزینه‌های مربوطه می‌باشد.^۲

1. <http://emdadshetab.cbi.ir/emdad/>

2. <http://www.cbi.ir/page/5857.aspx>

پایا: «پایپای الکترونیک»، زیرساخت اصلی مبادلات پولی بین‌بانکی و ستون فقرات حواله‌ها و انتقال وجوه بین‌بانکی را در کشور تشکیل می‌دهد که در سال ۱۳۸۸ شروع به کار کرده است. این سامانه، زیرساخت مبادله پیام‌های مالی مبتنی بر شماره حساب بانکی بوده و تسویه بین‌بانکی مبادلات انجام شده توسط این سامانه از طریق سامانه ساتنا صورت می‌گیرد. به این منظور سامانه پایا مستقیماً به سامانه ساتنا متصل بوده و عملیات تسویه را در پایان هر چرخه پایپای به صورت خودکار انجام خواهد داد.^۱

شاپرک: «شبکه الکترونیکی پرداخت کارتی». در چارچوب مصوبه شورای پول و اعتبار و با هدف؛ ساماندهی پایانه‌های فروش الکترونیکی در نظام بانکی کشور، نظارت دقیق و همه‌جانبه بر عملیات بانکی انجام شده از طریق پایانه‌های فروش، حصول اطمینان از رعایت استانداردها و ضوابط، تطبیق عملیات پرداخت الکترونیکی با ضوابط مبارزه با پولشویی، کاربری بهینه سرمایه‌گذاری‌های انجام شده، افزایش سطح پوشش پایانه‌های فروش به منظور تعمیق پرداخت‌های الکترونیکی، پرهیز از اقدامات بازارشکنانه و تقویت مشارکت واقعی بخش خصوصی در توسعه و راهبری شبکه پرداخت کشور، ایجاد شد و از بهمن‌ماه سال ۱۳۹۲ نیز تراکنش‌های درگاه‌های اینترنتی از طریق این شبکه انجام شد.^۲

سپاس: «سامانه پرداخت الکترونیک سیار». بستر مناسبی جهت پرداخت الکترونیک از طریق گوشی تلفن همراه و نیز انواع کارت‌های خارج از شبکه بانکی (همچون کارت مترو و کارت سوخت) است. این سامانه به منظور کاهش نیاز به استفاده از اسکناس و مسکوک در پرداخت‌های ریز و روزمره، ساماندهی به روش‌های پراکنده ارائه شده توسط بانک‌ها و اپراتورها، ایجاد شفافیت و قابلیت ردیابی تراکنش‌ها و گسترش و تعمیق نفوذ پرداخت‌های الکترونیکی در جوامع کمتر برخوردار از خدمات بانکی (نظیر روستاها) طراحی شده است.^۳

نسیم: این سامانه به منظور مدیریت یکپارچه کلیه حساب‌های ارزی و ریالی دستگاه‌های دولتی ایجاد خواهد شد و کلیه فرآیندها و تراکنش‌های مربوط به حساب‌های مذکور اعم از افتتاح حساب، دریافت، پرداخت، انتقال و مانده حساب را دربر گرفته و کلیه اسناد مربوط را به صورت الکترونیک مبادله می‌نماید. کلیه سازمان‌ها و دستگاه‌ها موظفند فرآیندهای استعلام اطلاعات از سامانه نسیم و نیز ثبت آن اطلاعات در سامانه‌های خود را به صورت الکترونیکی و سیستمی و بدون دخالت عامل انسانی انجام دهند. وظیفه ایجاد ابزارهای لازم برای این کار نیز برعهده بانک مرکزی است. مطابق برنامه‌ریزی‌های انجام شده، مقرر شده بود کلیه پرداخت‌ها و دریافت‌های دستگاه‌های مذکور از ابتدای سال ۱۳۹۴ صرفاً در بستر سامانه نسیم صورت گیرد^۴ که البته هنوز این امر محقق نشده است.

1. <http://www.cbi.ir/simplelist/5842.aspx>

2. <http://www.cbi.ir/showitem/11701.aspx>

3. <http://asrebank.ir/>

4. <http://www.mbri.ac.ir/Default.aspx?PageName=Print&id=181555>

چکاوک: «سامانه الکترونیکی تبادل چک» که با هدف ساکن‌سازی لاشه چک، استانداردسازی پذیرش و پردازش الکترونیکی چک‌ها و اسناد بین‌بانکی طراحی شده است با راه‌اندازی این سامانه، نیاز به گردش فیزیکی چک بین بانک‌ها مرتفع شده و ضمن برچیده شدن اتاق‌های پایاپای در سراسر کشور و تجمیع آن در یک سامانه الکترونیکی واحد نزد بانک مرکزی، همزمان پردازش چک‌های بین‌بانکی در سراسر کشور تقلیل یافته و هم امکان نظارت دقیق بانک مرکزی بر مبادلات چک بین‌بانکی فراهم می‌شود. فراهم شدن امکان نظارت مؤثر بر پذیرش چک‌های بین‌بانکی به میزان مانده حساب بانک‌ها نزد بانک مرکزی و جلوگیری از تزریق پول پر قدرت بانک مرکزی (ناشی از اضافه برداشت بانک‌ها از بانک مرکزی) و همچنین فراهم شدن امکان پیگیری برخط چک از لحظه پذیرش تا پردازش و تسویه نهایی از دیگر مزایای این سامانه است.^۱ در حال حاضر سامانه چکاوک راه‌اندازی شده است، لکن دارای برخی نواقص می‌باشد.

سنا: «سامانه نظارت ارز» به منظور نظارت یکپارچه بر عملیات صرافی‌ها برای ثبت خرید و فروش بالای ۳۰۰ دلار در روز است که با اتصال به پورتال ارزی و با هدف کنترل امور واردات و صادرات طراحی شده است.^۲ البته این سامانه تاکنون دو بار مورد تجدیدنظر قرار گرفته است و هنوز ضمانت اجرای کافی برای ثبت کلیه عملیات خرید و فروش ارز توسط صرافی‌ها در این سامانه وجود ندارد.

۲-۵-۵. مستندسازی جریان وجوه در بازار سرمایه

سامانه بورس اوراق بهادار: با مأموریت حمایت از حقوق سرمایه‌گذاران، ساماندهی، حفظ و توسعه بازار شفاف، منصفانه و کارآی اوراق بهادار و نظارت بر حسن اجرای قانون بازار اوراق بهادار و مدیریت وجوه نقد با بهره‌گیری از مکانیسم‌های بازار سهام و بازار پول در کشور ایجاد شده است. از کارکردهای این سامانه می‌توان به: ارتقا و حفظ شفافیت اطلاعاتی و معاملاتی در بازار سرمایه، نظارت بر حسن اجرای قوانین و مقررات مرتبط با بازار سرمایه، بسترسازی برای ایجاد و توسعه ابزارها، بازارها و نهادهای مالی در بازار سرمایه، ارتقای توان نظارتی، سطح تولید، تبادل و امنیت اطلاعات در بازار سرمایه با تکیه بر پتانسیل‌های نوین فناوری اطلاعات اشاره کرد.^۳

سامانه ستان: «سامانه تبادل اطلاعات نهادهای مالی»،^۴ به منظور تسهیل در اجرای فرآیندهای مرتبط با حوزه نهادهای مالی با رویکرد مکانیزاسیون، طراحی و تولید شد. با استفاده از این سامانه کلیه نهادهای مالی، متقاضیان تأسیس و تبدیل به نهادهای مالی، اشخاص حقیقی و حقوقی متقاضی تصدی سمت و

۱. نامه شماره ۹۲/۲۴۷۱۱۵ مورخ ۱۳۹۲/۰۹/۲۱ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.

۲. براساس نامه شماره ۹۲/۲۴۷۱۱۵ بانک مرکزی.

۳. <http://www.seo.ir/>

۴. <https://setan.seo.ir>

رکن در نهادهای مالی و سایر ذینفعان این حوزه قادر خواهند بود درخواست‌های خود را بدون محدودیت زمانی و جغرافیایی و از طریق این سامانه برای سازمان بورس ارسال نموده و از آخرین وضعیت درخواست‌های ارسالی خود آگاهی یابند.

تابا: «سامانه تسویه اوراق بهادار الکترونیک»^۱ این امکان را فراهم می‌آورد که تسویه اوراق بین بانک‌ها به صورت الکترونیک صورت گیرد. با آغاز فعالیت تابا، انتشار و مبادله تمامی اوراق مشارکت دولتی و بانک مرکزی و گواهی‌های سپرده، منحصرأ به صورت الکترونیکی صورت پذیرفته و انتشار اوراق مشارکت به صورت کاغذی متوقف خواهد شد. همچنین این سامانه نقش مهمی را در تسهیل مبادله وجوه در ساتنا از طریق امکان تأمین نقدینگی از محل اوراق مشارکت بانک‌ها برعهده دارد. هرچند بنا بوده است این سامانه به طور کامل در سال ۱۳۸۸ به بهره‌برداری برسد^۲ و کلیه معاملات اوراق بهادار در این سامانه انجام شود، لکن هنوز کلیه معاملات اوراق بهادار در این سامانه متمرکز نشده است.

سامانه خزانه‌داری مرکزی اوراق بهادار الکترونیکی: پس از معرفی اوراق بهادار الکترونیکی با استفاده از سامانه تسویه اوراق بهادار الکترونیکی (تابا) در سال ۱۳۸۹ بررسی و امکان‌سنجی پیاده‌سازی زیر سامانه خزانه‌داری مرکزی اوراق بهادار به منظور انتشار اوراق مشارکت به صورت با نام و الکترونیکی برای تمام مشتریان نظام بانکی و با قابلیت‌های خرید و بازخرید اوراق به صورت الکترونیکی، پرداخت سود و اصل مبلغ اوراق از طریق حساب‌های بانکی در دستور کار قرار گرفت. سامانه مزبور در اواخر سال ۱۳۹۲ با انتشار اولین اوراق مشارکت الکترونیکی و اولین گواهی سپرده الکترونیکی مورد بهره‌برداری قرار گرفت، اما هنوز کلیه اوراق بهادار به صورت الکترونیکی منتشر نمی‌شود و این سامانه دربرگیرنده بخشی از اوراق بهادار منتشره است.

سامانه پنجره واحد سرمایه‌گذاری:^۳ جهت تسریع و تسهیل در امور مربوط به سرمایه‌گذاری خارجی و نظارت بر پروژه‌های سرمایه‌گذاری خارجی، در سال ۱۳۹۳ به بهره‌برداری رسید (با اتمام فاز اول آن). این سامانه امکان نظارت مؤثر بر پروژه‌های اجرا شده را فراهم می‌نماید. در همین رابطه، بانک اطلاعات آماری سازمان سرمایه‌گذاری جهت یکپارچه‌سازی اطلاعات سرمایه‌گذاری و تأمین مالی (فاینانس) خارجی در حال تکمیل است که حوزه پوشش و ارتباط آن درون وزارت اقتصاد خواهد بود.

سامانه جمع‌آوری اطلاعات مالی (جام):^۴ سازمان حسابرسی با هدف جمع‌آوری اطلاعات مالی شرکت‌ها و مبارزه با پولشویی، سامانه مزبور را در اوایل تابستان ۱۳۹۴ به بهره‌برداری رساند که از محاسن آن انتقال داده‌ها تحت وب می‌باشد.

1. <http://www.nicholding.net/taaba.html>

2. <https://www.cbi.ir/simplelist/6184.aspx>

۳. نامه شماره ۱۷۸۷۶-۱-۲۷ مورخ ۱۳۹۳/۱۲/۲۷ سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران به رئیس مرکز نوسازی و تحول اداری وزارت امور اقتصادی و دارایی.

۴. نامه شماره ۹۴۲۵۱/۳ مورخ ۱۳۹۴/۲/۱ سازمان حسابرسی به رئیس مرکز نوسازی و تحول اداری وزارت امور اقتصادی و دارایی.

۵-۶. قوانین مرتبط با سامانه‌های تولید اطلاعات

در این بخش، متناسب با دسته‌بندی انجام شده از سامانه‌های تولید اطلاعات، قوانین و مقررات مربوطه ذیل پنج گروه مورد بررسی قرار می‌گیرد.

۵-۶-۱. قوانین مرتبط با صدور مجوز

۵-۶-۱-۱. قانون برنامه پنجم توسعه، ماده (۷۰)

در مورد آن دسته از فعالیت‌های اقتصادی که نیازمند اخذ مجوز از دستگاه‌های متعدد می‌باشند، دستگاه اصلی موضوع فعالیت، وظیفه مدیریت یکپارچه، هماهنگی و اداره امور اخذ و تکمیل و صدور مجوز را برعهده خواهد داشت و از طریق ایجاد پنجره واحد، به صورت حقیقی یا در فضای مجازی با مشارک سایر دستگاه‌های مرتبط به گونه‌ای اقدام می‌نماید که ضمن رعایت اصل همزمانی صدور مجوزها، سقف زمانی مورد نظر برای صدور مجوز از زمان پیش‌بینی شده در قانون نحوه اجرای سیاست‌های کلی اصل چهل و چهارم قانون اساسی تجاوز ننماید.

در ایجاد فرآیند پنجره واحد، دستگاه‌های فرعی صدور مجوز موظفند نسبت به ارائه خدمات از طریق استقرار نماینده تام‌الاختیار در محل پنجره‌های واحد و یا در فضای مجازی اقدام و همکاری لازم را به عمل آورند. دستورالعمل مربوط شامل رویه‌ها و ضوابط و نحوه برخورد با متخلفین و همچنین فهرست دستگاه‌های اصلی در صدور مجوز در فعالیت‌های مختلف به تصویب کارگروه موضوع ماده (۶۲) این قانون می‌رسد.

۵-۶-۱-۲. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، ماده (۳)، بند «الف»:

دستگاه‌های مشمول بندهای «الف»، «ب» و «ج» ماده (۲) این قانون و مدیران و مسئولان آنها مکلفند: الف) کلیه قوانین و مقررات اعم از تصویب‌نامه‌ها، دستورالعمل‌ها، بخشنامه‌ها، رویه‌ها، تصمیمات مرتبط با حقوق شهروندی نظیر فرآیندهای کاری و زمانبندی انجام کارها، استانداردها، معیار و شاخص‌های مورد عمل، مأموریت‌ها، شرح وظایف دستگاه‌ها و واحدهای مربوط، همچنین مراحل مختلف اخذ مجوزها، موافقت‌های اصولی، مفاصاحساب‌ها، تسهیلات اعطایی، نقشه‌های تفصیلی شهرها و جداول میزان تراکم و سطح اشغال در پروانه‌های ساختمانی و محاسبات مربوط به مالیات‌ها، عوارض و حقوق دولت، مراحل مربوط به واردات و صادرات کالا را باید در دیدارگاه‌های الکترونیک به اطلاع عموم برسانند. ایجاد دیدارگاه‌های الکترونیک مانع از بهره‌برداری روش‌های مناسب دیگر برای اطلاع‌رسانی به هنگام و ضروری مراجعین نیست.

۲-۶-۵. قوانین مربوط به ورود و خروج کالا از مسیر تجارت خارجی

۲-۶-۵-۱. قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار، ماده (۸)

«وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است با همکاری وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی و جهاد کشاورزی، اتاق‌ها و سایر دستگاه‌های ذیربط، ظرف ۶ ماه پس از لازم‌الاجرا شدن این قانون، فرآیند تجارت خارجی اعم از واردات و صادرات کالا و خدمات و صدور اسناد و مدارک مربوط از قبیل گواهی مبدأ، فرم‌های تجاری، گواهی‌های بهداشت و استاندارد، اعتبار اسنادی، ثبت سفارش، پروانه گمرکی و بیمه‌نامه، بدون نیاز به مراجعه حضوری ذینفع را به صورت الکترونیکی درآورد. منابع مالی مورد نیاز برای اجرای این ماده از سرفصل‌های دولت الکترونیک در بودجه‌های سنواتی و نیز صرفه‌جویی‌های حاصل از بهبود فرآیندها و کاهش دیوان‌سالاری، تأمین می‌شود.»

۲-۶-۵-۲. قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، ماده (۵)

«دولت مکلف است به منظور پیشگیری از ارتکاب قاچاق و شناسایی نظام‌مند آن با پیشنهاد ستاد و پس از ابلغ رئیس‌جمهور سامانه‌های الکترونیکی و هوشمند جدید مورد نیاز جهت نظارت بر فرآیند واردات، صادرات، حمل، نگهداری و مبادله کالا و ارز را ایجاد و راه‌اندازی نماید.

کلیه اشخاص حقیقی و حقوقی مکلف به رعایت احکام این قانون مربوط به سامانه‌های راه‌اندازی شده می‌باشند و اشخاص حقیقی متخلف به محرومیت از اشتغال به حرفه خود تا یک سال و اشخاص حقوقی به ممنوعیت از فعالیت تجاری تا ۶ ماه محکوم می‌شوند.

تبصره «۱»- هرگونه دسترسی غیرمجاز به اطلاعات سامانه‌های راه‌اندازی شده به موجب این قانون و افشای اطلاعات آنها جرم است و مرتکب به مجازات از ۶ ماه تا دو سال حبس محکوم می‌شود.

تبصره «۲»- وارد نمودن اطلاعات خلاف واقع یا ناقص یا با تأخیر در سامانه‌های موضوع این قانون جرم است و مرتکب به ۶ ماه تا دو سال انفصال موقت از خدمات دولتی و عمومی محکوم می‌شود.

تبصره «۳»- ستاد موظف است از طریق وزارت اطلاعات و با همکاری وزارتخانه‌های صنعت، معدن و تجارت، امور اقتصادی و دارایی (گمرک جمهوری اسلامی ایران)، بانک مرکزی و سایر دستگاه‌های ذیربط به تهیه، اجرا و بهره‌برداری از سامانه شناسایی و مبارزه با کالای قاچاق اقدام نماید.

کلیه مراکز مرتبط با تجارت داخلی و خارجی کشور، موظف به ارائه و تبادل اطلاعات از طریق این سامانه می‌باشند.»

۲-۶-۵-۳. قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، ماده (۶)، بندهای «الف، ب، ت و خ»

«به منظور تجمیع داده‌ها و یکپارچه‌سازی اطلاعات مربوط به سامانه مذکور در تبصره «۳» ماده (۵) و به منظور کاهش زمینه‌های بروز قاچاق کالا و ارز:

الف) وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است با همکاری ستاد و گمرک جمهوری اسلامی ایران و سایر دستگاه‌های ذیربط اقدام به تهیه، اجرا و بهره‌برداری از سامانه نرم‌افزاری جامع یکپارچه‌سازی و نظارت بر فرآیند تجارت نماید.

تبصره- کلیه دستگاه‌های مرتبط با تجارت خارجی کشور، موظفند با اجرا و بهره‌برداری از این سامانه به ارائه و تبادل اطلاعات از طریق آن اقدام نمایند.

ب) وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی و راه و شهرسازی با هدف کاهش توقف‌ها و افزایش دقت در کنترل و بازرسی کالا موظفند به تجهیز مبادی ورودی و خروجی و مسیرهای حمل‌ونقل به امکانات فنی مناسب و الکترونیکی نمودن کلیه اسناد ورود، صدور، عبور، حمل‌ونقل و نظایر آن اقدام نمایند.

ت) وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است، با ایجاد سامانه یکپارچه اعتبارسنجی و رتبه‌بندی اعتباری برای تجارت داخلی و خارجی، با همکاری ستاد و اتاق بازرگانی و صنایع و معادن و کشاورزی ایران و اتاق تعاون مرکزی جمهوری اسلامی ایران صدور، تمدید و ابطال کارت بازرگانی را از طریق سامانه فوق با هدف پیشگیری از بروز تخلفات و قاچاق کالا و ارز ساماندهی نماید.

خ) گمرک جمهوری اسلامی ایران مکلف است برای جلوگیری از استفاده مکرر از اسناد گمرکی اقدامات لازم را معمول دارد».

۳-۶-۵. قوانین مرتبط با ثبت موقعیت جغرافیایی کالا

۱-۳-۶-۵. قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، ماده (۶)، بند «ب»

«وزارتخانه‌های امور اقتصادی و دارایی و راه و شهرسازی با هدف کاهش توقف‌ها و افزایش دقت در کنترل و بازرسی کالا موظفند به تجهیز مبادی ورودی و خروجی و مسیرهای حمل‌ونقل به امکانات فنی مناسب و الکترونیکی نمودن کلیه اسناد ورود، صدور، عبور، حمل‌ونقل و نظایر آن اقدام نمایند».

۲-۳-۶-۵. قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، ماده (۶)، بند «ث»

«وزارت صنعت، معدن و تجارت موظف است با همکاری دستگاه‌های اجرایی ذیربط با استفاده از سامانه نرم‌افزاری به شناسه‌دار کردن کلیه انبارها و مراکز نگهداری کالا و ثبت مشخصات مالک کالا، نوع و میزان کالاهای ورودی و خروجی از این اماکن با هدف شناسایی کالاهای قاچاق اقدام نماید».

۴-۶-۵. قوانین مرتبط با ثبت معاملات کالا

۱-۴-۶-۵. قانون برنامه چهارم توسعه، فصل دوم، ماده (۳۳) بند «ط»

به‌منظور نوسازی و روان‌سازی تجارت، افزایش سهم کشور در تجارت بین‌الملل، توسعه صادرات کالاهای غیرنفتی و خدمات، تقویت توان رقابتی محصولات صادراتی کشور در بازارهای بین‌المللی و به‌منظور

گسترش کاربرد فناوری ارتباطات و اطلاعات در اقتصاد، بازرگانی و تجارت در قالب سند ملی بازرگانی کشور، دولت مکلف است:

ط) با تجهیز دستگاه‌ها و واحدهای مربوطه و با رعایت استانداردها و چارچوب نظام بازرگانی و تجارت الکترونیکی، اقدامات لازم را توسط دستگاه‌های یاد شده به شرح زیر انجام دهد:

۱. به روز نمودن پایگاه‌ها و مراکز اطلاع‌رسانی و ارائه خدمات دستگاه مربوطه در محیط رایانه‌ای و شبکه‌ای،

۲. انجام مناقصه‌ها، مزایده‌ها و مسابقه‌های خرید و فروش کالا و خدمات و عملیات مالی - اعتباری در محیط رایانه‌ای و شبکه‌های اطلاع‌رسانی،

۳. ایجاد بازارهای مجازی،

۴. انجام فعالیت‌های تدارکاتی و معاملاتی در قالب تجارت الکترونیکی از سال دوم برنامه.

تبصره - قوه قضائیه موظف است شعبه یا شعبی از دادگاه‌ها را برای بررسی جرائم الکترونیکی و نیز جرائم مربوط به تجارت الکترونیکی و تجارت سیار، اختصاص دهد.

۴-۶-۵. برنامه جامع توسعه تجارت الکترونیکی، ماده (۴۰)، مصوب ۱۳۸۴

وزارت بازرگانی مکلف است در چارچوب استانداردهای تجارت الکترونیکی اقدامات زیر را انجام دهد:

- ایجاد و راه‌اندازی پورتال اصناف تا پایان شهریور سال ۱۳۸۵.

- نوسازی شبکه بازرگانی کشور از طریق یکپارچه‌سازی فعالیت‌های اطلاع‌رسانی، گسترش بازارهای دادوستد الکترونیکی مبتنی بر فناوری خدمات وبی.

۴-۶-۵. آیین‌نامه فعالیت سامانه تدارکات الکترونیکی دولت مصوب ۱۳۹۰/۰۲/۲۰ وزیران

عضو کارگروه تجارت الکترونیک، مواد (۲)، (۳) و (۳)

ماده (۲) - کلیه دستگاه‌های اجرایی موضوع بند «ب» ماده (۱) قانون برگزاری مناقصات موظفند با اعلام مدیریت ستاد^۱ نسبت به ثبت‌نام در ستاد اقدام و با استفاده از امضای الکترونیکی و با رعایت مقررات مربوط، کلیه مراحل مناقصه یا مزایده را از طریق ستاد انجام دهند.

ماده (۳) - دستگاه‌های مشمول این آیین‌نامه برای انجام معاملات بالای (۱۰) درصد سقف تعیین شده برای معاملات کوچک، ملزم به انجام معامله از طریق ستاد می‌باشند.^۲

ماده (۴) - تأمین‌کنندگان^۳ باید قبل از عضویت در ستاد نسبت به اخذ ایران‌کد برای کالاها و خدمات مربوط اقدام نمایند.

۱. سامانه تدارکات الکترونیکی دولت

۲. براساس بند «د» ماده (۱) آیین‌نامه، کلیه اموال منقول و غیرمنقول و خدمات مورد استفاده در دستگاه‌های اجرایی مشمول این ماده هستند.

۳. بند «ب» ماده (۱) آیین‌نامه - تأمین‌کننده: شخص حقیقی یا حقوقی دارای مجوز قانونی (حسب مورد) که در ستاد، کالا، خدمت یا اموال غیرمنقول خود را جهت فروش به خریداران ارائه می‌کند.

۴-۴-۶-۵. قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار، ماده (۱۹)

«به منظور ایجاد شفافیت و امکان رقابت همه ذینفعان در انجام معامله با دستگاه‌های اجرایی، معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور موظف است با استفاده از امکانات و نیروی انسانی موجود خود، پایگاه ملی اطلاع‌رسانی مناقصات موضوع ماده (۲۳) قانون برگزاری مناقصات را به پایگاه اطلاع‌رسانی جامع معاملات بخش عمومی توسعه و ارتقا دهد. این پایگاه اطلاع‌رسانی باید اطلاعات کلیه معاملات متوسط و بزرگ بخش عمومی شامل خرید، فروش، اجاره و غیره را اعم از اینکه از طریق برگزاری مزایده یا مناقصه یا موارد عدم الزام به تشریفات یا ترک تشریفات یا دیگر روش‌ها تشکیل و منعقد شده باشد به تفکیک دستگاه و موضوع و نیز به تفکیک شهرستان، استان و ملی در زمانی که برای همه واجدان شرایط، فرصت برابر فراهم کند، به اطلاع عموم برساند. همچنین پس از انعقاد قرارداد، نام طرف قرارداد و مشخصات، کیفیت و کمیت مورد معامله و مدت و مبلغ قرارداد و حسب مورد تغییرات بعدی حجم و مبلغ اصل قرارداد یا الحاقیه‌های آن را اعلان نماید. کلیه دستگاه‌های اجرایی موظف به همکاری با این پایگاه اطلاع‌رسانی و ارائه اطلاعات یاد شده در زمان‌های تعیین شده توسط این پایگاه می‌باشند.

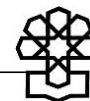
تبصره «۱»- معاملات نیروهای مسلح و امنیتی، تابع مقررات و ضوابط خاص خود است و از شمول این ماده مستثنا می‌باشد.

تبصره «۲»- کلیه معاملات بخش عمومی موضوع این ماده بدون رعایت حکم این ماده، مصداق اخلاف در رقابت موضوع ماده (۴۵) قانون اصل چهل و چهارم است و شورای رقابت موظف است خود و یا با شکایت ذینفعان، به موارد عدم رعایت حکم این ماده رسیدگی و براساس ماده (۶۱) قانون اصل چهل و چهارم درباره آنها تصمیم بگیرد.

۵-۴-۶-۵. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، ماده (۳)، بند «ب»

دستگاه‌های مشمول بندهای «الف»، «ب» و «ج» ماده (۲) این قانون و مدیران و مسئولان آنها مکلفند: (ب) متن قراردادهای مربوط به معاملات متوسط و بالاتر موضوع قانون برگزاری مناقصات که به روش مناقصه، مزایده، ترک تشریفات و غیره توسط دستگاه‌های مشمول بندهای «الف»، «ب» و «ج» ماده (۲) این قانون منعقد می‌گردد و همچنین اسناد و ضمیمه آنها و هرگونه الحاق، اصلاح، فسخ، ابطال و خاتمه قرارداد پیش از موعد و تغییر آن و نیز کلیه پرداخت‌ها، باید به پایگاه اطلاعات قراردادهای وارد گردد.

معاونت برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور موظف است حداکثر ظرف سه ماه پس از ابلاغ این قانون آیین‌نامه اجرایی آن شامل ضوابط و موارد استثناء، نحوه و میزان دسترسی عموم مردم به

اطلاعات قراردادهای را تهیه کند و به تصویب هیئت وزیران برساند و ظرف یک سال پایگاه اطلاعات قراردادهای را ایجاد نماید.

تبصره «۱»- قراردادهایی که ماهیت نظامی یا امنیتی دارد و نیز مواردی که به موجب قوانین، افشای اطلاعات آنها ممنوع می‌باشد و یا قراردادهای محرمانه از شمول این حکم مستثناست. تشخیص محرمانه بودن قراردادهای مذکور برعهده کارگروهی مرکب از معاونین وزرای اطلاعات و امور اقتصادی و دارایی و معاون برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی رئیس‌جمهور و معاون دستگاه مربوط حسب مورد است.

تبصره «۲»- تأخیر در ورود اطلاعات مذکور در بندهای فوق یا ورود ناقص اطلاعات یا ورود اطلاعات برخلاف واقع در پایگاه‌های مذکور تخلف محسوب می‌شود و متخلف به شش ماه تا سه سال انفسال موقت از خدمت در دستگاه‌های موضوع بندهای «الف»، «ب» و «ج» ماده (۲) این قانون محکوم می‌گردد.

۵-۶-۵. قوانین مرتبط با ثبت معاملات خدمات

۵-۶-۵-۱. برنامه جامع توسعه تجارت الکترونیک مصوب هیئت وزیران، ماده (۳۰)

«بیمه مرکزی ایران مکلف است به‌منظور تسهیل در انجام عملیات بیمه الکترونیکی، نسبت به بررسی، مطالعه و سیاستگذاری روش ارائه خدمات نوین بیمه‌ای در چارچوب استانداردهای تجارت الکترونیکی به‌گونه‌ای اقدام کند که تا پایان سال ۱۳۸۵ اقدامات زیر در صنعت بیمه تحقق یابد:

- خودکارسازی سیستم بیمه همراه با راه‌اندازی مرکز داده متمرکز و سیستم جامع پشتیبانی بیمه‌ای که به‌صورت مشترک توسط شرکت‌های بیمه‌ای مورد استفاده قرار گیرد، به منظور مدیریت بهینه منابع، ممانعت از تخلفات بیمه‌گذاران مختلف و استفاده مشترک از اطلاعات جامع صنعت.

- طراحی و راه‌اندازی پورتال جامع بیمه (ارائه انواع خدمات برخط بیمه‌ای مانند بیمه خودرو، بیمه عمر، بیمه خانوار، سیستم‌های نرم‌افزاری بیمه، فروش بیمه‌نامه آتش‌سوزی منازل و خودرو از طریق اینترنت، مکانیزاسیون بیمه باربری صدور و الحاقیه بیمه‌نامه، ساماندهی سیستم‌های عملیاتی موجود برای بهبود و زمینه‌سازی کاربرد بیمه الکترونیکی) به‌منظور افزایش کارایی در صنعت و بهره‌برداری اشتراکی از مجموعه اطلاعات صنعت بیمه، ارائه انواع خدمات برخط بیمه‌ای و ساماندهی سیستم‌های عملیاتی موجود.

۵-۶-۵-۲. برنامه جامع توسعه تجارت الکترونیک مصوب هیئت وزیران، ماده (۳۴)

«سازمان میراث فرهنگی و گردشگری مکلف است در چارچوب استانداردهای تجارت الکترونیکی اقدامات زیر را انجام دهد:

- ارتقای درگاه (پورتال) موجود اطلاعات گردشگری به‌منظور تسهیل دسترسی به اطلاعات جامع، ایجاد فعالیت‌های مشترک بازاریابی و درک بهتر نیازهای گردشگران تا پایان سال ۱۳۸۵.

- ایجاد و راه‌اندازی پایگاه اطلاعات گردشگری به‌منظور تأمین داده‌های منسجم و معتبر در بخش گردشگری، از میان بردن فعالیت‌های موازی، ایجاد منبع واحد اطلاعات برای طرح‌های برخط گردشگری تا پایان سال ۱۳۸۵.

- راه‌اندازی مرکز تماس^۱ در قطب‌های گردشگری کشور.

- گسترش سیستم‌های ذخیره برخط جا در هتل‌ها و گسترش ارتباط آنها به سیستم‌های بین‌المللی».

۳-۵-۶-۵. برنامه جامع توسعه تجارت الکترونیک مصوب هیئت وزیران، ماده (۳۵)

«وزارت راه و ترابری مکلف است به‌منظور گسترش گردشگری الکترونیکی با همکاری سازمان میراث فرهنگی و گردشگری طرح‌های لازم برای گسترش سیستم‌های ذخیره برخط بلیت در شرکت‌های هواپیمایی، مؤسسات حمل‌ونقل جاده‌ای، ریلی و دریایی داخلی و گسترش ارتباط آنها به سیستم‌های بین‌المللی را تا پایان سال ۱۳۸۵ به انجام رساند».

۴-۵-۶-۵. قانون برنامه پنجم توسعه، ماده (۴۸)

ماده (۴۸)- به‌منظور توسعه دولت الکترونیک، تجارت الکترونیک و عرضه خدمات الکترونیک و اصالت بخشیدن به اسناد الکترونیک و کاهش اسناد کاغذی اقدام‌های زیر انجام می‌شود:

الف) وزارت صنعت، معدن و تجارت نسبت به توسعه مراکز صدور گواهی الکترونیکی و کاربرد امضای الکترونیکی به نحوی اقدام می‌نماید که تا پایان سال سوم برنامه سامانه‌های خدماتی و تجاری الکترونیکی بتوانند از این ابزار استفاده نمایند.

ب) سند الکترونیکی در حکم سند کاغذی است مشروط بر آنکه اصالت صدور و تمامیت آن محرز باشد.

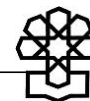
ج) در هر موردی که به‌موجب قانون، تنظیم اوراق یا اسناد و همچنین صدور یا اعطای مجوز، اخطار و ابلاغ، مبادله وجه و مانند آن ضروری باشد، انجام الکترونیکی آن با رعایت مفاد قانون تجارت الکترونیک مجاز بوده و کفایت می‌نماید.

۶-۶-۵. قوانین مرتبط با ثبت معاملات دارای‌های غیرمنقول

۱-۶-۶-۵. تصویبنامه مورخ ۱۳۸۷/۳/۱۹ در خصوص تشکیل سامانه اطلاعات املاک و

مستغلات، بندهای «۱» تا «۶»

۱. با هدف ساماندهی بازار زمین و مسکن و جمع‌آوری و یکپارچه‌سازی اطلاعات مربوط به تمامی املاک و مستغلات و صدور شناسنامه هوشمند، سامانه اطلاعات املاک و مستغلات تشکیل می‌شود.

۲. کارگروهی متشکل از وزارتخانه‌های مسکن و شهرسازی، بازرگانی، دادگستری، کشور و امور اقتصادی و دارایی زیر نظر کارگروه مسکن حداکثر تا پایان بهمن‌ماه ۱۳۸۷، اقدامات لازم را برای راه‌اندازی و تشکیل سامانه یاد شده در بند «۱» و نیز تعیین ضوابط صدور شناسنامه هوشمند برای تمام املاک و مستغلات کشور انجام خواهد داد. دبیرخانه کارگروه در وزارت دادگستری تشکیل می‌شود.

تبصره «۱»- وزارت مسکن و شهرسازی موظف است، هزینه‌های اجرای سامانه مذکور را از محل اعتبارات یارانه‌ای موضوع ماده (۱۸) قانون ساماندهی و حمایت از تولید و عرضه مسکن - مصوب ۱۳۸۷- تأمین نماید.

تبصره «۲»- سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، شهرداری‌های سراسر کشور، شرکت پست، سازمان ثبت احوال کشور، نیروی انتظامی جمهوری اسلامی ایران و همه نهادها و سازمان‌هایی که به نوعی در ارتباط با اراضی و املاک فعالیت دارند، موظف به همکاری برای راه‌اندازی و فعالیت مؤثر سامانه مذکور می‌باشند.

تبصره «۳»- (اصلاحی ۱۳۸۸/۰۹/۲۹) در شهرها و مناطقی که صدور شناسنامه هوشمند املاک و مستغلات آنها به اتمام برسد، دستگاه‌های اجرایی موضوع بند «۲» موظفند هنگام ارائه هرگونه خدمات، اطلاعات شناسنامه هوشمند ملک را به‌روزرسانی نمایند.

۳. وزارت بازرگانی مکلف است حداکثر تا پایان دی ماه ۱۳۸۷، سامانه ثبت معاملات املاک و مستغلات که جزئی از سامانه املاک و مستغلات مذکور در بند «۱» است را تشکیل و نسبت به اتصال تمامی دفاتر مشاورین املاک دارای پروانه کسب و دفاتر اسناد رسمی به بانک مذکور اقدام نماید به‌گونه‌ای که امکان اختصاص و پیگیری کد رهگیری معاملات املاک و مستغلات برای آنها فراهم شود.

۴. دفاتر اسناد رسمی مکلفند در زمان ثبت معاملات راجع به عین یا منفعت املاک و مستغلات اعم از بیع، اجاره، وکالت، هبه، صلح و غیره، هویت اشخاص حقیقی و حقوقی را با شماره ملی که به وسیله سازمان ثبت احوال کشور و شناسه اشخاص حقوقی که توسط سازمان ثبت اسناد و املاک کشور در اختیار قرار می‌گیرد، طبق قوانین و مقررات احراز نمایند و اطلاعات معاملات یاد شده را به ترتیبی که سازمان ثبت اسناد و املاک کشور براساس ماده (۱۳۱) قانون برنامه چهارم توسعه تعیین نموده و می‌کند در سیستم رایانه‌ای سازمان وارد و ثبت نمایند تا از طریق این سیستم به سامانه هوشمند املاک و مستغلات منتقل شود.

تبصره «۱»- کلیه دفاتر مشاورین املاک موظفند از تاریخ اتصال به سامانه ثبت معاملات املاک و مستغلات تمامی معاملات را در سامانه مذکور ثبت نموده و کد رهگیری به آنها تخصیص دهند.

تبصره «۲» - دفاتر اسناد رسمی موظفند در صورتی که معاملات فوق در دفاتر مشاوران املاک کد رهگیری دریافت نکرده‌اند، هنگام ثبت معامله، آن را در سامانه مذکور وارد نموده و به آن کد رهگیری تخصیص دهند.

۵. وزارتخانه‌های کشور، نیرو، نفت، امور اقتصادی و دارایی و ارتباطات و فناوری اطلاعات مکلفند از ارائه هرگونه خدمات درخصوص آب، برق، گاز، تلفن، مفاصاحساب مالیاتی و نظایر آن به مالکان، مستأجران یا وکلایی که تاریخ قرارداد آنها پس از پایان دی‌ماه ۱۳۸۷ بوده و فاقد کد رهگیری باشد، خودداری نمایند.

تبصره «۱» - وزارت بازرگانی موظف است امکان استعلام کدهای رهگیری به‌صورت الکترونیکی و برخط، توسط دستگاه‌های یاد شده را فراهم نماید.

۶. کلیه ادارات امور مالیاتی موظفند در فرآیند استعلام دفاتر اسناد رسمی برای نقل و انتقال رسمی ملک، کد رهگیری ثبت معامله مذکور در سامانه ثبت معاملات املاک و مستغلات کشور را مطالبه نمایند. تبصره - (الحاقی ۱۳۸۸/۰۹/۲۹) از زمانی که اداره‌های امور مالیاتی هر منطقه، سامانه الکترونیکی جهت پاسخگویی به استعلامهای دفاتر اسناد رسمی نصب نمایند، دفاتر اسناد رسمی، فرآیند استعلام از اداره‌های امور مالیاتی مذکور را از طریق این سامانه به انجام می‌رسانند.

۲-۶-۵. قانون برنامه پنجم توسعه، ماده (۴۶)، بند «و»

سازمان ثبت اسناد و املاک کشور مکلف است:

۱. با همکاری و هماهنگی سازمان نقشه‌برداری کشور و همکاری سایر دستگاه‌های ذیربط تا پایان برنامه نسبت به ایجاد پایگاه اطلاعات حقوقی املاک و تکمیل طرح حدنگاری (کاداستر) اقدام نماید.
۲. در راستای توسعه سامانه یکپارچه ثبت اسناد رسمی و املاک، نسبت به الکترونیکی نمودن کلیه مراحل نقل و انتقالات، ثبت اسناد رسمی و املاک تا پایان سال دوم برنامه اقدام نماید.
۳. نسبت به تکمیل پایگاه داده اطلاعات شرکت‌ها و مؤسسات ثبت شده و براساس الگو و استانداردهای اعلام شده توسط معاونت با ذکر مشخصات سهام‌داران، اعضای هیئت‌مدیره و شماره کد ملی آنها و نیز شناسه یکتا و با قابلیت جستجو و دسترسی همگانی تا پایان سال اول برنامه اقدام نماید.

۳-۶-۵. قانون برنامه پنجم توسعه، ماده (۴۶)، بند «ز»

«سازمان ثبت اسناد و املاک کشور و وزارت بازرگانی با همکاری سازمان امور مالیاتی مکلفند نسبت به گسترش سامانه الکترونیکی امن معاملات املاک و مستغلات در سطح کشور اقدام نمایند. کلیه دستگاه‌های اجرایی ذیربط موظف به همکاری برای اجرای کامل این سامانه می‌باشند».

۴-۶-۵. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، ماده (۸)، بند «ب»

به منظور پیشگیری از شکل‌گیری فساد، تکالیف ذیل حسب مورد برعهده معاونت‌های برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی و توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس‌جمهور است:

ب) درباره آن دسته از فرآیندهای اداری از جمله نقل و انتقال اموال غیرمنقول، ثبت شرکت‌ها و واحدهای تولیدی، اخذ مجوز مراحل مختلف صادرات و واردات و امور مربوط به اتباع بیگانه که انجام آن به چند سازمان مربوط می‌گردد، به ایجاد و راه‌اندازی فرآیندهای مرتبط و مکانیزه به‌گونه‌ای که نیاز به مراجعه اشخاص به ادارات مزبور به حداقل کاهش یابد، اقدام نماید.

۵-۶-۵. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، ماده (۱۲)، بند «ج»

سازمان ثبت اسناد و املاک کشور موظف است:

ج) ظرف یک سال شبکه و پایگاه اطلاعاتی مشترک بین دفاتر اسناد رسمی و سازمان ثبت اسناد و املاک کشور را راه‌اندازی نماید، به نحوی که ثبت و تبادل کلیه وقایع دفاتر اسناد رسمی و سازمان ثبت اسناد و املاک کشور از طریق نظام متمرکز مذکور تسهیل گردد.

۷-۶-۵. قوانین مرتبط با مستندسازی جریان وجوه

۱-۷-۶-۵. قانون برنامه سوم توسعه، ماده (۹۴)

«شبکه رایانه‌ای بازار سرمایه ایران جهت انجام دادوستد الکترونیکی اوراق بهادار در سطح ملی و پوشش خدمات اطلاع‌رسانی در سطح ملی و بین‌المللی توسط شورای بورس پس از بررسی جامع نظام اطلاع‌رسانی و مبادله الکترونیکی و هماهنگ با فعالیت‌های انجام شده در قالب تبصره «۲۶» قانون برنامه پنج‌ساله دوم توسعه اقتصادی، اجتماعی و فرهنگی جمهوری اسلامی ایران مصوب ۱۳۷۳/۹/۲۰ ایجاد می‌شود. شورای بورس موظف است حداکثر طی مدت ۶ ماه پس از تصویب این قانون، مقررات لازم در زمینه نوع اطلاعات، نحوه انتشار آنها، با هماهنگی‌های شبکه بانکی کشور را تصویب کند. ضوابط اجرایی دادوستد الکترونیکی و نحوه برخورد با متخلفین و ایمنی معاملات با پیشنهاد دولت به تصویب مجلس شورای اسلامی خواهد رسید».

۲-۷-۶-۵. برنامه جامع توسعه تجارت الکترونیک مصوب هیئت وزیران، ماده (۲۶)

«بانک مرکزی مکلف است با همکاری شبکه بانکی کشور به منظور اجرای سیستم‌های پرداخت الکترونیکی نسبت به راه‌اندازی سیستم جامع اتاق پایاپای وجوه الکترونیکی^۱ و راه‌اندازی سیستم تسویه ناخالص آنی جامع عملیات بین‌بانکی^۲ حداکثر تا پایان سال ۱۳۸۴ اقدام کند».

1. Automated Clearing House (ACH)

2. Real-Time Gross Settlement System (RTGS)

۳-۷-۶-۵. قانون برنامه پنجم توسعه، ماده (۴۹)

«به‌منظور توسعه و تقویت نظام بانکداری اقدامات زیر انجام می‌شود:

الف) استقرار کامل سامانه (سیستم) بانکداری متمرکز^۱ و تبدیل کلیه حساب‌ها اعم از سپرده اشخاص و تسهیلات به حساب‌های متمرکز توسط بانک‌ها با رعایت استانداردها و دستورالعمل‌های بانک مرکزی.

ب) ایجاد و بهره‌برداری مرکز صدور گواهی الکترونیک برای شبکه بانکی با همکاری مرکز صدور گواهی الکترونیک کشور توسط بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به‌منظور افزایش امنیت تبادل اطلاعات الکترونیک.

تبصره - کلیه بانک‌ها امکان استفاده از امضای الکترونیک را در تعاملات بانکی خود تسهیل نمایند».

۴-۷-۶-۵. قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز، ماده (۷)

بانک مرکزی موظف است در جهت پیشگیری و کنترل بازار مبادلات غیرمجاز ارز اقدامات زیر را به‌عمل آورد:

الف) تعیین و اعلام میزان ارز قابل نگهداری و مبادله در داخل کشور، همراه مسافر، همراه رانندگان عبوری و مواردی از این قبیل،

ب) ایجاد سامانه اطلاعات مالی صرافی‌ها و رصد و ارزیابی فعالیت آنها،

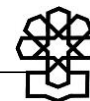
تبصره «۱» - دولت مکلف است ارز مورد نیاز اشخاص را تأمین و در صورت عدم کفایت آن، بازارهای مبادله آزاد ارز را به‌گونه‌ای ایجاد نماید که تقاضای اشخاص از قبیل ارز مسافری و عبوری از طرق قانونی تأمین گردد.

تبصره «۲» - عرضه و فروش ارز، خارج از واحدهای مجاز تعیین شده توسط دولت به وسیله اشخاص و واحدهای صنفی، ممنوع است و با مرتکبین مطابق قانون رفتار می‌شود.

تبصره «۳» - دولت حدود و مقررات استفاده از ارز را تعیین می‌کند. بانک مرکزی موظف است در جهت پیشگیری و کنترل بازار مبادلات غیرمجاز ارز اقدامات ایجاد سامانه اطلاعات مالی صرافی‌ها و رصد و ارزیابی فعالیت آنها را به‌عمل آورد.

۵-۷-۶-۵. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، ماده (۸)، بند «ج»

به‌منظور پیشگیری از شکل‌گیری فساد، تکالیف ذیل حسب مورد برعهده معاونت‌های برنامه‌ریزی و نظارت راهبردی و توسعه مدیریت و سرمایه انسانی رئیس‌جمهور است:

ج) ترتیباتی را اتخاذ نماید که ظرف یک سال پس از تصویب این قانون کلیه معاملات بزرگ مندرج در قانون مناقصات اشخاص مشمول بندهای «الف»، «ب» و «ج» ماده (۲) تنها با گشایش اعتبار ریالی از طریق نظام بانکی صورت گیرد.

۶-۷-۵. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، ماده (۹)، بند «ب»

وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است:

ب) ظرف حداکثر دو سال پس از تصویب این قانون نظام جامع اطلاعات مالیاتی و پایگاه اطلاعات چک‌های بلامحل و سفته‌های واخواستی و بدهی‌های معوق به اشخاص مذکور در بندهای «الف»، «ب» و «ج» ماده (۲) این قانون را راه‌اندازی نماید.

۷-۶-۵. مصوبه ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی مورخ ۱۳۹۳/۹/۳

با توجه به اینکه این مصوبه، یکی از مهمترین مقررات مرتبط با حوزه «مستندسازی جریان وجوه» در اقتصاد است و کلیه مواد آن مرتبط با همین موضوع می‌باشد، به‌منظور پرهیز از اطاله متن، کل متن این مصوبه در پیوست ۱ ارائه خواهد شد. براساس این مصوبه، بانک مرکزی موظف شده است تا پایان سال ۱۳۹۳، منظومه ۹ گانه سامانه‌های اطلاعاتی نظام بانکی را ایجاد و بهره‌برداری نماید و امکان اتصال امن و سیستمی سایر دستگاه‌های اجرایی را به این سامانه‌ها فراهم آورد، به‌گونه‌ای که از ابتدای تیرماه ۱۳۹۴ هرگونه فرآیند دستور، درخواست و یا استعلام در این حوزه‌ها، به‌صورت الکترونیکی انجام شود.

۸-۶-۵. دستورالعمل اجرایی مبارزه با پولشویی توسط حساب‌برسان، ماده (۱)، بند «۱-۱۴»

۱-۱۴. سامانه جام: سامانه جامع اطلاعات مالی شرکت‌ها می‌باشد که به‌طور مجزا در سازمان و جامعه مستقر می‌باشد. حساب‌برسان موظفند کلیه اطلاعات مربوط به ارباب رجوع اعم از اطلاعات هویتی (براساس این دستورالعمل)، صورت‌های مالی، یادداشت‌های همراه، گزارش حساب‌برس مستقل و بازرس قانونی را در این سامانه وارد نمایند. کلیه امور مربوط به ارسال گزارش عملیات مشکوک به پولشویی و همچنین پاسخ به استعلام‌ها نیز از طریق این سامانه صورت می‌گیرد. مسئولیت تهیه این سامانه به‌عهده سازمان و جامعه و با نظارت واحد اطلاعات مالی می‌باشد.

۷-۵. جمع‌بندی

۱. سامانه‌های تولید اطلاعات، با بهره‌گیری از زیرساخت‌های سامانه‌ها و استفاده از سامانه‌های پایه، به تولید و کسب اطلاعات از جریانات اقتصادی می‌پردازند. از یک منظر می‌توان سامانه‌های تولید اطلاعات را ذیل پنج گروه دسته‌بندی کرد: سامانه‌های صدور مجوز، سامانه‌های مرتبط با ورود و خروج کالا و دارایی به اقتصاد، سامانه‌های ناظر به ثبت جابجایی جغرافیایی و انبارش کالا، سامانه‌های مربوط به انتقال مالکیت کالا و دارایی و سامانه‌های مستندسازی جریان وجوه.

۲. سامانه‌های صدور مجوز در سه حوزه کالا (مانند سامانه کارت بازرگانی)، خدمات (مانند سامانه نماد اعتماد الکترونیکی) و اموال غیرمنقول (مانند سامانه صدور سند تک‌برگی) قابل پیاده‌سازی است. الکترونیکی شدن فرآیند صدور مجوز و دسترسی نهادهای حاکمیتی به بانک داده مجوزهای صادره، می‌تواند منجر به کاهش قابل توجه فسادهایی از قبیل جعل و ارتشا گردد.

۳. سامانه‌های مرتبط با ورود و خروج کالا و دارایی به اقتصاد را می‌توان شامل سامانه مربوط به ثبت تجارت خارجی (واردات و صادرات) و سامانه‌های مربوط به ثبت حجم تولید یا باز یافت در بخش‌های مختلف اقتصادی دانست. سامانه پورتال ارزی، سامانه جامع گمرک و ثبت‌ارش، نمونه‌هایی از نوع اول و سامانه بهین‌یاب، نمونه‌ای از نوع دوم می‌باشد. متأسفانه سامانه‌هایی که اقدام به ثبت اطلاعات تولیدات در بخش‌های مختلف اقتصادی نماید، به مقدار لازم توسعه نیافته است. همین مسئله موجب شده اطلاعات تولید در بخش‌های مختلف اقتصادی، مبتنی بر روش‌های نمونه‌گیری (و نه آمارهای ثبتی) تهیه گردد و لذا از دقت کافی برخوردار نباشد.

۴. سامانه‌های ثبت تغییرات موقعیت جغرافیایی، صرفاً شامل حوزه کالایی می‌شود و به دو گروه سامانه‌های ثبت تردد (نظیر سامانه بارنامه برخط و سامانه بارنامه‌های بین‌المللی) و سامانه‌های ثبت توقف (مانند سامانه ثبت الکترونیکی قبض انبار) قابل دسته‌بندی هستند. توسعه این گروه از سامانه‌ها نقش بسزایی در پیشگیری از قاچاق کالا دارد.

۵. سامانه‌های ثبت معاملات و تغییرات مالکیت، در هر سه حوزه کالا، خدمات و اموال غیرمنقول قابل پیاده‌سازی است. سامانه ستاد (تدارکات الکترونیک دولت)، سامانه بورس کالا و سامانه ثبت معاملات خودرو، مربوط به حوزه کالایی؛ سامانه آیپا (ابریکپارچه پروژه‌های ایران) و سپاس (سامانه پرونده الکترونیکی سلامت ایران)، مربوط به حوزه خدمات و سامانه کد رهگیری املاک و مستغلات، مربوط به حوزه اموال غیرمنقول هستند. توسعه سامانه‌های ثبت معاملات، زیرساخت اطلاعاتی مناسبی برای اصلاح نظام مالیات‌ستانی کشور خواهد بود.

۶. توسعه سامانه‌های مستندسازی جریان وجوه، از یکسو امکان اطلاع از علت، مبدأ و مقصد جریانات وجوه و در نتیجه مبارزه با پولشویی را فراهم می‌کند و از سوی دیگر امکان تسلط دولت بر وضعیت توزیع درآمد و دارایی در بین اقشار مختلف جامعه را فراهم می‌کند که پیش‌نیاز تدوین هرگونه سیاست رفاهی است. این سامانه‌ها هم در بخش بانکی و هم در بازار سرمایه در حال پیاده‌سازی هستند. سامانه‌های شتاب، ساتنا، پایا، شاپرک، نسیم، چکاوک و سنا، در حوزه بانکی و سامانه‌های بورس اوراق بهادار، ستان، تابا و جام در حوزه بازار سرمایه، نمونه‌هایی از این گروه هستند.

۷. بررسی قوانین مرتبط با سامانه‌های تولید اطلاعات نشان می‌دهد قانونگذار، تأکید فراوانی بر توسعه این سامانه‌ها داشته است. در واقع، کلیه حوزه‌های صدور مجوز، تجارت خارجی، ثبت تردد و توقف کالا، ثبت تغییرات موقعیت جغرافیایی و نیز مستندسازی جریان وجوه، مورد تأکید قانونگذار قرار گرفته است.

۸. به نظر می‌رسد تأکید قانونگذار بر سامانه‌های مذکور، با هدف مبارزه با قاچاق و نیز مبارزه با فسادهایی نظیر جعل اسناد و ارتشا بوده است. با وجود این، تحقق این اهداف منوط به اتصال سامانه‌های مختلف تشریح شده در این بخش می‌باشد و صرفاً با تأسیس سامانه‌های پراکنده در حوزه تردد، توقف، تجارت خارجی و... مقذور نیست. لذا هرچند در سال‌های اخیر توسعه سامانه‌های تولید اطلاعات سرعت گرفته، لکن اتصال این سامانه‌ها به یکدیگر و ایجاد هماهنگی میان آنها نیازمند توجه بیشتر است.

۹. علیرغم سهم قابل توجه دولت در اقتصاد ایران، معاملات دستگاه‌های دولتی (اعم از مزایده و مناقصه) از شفافیت پایینی برخوردار است. در واقع هرچند سامانه‌هایی به منظور شفاف‌سازی این بخش توسط قانونگذار پیش‌بینی شده (نظیر سامانه ستاد)، لکن در عمل استفاده از این سامانه بسیار محدود است. همچنین علیرغم حجم بسیار زیاد پروژه‌های عمرانی دولت، مدیریت این سامانه‌ها و نحوه کسب اطلاع از درصد پیشرفت و اعتبارات لازم برای تکمیل این پروژه‌ها، هنوز به روش‌های ناکارآمد قدیمی انجام می‌گیرد و استفاده از سامانه‌های مشابه نظیر «آیپا» در این حوزه گسترش نیافته است.

۶. سامانه‌های کاربردی

بعد از شکل‌گیری و یکپارچه شدن سامانه‌های اشاره شده در مراحل قبل، بسیاری از سامانه‌های دیگر مانند انواع سامانه‌های تأمین مالی، سامانه‌های مالیاتی، سامانه‌های نظارتی (مانند مقابله با پولشویی)، سامانه‌های تأمین و تخصیص بار در حمل‌ونقل، رتبه‌بندی اعتباری، سامانه‌های گزارش‌ساز و تصمیم‌ساز برای مدیران و... می‌توانند بر پایه اطلاعات به‌دست آمده و تقاطع آنها شکل بگیرند. از این قبیل سامانه‌های کاربردی که در حال حاضر وجود دارد (یا در مرحله پایوت است)، می‌توان به موارد زیر اشاره کرد:

سامانه اعتبارسنجی مشتریان: به منظور برقراری امکان کنترل دقیق اعطای تسهیلات و جلوگیری از برخورد سلیقه‌ای در اخذ وثایق و نیز کاهش سوءاستفاده‌های احتمالی از تخصیص منابع بانکی به مشتریان خاص راه‌اندازی شده است. در این سامانه، اعتبارسنجی مشتریان از طریق زیرسامانه تسهیلات و تعهدات بانکی به منظور جمع‌آوری اطلاعات تعهدات بانکی شامل تسهیلات ریالی، اعتبارات اسنادی، ضمانتنامه‌های ارزی جهت شناسایی افراد حقیقی و حقوقی بدهکار در شبکه بانکی کشور و نیز زیرسامانه چک‌های برگشتی به منظور شناسایی افراد دارای چک برگشتی در کل شبکه بانکی کشور، برای جلوگیری از افتتاح حساب و یا صدور دسته‌چک جدید صورت می‌پذیرد.

سامانه جامع تسهیلات: سامانه‌ای که فرآیندهای اعطای تسهیلات ارزی و ریالی (اعم از اعتبارسنجی، بررسی طرح‌های توجیه فنی و اقتصادی، ترهین وثایق، نتایج استعلام‌های مرتبط، استمهال و وصول مطالبات) را دربر گرفته و کلیه اسناد مرتبط در این سامانه به صورت سیستمی مبادله می‌گردد. اطلاعات پرونده مشتریان متقاضی تسهیلات از کلیه بانک‌ها و مؤسسات اعتباری به صورت سیستمی برای این سامانه ارسال گردیده و برای هر فعالیت شناسه‌ای یکتا دریافت می‌گردد. بدین ترتیب بانک مرکزی موظف خواهد شد تا مطابق با ضوابط و مقررات ناظر بر تسهیلات و تعهدات کلان، تسهیلات و تعهدات اشخاص مرتبط و محدودیت‌های اشخاص بد حساب و سایر موارد مرتبط، پس از انجام کنترل‌های لازم و در صورت تطبیق درخواست تسهیلات با ضوابط مذکور، نسبت به تخصیص شناسه یکتا اقدام نماید. سازمان ثبت اسناد و املاک کشور نیز از سوی دیگر موظف خواهد بود تا اطلاعات مربوط به آخرین وضعیت ترکیب مالکیت اشخاص حقوقی را به همراه سایر اطلاعات مرتبط و به صورت سیستمی در اختیار بانک مرکزی قرار دهد. همچنین پرداخت تسهیلات جهت خرید کالا و خدمات از سوی بانک‌ها منوط به واریز مبلغ تسهیلات در وجه فروشنده و وجود صورت حساب آن در سامانه ماده (۱۶۹) مکرر قانون مالیات مستقیم شده است.^۱

سامانه کدال:^۲ «سامانه جامع اطلاع‌رسانی ناشران اوراق بهادار»، تحت نظارت سازمان بورس و اوراق بهادار است. براساس ماده (۷) قانون بازار اوراق بهادار جمهوری اسلامی ایران (مصوب ۱ آذر ۱۳۸۴)، اتخاذ تدابیر لازم برای پیش‌گیری از وقوع تخلفات در بازار اوراق بهادار و نیز نظارت بر افشای اطلاعات مهم توسط شرکت‌های ثبت شده نزد سازمان بورس و اوراق بهادار، برعهده هیئت‌مدیره این سازمان است. در همین راستا و به منظور افزایش شفافیت اطلاعات در بازار سرمایه ایران و کاهش فاصله زمانی بین تهیه اطلاعات تا انتشار آن به عموم، ایجاد سامانه جامع اطلاع‌رسانی ناشران از آبان‌ماه ۱۳۸۵ در دستور کار سازمان بورس و اوراق بهادار قرار گرفت. از ابتدای سال ۱۳۸۸ ارسال اطلاعات همه شرکت‌ها از طریق این سامانه الزامی شده است.

سناب: «سامانه نظارت الکترونیکی بانک‌ها». این سامانه که در دی‌ماه ۱۳۸۹ به تصویب شورای پول و اعتبار رسید، به منظور قرار دادن داده‌های شبکه بانکی به صورت متمرکز و بی‌واسطه در اختیار بانک مرکزی و ایجاد بانک اطلاعاتی یکپارچه از داده‌های پلایش شده بانکی تأسیس گردید. در این سامانه امکان پایش و مانیتورینگ سیستم بانکی به لحاظ شناسایی تخلفات و سوءاستفاده‌های مالی و اخذ گزارش‌های کلان مدیریتی از نظر آماری، تلفیقی، جمعیتی و تحلیلی فراهم گردیده و بستری مناسب در جهت توسعه سامانه‌های نظارتی از جمله سامانه‌های ضد پولشویی و کشف تقلب ایجاد شده است.

1. <http://www.mbri.ac.ir/Default.aspx?PageName=Print&id=181555>

2. CODAL - <http://www.codal.ir/>

نهاب: سامانه «نظام هویت‌سنجی الکترونیکی بانکی» که به کلیه مشتریان نظام بانکی، شناسه هویت الکترونیکی بانکی (شهاب) یکتا اختصاص داده، کلیه اطلاعات مربوط به آنها از قبیل اطلاعات هویتی، حساب‌های افتتاح شده، انواع تسهیلات اعطایی و ابزارهای پرداخت صادر شده برای مشتریان کلیه بانک‌ها را شامل خواهد شد. سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، وزارت اطلاعات، سازمان ثبت احوال، شرکت پست جمهوری اسلامی ایران و شرکت‌های اپراتور تلفن ثابت و همراه موظفند امکان استعلام و روانسجی سیستمی اطلاعات مربوطه را برای بانک مرکزی فراهم نمایند. گفتنی است که از ابتدای تیر ۱۳۹۴، شبکه بانکی موظف است از ارائه هرگونه خدمات به حساب‌ها و ابزارهای پرداختی که فاقد شناسه شهاب باشند، خودداری نمایند^۱ (البته این یک حرکت موازی در کنار شناسه ملی/شماره ملی و استفاده از کدگذاری‌های پایه بوده و قابل تأمل جدی است).

سامانه یکپارچه مالیات بر ارزش‌افزوده (سیما):^۲ راه‌اندازی این سامانه که با شروع از ثبت معاملات برخی کالاها آغاز شده است، باعث شناسایی اعضای زنجیره تأمین، افزایش تعاملات الکترونیکی و کاهش مراجعات حضوری می‌شود. راه‌اندازی این سامانه از سال ۱۳۸۷ آغاز و براساس پیش‌بینی‌ها تا پایان سال ۱۳۹۴ به بهره‌برداری خواهد رسید.

سامانه ثبت معاملات ماده (۱۶۹) مکرر قانون مالیات‌های مستقیم: این سامانه به منظور ثبت و ارسال اطلاعات خرید و فروش و همچنین پرداخت بابت قراردادهای ازسوی مؤدیان مالیاتی راه‌اندازی شده است. دوره ارسال اطلاعات برای خرید و فروش و پرداخت قراردادهای سه ماهه بوده و می‌بایست تا سی روز (۳۰ روز) پس از پایان هر فصل نسبت به ارسال آن اقدام نمود.^۳

سامانه حمل بار درون‌شهری، تاکسی‌بار و پیک موتوری: سامانه‌ای برای طرح شناسایی و ثبت حمل بار توسط ناوگان حمل‌ونقل بار درون‌شهری و حومه که در مرحله مطالعات اولیه قرار دارد.

۱-۶. قوانین مرتبط با سامانه‌های کاربردی

– **قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، ماده (۹)، بند «ج»**

وزارت امور اقتصادی و دارایی مکلف است:

ج) پایگاه اطلاعاتی رتبه‌بندی اعتباری اشخاص حقوقی و نیز تجار مذکور در قانون تجارت را راه‌اندازی نماید و آن را در دسترس مؤسسات اعتباری و اشخاص قرار دهد.

تبصره – آیین‌نامه مربوط به نحوه رتبه‌بندی حدود دسترسی اشخاص و مؤسسات اعتباری و نحوه همکاری دستگاه‌ها برای تحلیل اطلاعات پایگاه مذکور در بندهای «ب» و «ج» توسط وزارت امور

1. <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13920926000936>

2. <https://www.evat.ir/>

3. <http://e4.tax.gov.ir/pages/action/show/8>

اقتصادی و دارایی و اتاق بازرگانی و صنایع و معادن ایران و اتاق تعاون ایران تهیه می‌شود و به تصویب هیئت وزیران می‌رسد.

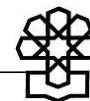
جمع‌بندی و ارائه پیشنهادات

۱. سامانه‌های اطلاعات اقتصادی در عصر حاضر، نقشی بی‌بدیل در توسعه شفافیت اطلاعات ایفا می‌کنند. اما سامانه صرفاً به معنای الکترونیکی نمودن فرآیند کسب اطلاعات نیست؛ بلکه سامانه‌ها با ایجاد یک چرخه تکاملی خودتصحیح برای کلیه مراحل کسب و راستی‌آزمایی اطلاعات (از طریق ایجاد زنجیره مرتبط و متصلی از بانک‌های داده‌های اقتصادی)، هم درجه بالایی از صحت اطلاعات را دارا هستند و هم از طریق به‌هنگام‌سازی و تقاطع داده‌ها، موجب اصلاح اطلاعات ناقص و متناقض در این چرخه می‌شوند. بنابراین سامانه‌محوری در امر افشای اطلاعات اقتصادی، محاسن منحصر به فردی با خود به‌دنبال دارد، که مهمترین آنها، **بازدارندگی نظام‌مند از وقوع جرم و تخلف** است.

۲. اطلاق «سامانه» به پایگاه‌های داده اقتصادی، تنها هنگامی صحیح است که هر چهار مرحله «تولید یا کسب، ذخیره یا بازیابی، تبادل درونی، انتشار و افشا» اطلاعات، در یک سامانه به‌صورت همزمان وجود داشته باشد. بنابراین سیستم‌هایی را که صرفاً به الکترونیکی کردن اسناد و داده‌ها اقدام کرده‌اند درحالی که با سایر سامانه‌ها (چه در اخذ و چه در انتقال داده) ارتباطی ندارند و یا اطلاعات خود را مورد تحلیل پیوسته قرار نداده و برون‌دادی جهت افشا و تصمیم‌سازی ندارند، نباید «سامانه» تلقی نمود.

۳. پژوهش انجام شده در خصوص وضعیت سامانه‌های شفافیت اطلاعات اقتصادی نشان می‌دهد که برخی از سامانه‌های موجود، صرفاً نام «سامانه» را با خود یدک می‌کشند و واجد ویژگی‌های فوق نیستند و لذا اطلاق این نام به آنها صحیح نمی‌باشد. این قبیل سامانه‌ها یا صرفاً جهت جمع‌آوری اطلاعات و داده طراحی شده‌اند، یا هیچ ارتباط سازمان‌یافته و تعریف شده‌ای با دیگر سامانه‌ها ندارند و یا خروجی و برون‌داد ملموس و قابل‌اعتنایی از آنها دیده نمی‌شود. این نواقص موجب می‌شود تا کارکردی را که باید از سامانه‌ها انتظار داشت عملاً محقق نشود.

۴. یکی از مهمترین پیش‌نیازهای توسعه سامانه‌های اطلاعات اقتصادی در کشور، توسعه و تعمیق برخی باورها در خصوص اهمیت و جایگاه شفافیت اطلاعات است. باورهایی از قبیل اینکه «به اشتراک‌گذاری اطلاعات بین دستگاه‌های حاکمیتی، موجب هم‌افزایی شده و کارآمدی مجموعه حاکمیت را ارتقا خواهد داد (اشتراک‌گذاری بین‌دستگاهی)»، «انتشار اطلاعات تولید شده، حق مردم است و محرمانه شدن اطلاعات، باید تنها در شرایط بسیار خاص انجام شود (محرمانه‌زدایی)»، «دسترسی به کلیه اطلاعات مالی، معاملاتی، حقوقی، مالکیتی و... مردم، از حقوق حاکمیت و لازمه برقراری امنیت و نظم و سلامت

اقتصادی است و مصداق دخالت در حریم خصوصی افراد نیست» و... البته عمل به این گزاره‌ها نیازمند تجدیدنظر در برخی قوانین و مقررات فعلی نیز هست.

۵. مطالبه وجه در قبال ارائه اطلاعات حاکمیتی از سوی دستگاه‌های متولی تولید این اطلاعات، یکی از موانع دسترسی عموم به ثمرات توسعه سامانه‌هاست. این در حالی است که اطلاعات حاکمیتی (و نه اطلاعاتی که به سفارش خاص برای دستگاه یا پژوهشگری خاص تولید می‌شود) باید بدون دریافت وجه مازاد و به‌عنوان وظیفه بخش عمومی، در اختیار همگان قرار گیرد.

۶. تأسیس سامانه به‌منظور کسب و پردازش اطلاعات، تنها یکی از گام‌های ابتدایی برای تحقق شفافیت است. اما آنچه می‌تواند تضمین‌کننده تحقق کامل شفافیت و بقای آن در یک حوزه باشد، طراحی فرآیندهای مناسب برای به‌روزرسانی و پایش مداوم اطلاعات، تقاطع و به اشتراک‌گذاری اطلاعات با سایر سامانه‌های حاکمیتی است. بررسی‌ها نشان می‌دهد در حال حاضر بسیاری از سامانه‌های موجود در کشور، به دلیل فقدان این دیدگاه، دچار ناکارایی هستند. به بیان دیگر، برای برخی سازمان‌ها، صرفاً ایجاد سامانه هدف غایی بوده است، و چندان به ارزیابی دست‌آوردها، صحت‌سنجی اطلاعات، مرتبط شدن با سایر سامانه‌های حاکمیتی، و رفع نقایص و معایب سامانه پرداخته نشده است.

۷. طبیعی است که توسعه استفاده از سامانه‌ها، ضرورتاً موجب تحول بسیاری از فرآیندهای اداری تعریف شده در سازمان‌ها و نهادهای حاکمیتی خواهد شد و به دلیل ماهیت اداری این نهادها، هرگونه تحول در بخش عمومی نیز طبیعتاً با مقاومت‌های متعدد روبرو است (**مقاومت بوروکرات‌ها**). از سوی دیگر، از آنجا که توسعه شفافیت اطلاعات مبتنی بر سامانه‌ها، موجب از میان رفتن بسیاری از مفاسد و رانت‌ها خواهد بود، مقاومت‌ها و مخالفت‌های جدی دیگری نیز از سوی ذینفعان وضع فعلی وجود خواهد داشت (**مقاومت رانت‌جویان**). این دو گونه مخالفت از سوی بوروکرات‌ها و رانت‌جویان، موجب کند شدن سرعت توسعه سامانه‌ها می‌شود، لذا مهمترین عاملی که می‌تواند بر این مقاومت‌ها در مسیر توسعه شفافیت فائق آید، اعتقاد راسخ به مقوله شفافیت در سطح مدیران ارشد کشور است.

۸. تبادل اطلاعات تولید شده بین سازمان‌ها و نهادهای حاکمیتی، هم موجب توسعه شفافیت شده و هم از طریق برقراری نوعی نظارت فرانهادی، صحت اطلاعات را تضمین می‌نماید. یکی از مهمترین موانع در این راستا، استفاده نابه‌جا از مفهوم «محرمانگی» برای امتناع از تبادل اطلاعات است. بررسی‌ها نشان می‌دهد بسیاری از موارد استعمال این واژه، مصداق واقعی آن نیست. در واقع، محرمانه شدن اطلاعات جز در موارد معدود، صرفاً جهت گریز از شفافیت و پاسخگویی انجام می‌شود. بنابراین تعیین مصادیق محرمانگی نباید صرفاً در اختیار نهاد تولیدکننده اطلاعات باشد، بلکه لازم است تا چارچوب‌ها و قواعد مشخصی برای این مفهوم تعیین شود.

۹. در پژوهش حاضر، سامانه‌های شفافیت اطلاعات اقتصادی، ذیل چهار بخش دسته‌بندی شده‌اند: سامانه‌های زیرساخت، سامانه‌های پایه، سامانه‌های تولید اطلاعات و سامانه‌های کاربردی.

- منظور از زیرساخت در این گزارش، مجموعه عملیات و ترتیبات فنی است که بستر لازم برای ایجاد و ارتباط سامانه‌ها را فراهم می‌نماید و شامل زیرساخت‌های سخت‌افزاری، زیرساخت‌های نرم‌افزاری، زیرساخت حفظ امنیت و استانداردهای تولید و تبادل اطلاعات می‌شود.
- سامانه‌های پایه، با شناسه‌دار کردن افراد، کالاها و اسناد و نیز ارتباطات بین این اجزا، مواد خام اطلاعاتی لازم برای توسعه سامانه‌های تولید اطلاعات را فراهم می‌نمایند و شامل کدگذاری پایه (کدگذاری اشخاص حقیقی و حقوقی، مکان، کالا و...، نظیر کد ملی، کاداستر، ایران‌کد، طرح اصالت)، احراز هویت (نظیر امضای دیجیتال و سامانه نماد) و روابط حقوقی (به طور خاص، روابط وکالتی و سهامداری) هستند.
- سامانه‌های تولید اطلاعات به منظور رصد جریان اسناد، جریان کالا، خدمات و دارایی‌های فیزیکی و جریان‌های مالی مورد استفاده قرار می‌گیرند و شامل سامانه‌های مستندسازی جریان وجوه، ورود و خروج کالا و دارایی، ثبت معاملات، ثبت تغییرات موقعیت جغرافیایی و مجوزها می‌شوند.
- سامانه‌های کاربردی نیز شامل سامانه‌هایی است که با پردازش اطلاعات تولید شده در سامانه‌های تولید اطلاعات، ارزش‌افزوده اطلاعاتی ایجاد می‌کنند و تصمیم‌گیری سیاستگذار و نیز بخش خصوصی را تسهیل می‌نمایند (نظیر سامانه‌های اعتبارسنجی).
۱۰. بررسی‌ها نشان می‌دهد هرچند قانونگذار، در حوزه زیرساخت‌های سامانه‌ها، به جنبه‌های نرم‌افزاری، سخت‌افزاری و امنیت پایگاه داده تا حدی توجه نموده و تکالیف متعددی برای دستگاه‌های مربوطه به منظور تولید این استانداردها وضع نموده است، اما استانداردهای مربوط به تولید اطلاعات از یک سو (مبتنی بر کدگذاری پایه) و استانداردهای انتشار و تبادل اطلاعات (سطوح پنج‌گانه تشریح شده) از سوی دیگر، از نظر قانونگذار مغفول مانده است.
۱۱. مهم‌ترین آسیب در حوزه زیرساخت سامانه‌ها، عدم بهره‌برداری کامل از «شبکه ملی اطلاعات» است که متضمن توسعه هر چهار بُعد مربوط به زیرساخت‌های سامانه‌ها می‌باشد. بسیاری از احکام قانون برنامه پنجم توسعه و نیز بسیاری از اهداف ناظر به توسعه دولت الکترونیک و امنیت داده‌ها، در گرو بهره‌برداری کامل از این شبکه و اتصال کلیه دستگاه‌های اجرایی کشور به آن است.
۱۲. بررسی قوانین و مقررات مرتبط با سامانه‌های پایه نشان می‌دهد، قانونگذار توجه ویژه‌ای به کدگذاری‌های پایه (خصوصاً کدگذاری اشخاص حقیقی و حقوقی و کالا) و سامانه‌های احراز هویت داشته است. توسعه سامانه‌های احراز هویت هرچند آغاز شده ولی فراگیر شدن استفاده از این سامانه‌ها، نیازمند برخی تغییرات فرهنگی است، اما سامانه‌های مربوط به شناسایی روابط حقوقی (روابط وکالتی و سهامداری)، هم از نظر قانونگذار و هم در اجرا از سوی قوه قضائیه مغفول بوده است؛ که این امر موجب بروز مفاسد متعدد در حوزه تجارت خارجی، شبکه بانکی و... شده است.

۱۳. در مرحله تولید یا کسب اطلاعات، یکی از روش‌های مرسوم، اتکا بر اظهارات فرد (خوداظهاری) است. مکانیسم مطلوب به‌منظور کسب اطلاعات صحیح مبتنی بر خوداظهاری، «درگیر کردن منافع فرد در ارائه اطلاعات صحیح» می‌باشد. در واقع، اطلاعاتی که براساس خوداظهاری افراد به‌دست می‌آید، تنها زمانی می‌تواند مبنای سیاستگذاران قرار گیرد که منافع فرد با ارائه اطلاعات صحیح درگیر شده باشد. به این ترتیب، اتکا به روش‌های سرشماری در کسب اطلاعات، که افراد پرسش‌شونده هیچ‌گونه منفعتی در ارائه اطلاعات صحیح (و هیچ‌گونه زبانی ناشی از ارائه اطلاعات نادرست) ندارند، به هیچ‌عنوان صحیح نیست.

۱۴. در مرحله تولید و کسب اطلاعات، منبع موثقی که می‌تواند مورد استفاده قرار گیرد، اطلاعات مبتنی بر عملکرد افراد است. در این روش، کسب اطلاعات نه به‌عنوان یک فرآیند اصیل و مستقل، بلکه به‌عنوان یک خروجی جانبی در خلال ارائه یک خدمت در هنگام وقوع یک تراکنش اقتصادی و اجتماعی صورت می‌گیرد. مثال بارز این نوع کسب اطلاعات، تراکنش‌های الکترونیکی بانکی افراد است. در یک نظام کسب آمار هوشمند، بخش اعظم اطلاعات مبتنی بر عملکرد افراد حاصل می‌شود و حداقل استفاده از روش‌های سرشماری صورت می‌گیرد. در واقع هرچه میزان استفاده از سرشماری در تولید آمار در یک کشور بیشتر باشد، نظام آماری آن کشور غیرهوشمندتر و غیرپیشرفته‌تر است.

۱۵. تولید اطلاعات در تراکنش‌های مختلف اقتصادی و اجتماعی باید در چارچوب استانداردهای مشخص و مبتنی بر کدگذاری استاندارد انجام گیرد و ذخیره‌سازی در چارچوب همین کدگذاری‌ها انجام شود تا امکان بازیابی و فراخوانی اطلاعات با سهولت و اطمینان امکانپذیر گردد. منظور از کدگذاری استاندارد، کد نمودن اطلاعات پایه است، مانند کد هویت (شماره ملی / شناسه ملی)، کد مکان (کد پستی / کاداستر)، کد کسب‌وکار (کد گارگاه تأمین اجتماعی / شناسه کسب‌وکار و...)، کد کالا (کد قلم کالا / کد تک‌شماری) و... .

۱۶. می‌توان سامانه‌های تولید اطلاعات را ذیل پنج گروه دسته‌بندی کرد: سامانه‌های صدور مجوز، سامانه‌های مرتبط با ورود و خروج کالا و دارایی به اقتصاد (تجارت خارجی و تولید/بازیافت)، سامانه‌های ناظر به ثبت جابجایی جغرافیایی و انبارش کالا، سامانه‌های مربوط به انتقال مالکیت کالا و دارایی و سامانه‌های مستندسازی جریان وجوه.

۱۷. سامانه‌های صدور مجوز در سه حوزه کالا (مانند سامانه کارت بازرگانی)، خدمات (مانند سامانه نماد اعتماد الکترونیکی) و اموال غیرمنقول (مانند سامانه صدور سند تک‌برگی) قابل پیاده‌سازی است. الکترونیکی شدن فرآیند صدور مجوز و دسترسی نهادهای حاکمیتی به بانک داده مجوزهای صادره، می‌تواند منجر به کاهش قابل توجه فسادهایی از قبیل جعل و ارتشا گردد.

۱۸. سامانه‌های مرتبط با ورود و خروج کالا و دارایی به اقتصاد را می‌توان شامل سامانه مربوط به ثبت تجارت خارجی (واردات و صادرات) و سامانه‌های مربوط به ثبت حجم تولید یا بازیافت در بخش‌های مختلف اقتصادی دانست. سامانه پورتال ارزی، سامانه جامع گمرک و ثبت‌ارش، نمونه‌هایی از نوع اول و سامانه بهین‌یاب، نمونه‌ای از نوع دوم می‌باشد. متأسفانه سامانه‌هایی که اقدام به ثبت اطلاعات تولیدات در بخش‌های مختلف اقتصادی نماید، به مقدار لازم توسعه نیافته است. همین مسئله موجب شده اطلاعات تولید در بخش‌های مختلف اقتصادی، مبتنی بر روش‌های نمونه‌گیری (و نه آمارهای ثبتی) تهیه گردد و لذا از دقت کافی برخوردار نباشد.

۱۹. سامانه‌های ثبت تغییرات موقعیت جغرافیایی، صرفاً شامل حوزه کالایی می‌شود و به دو گروه سامانه‌های ثبت تردد (نظیر سامانه بارنامه برخط و سامانه بارنامه‌های بین‌المللی) و سامانه‌های ثبت توقف (مانند سامانه ثبت الکترونیکی قبض انبار) قابل دسته‌بندی هستند. توسعه این گروه از سامانه‌ها نقش بسزایی در پیشگیری از قاچاق کالا دارد.

۲۰. سامانه‌های ثبت معاملات و تغییرات مالکیت، در هر سه حوزه کالا، خدمات و اموال غیرمنقول قابل پیاده‌سازی است. سامانه ستاد (تدارکات الکترونیک دولت)، سامانه بورس کالا و سامانه ثبت معاملات خودرو، مربوط به حوزه کالایی؛ سامانه آپا (ابریکپارچه پروژه‌های ایران) و سپاس (سامانه پرونده الکترونیکی سلامت ایران)، مربوط به حوزه خدمات و سامانه کد رهگیری املاک و مستغلات، مربوط به حوزه اموال غیرمنقول هستند. توسعه سامانه‌های ثبت معاملات، زیرساخت اطلاعاتی مناسبی برای اصلاح نظام مالیات‌ستانی کشور خواهد بود.

۲۱. توسعه سامانه‌های مستندسازی جریان وجوه، از یکسو امکان اطلاع از علت، مبدأ و مقصد جریانات وجوه و در نتیجه مبارزه با پولشویی را فراهم می‌کند و از سوی دیگر امکان تسلط دولت بر وضعیت توزیع درآمد و دارایی در بین اقشار مختلف جامعه را فراهم می‌کند که پیش‌نیاز تدوین هرگونه سیاست رفاهی است. این سامانه‌ها هم در بخش بانکی و هم در بازار سرمایه در حال پیاده‌سازی هستند. سامانه‌های شتاب، ساتنا، پایا، شاپرک، نسیم، چکاوک و سنا، در حوزه بانکی و سامانه‌های بورس اوراق بهادار، ستان، تابا و جام در حوزه بازار سرمایه، نمونه‌هایی از این گروه هستند.

۲۲. بررسی قوانین مرتبط با سامانه‌های تولید اطلاعات نشان می‌دهد قانونگذار، تأکید فراوانی بر توسعه این سامانه‌ها داشته است. درواقع، کلیه حوزه‌های صدور مجوز، تجارت خارجی، ثبت تردد و توقف کالا، ثبت تغییرات موقعیت جغرافیایی و نیز مستندسازی جریان وجوه، مورد تأکید قانونگذار قرار گرفته است.

۲۳. به‌نظر می‌رسد تأکید قانونگذار بر سامانه‌های مذکور، با هدف مبارزه با قاچاق و نیز مبارزه با فسادهایی نظیر جعل اسناد و ارتشا بوده است. با وجود این، تحقق این اهداف منوط به اتصال سامانه‌های مختلف تشریح شده در این بخش می‌باشد و صرفاً با تأسیس سامانه‌های پراکنده در حوزه تردد، توقف، تجارت

خارجی و... مقدور نیست. لذا هرچند در سال‌های اخیر توسعه سامانه‌های تولید اطلاعات سرعت گرفته، لکن اتصال این سامانه‌ها به یکدیگر و ایجاد هماهنگی میان آنها نیازمند توجه بیشتر است.

۲۴. علیرغم سهم قابل توجه دولت در اقتصاد ایران، معاملات دستگاه‌های دولتی (اعم از مزایده و مناقصه) از شفافیت پایینی برخوردار است. در واقع هرچند سامانه‌هایی به‌منظور شفاف‌سازی این بخش توسط قانونگذار پیش‌بینی شده (نظیر سامانه ستاد)، لکن در عمل استفاده از این سامانه بسیار محدود است. همچنین علیرغم حجم بسیار زیاد پروژه‌های عمرانی دولت، مدیریت این سامانه‌ها و نحوه کسب اطلاع از درصد پیشرفت و اعتبارات لازم برای تکمیل این پروژه‌ها، هنوز به روش‌های ناکارآمد قدیمی انجام می‌گیرد و استفاده از سامانه‌های مشابه نظیر «آپا» در این حوزه گسترش نیافته است.

۲۵. بسیاری از مزایای مستندسازی اطلاعات، در صورت افشا و انتشار اطلاعات تولید شده حاصل خواهد شد. اطلاعات افشا شده باید علاوه بر امکان استفاده توسط انسان، قابلیت پردازش و تحلیل توسط نرم‌افزار و ماشین را نیز داشته باشد. براساس قابلیت استفاده از اطلاعات توسط انسان و نرم‌افزار، ۵ سطح مختلف برای انتشار داده تعریف شده است. حد نصاب شفافیت در بسیاری از کشورها، انتشار اطلاعات در قالب‌هایی است که قابلیت پردازش توسط رایانه را دارد. بر این اساس، انتشار اطلاعات در قالب‌هایی نظیر HTML، DOC ، CSV، XLS ، XML ، API و API+Linked Data قابل قبول بوده و انتشار اطلاعات در قالب‌های تصویری و PDF را نمی‌توان مصداق شفافیت و افشای اطلاعات دانست.

۲۶. سامانه‌های اطلاعاتی، در صورت اجرای صحیح، نه تنها بر حجم فعالیت‌های اداری نمی‌افزایند، بلکه با جایگزین نمودن پروسه‌های زمان‌بر کاغذی، ضمن سرعت بخشیدن به امور، موجب افزایش دقت می‌شوند. اما در برخی موارد به دلیل عدم همکاری سازمان‌ها در به اشتراک‌گذاری اطلاعات، با موازی‌کاری و تعدد سامانه‌های اطلاعاتی مواجه هستیم که عملکرد و خروجی مشابه دارند. در این شرایط عملاً راه‌اندازی سامانه‌ها موجب نقض غرض می‌شود. لذا لازم است از تکرر و تکثر بی‌مورد سامانه‌های اطلاعاتی دوری جست (پرهیز از رویش قارچ‌گونه سامانه‌های مشابه) و همکاری بین‌دستگاهی در حوزه سامانه‌های اطلاعاتی را جایگزین موازی‌کاری کرد.

۲۷. یکی از سامانه‌های لازم و ضروری برای جلوگیری از بروز مفاسد در بسیاری از حوزه‌ها، سامانه‌های حقوقی است (به‌طور خاص، سامانه‌هایی به‌منظور تشخیص روابط سهام‌داری و وکالتی) که متأسفانه در حال حاضر هیچ نوع سامانه‌ای در این حوزه در کشور وجود ندارد. مثال‌های فراوانی در رابطه با سوءاستفاده از روابط وکالتی (خصوصاً در حوزه زمین و مسکن و نیز تجارت خارجی) و همچنین روابط سهام‌داری (خصوصاً در اعطای تسهیلات به اشخاص مرتبط در حوزه بانکی) وجود دارد. فقدان این سامانه‌ها موجب شده است تا قوانین و مقررات مناسب متعددی که در بسیاری از حوزه‌ها وضع شده است، به دلیل عدم تشخیص مصادیق ذی‌نفع واحد، عملاً امکان اجرا نیابد.

۲۸. چنانکه بیان شد، توسعه استفاده از سامانه‌ها، در بسیاری از موارد به دلیل «مقاومت بوروکرات‌ها» و «مقاومت رانت‌جویان»، با مشکل مواجه است. در چنین مواردی نیاز به دخالت مقام قانونگذار و مقررات‌گذار (مجلس شورای اسلامی و هیئت وزیران) وجود دارد تا با وضع قوانینی صریح و الزام‌آور، امکان فرار از شفافیت از میان برود. یکی از مثال‌های بارز در این زمینه، مهجور و بی‌اثر ماندن سامانه ستاد است که به‌منظور ساماندهی و شفاف‌سازی کلیه تدارکات (خریدها) دولت طراحی شده است.

۲۹. توسعه سامانه‌ها یک امر بین‌دستگاهی است و مزایای استفاده از سامانه‌های اطلاعاتی تنها در صورتی حداکثر خواهد شد که همکاری بین‌دستگاهی در این خصوص وجود داشته باشد. بر این اساس، جداسازی بسترهای اطلاعاتی و «تک‌روی» در حوزه سامانه‌ها، (که نمونه آن در مورد گمرک جمهوری اسلامی ایران وجود دارد)، علاوه بر تحمیل هزینه‌های مضاعف، در بلندمدت به زیان کل کشور و ازجمله همان دستگاه خواهد بود.

۳۰. یکی از مسائلی که نیاز به چاره‌اندیشی دارد، تعیین نهاد راهبر سامانه‌های اطلاعات اقتصادی در کشور است. با توسعه سامانه‌ها و ایجاد شبکه‌ای درهم‌تنیده از سامانه‌های اطلاعاتی، تعیین نهادی که مدیریت این مجموعه را برعهده داشته باشد و با وضع استانداردهای تولید، تبادل و انتشار اطلاعات در این سامانه‌ها، کارآمدی این مجموعه را تضمین نماید، ضروری است. لازمه چنین نهادی، فراقوه‌ای بودن و ثبات مدیریتی است و تنها مقام قانونگذار، صلاحیت رسیدگی به این موضوع را دارد.

پیوست ۱ - متن کامل مصوبه ستاد مبارزه با مفاسد اقتصادی

ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی در جلسه یکصد و بیست و هشت مورخ ۱۳۹۳/۹/۳، به استناد مواد (۲۷) و (۳۲) قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مبارزه با فساد (مصوب ۱۳۹۰ مجمع تشخیص مصلحت نظام) و در اجرای ماده (۱۹) سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ابلاغی رهبر معظم انقلاب (مدظله‌العالی) مبنی بر شفاف‌سازی اقتصاد، سالم‌سازی فضای آن و پیشگیری از اقدامات و فعالیت‌ها و زمینه‌های فسادزا و به‌منظور تأمین الزامات توسعه فناوری اطلاعات و تکمیل سامانه‌های الکترونیکی در شبکه بانکی کشور، ضوابط نحوه ایجاد و تکمیل سامانه‌های الکترونیکی در شبکه بانکی و نحوه همکاری مراجع ذیربط در این خصوص را به شرح ذیل مصوب کرد:

فصل اول - مصوبات عمومی

ماده (۱)

بانک مرکزی موظف است با بهره‌برداری از فناوری اطلاعات و ارتباطات، منظومه سامانه‌های زیر را به نحوی که در فصل دوم تشریح شده است ایجاد و راه‌اندازی نماید.

- سامانه نظام هویت‌سنجی الکترونیک بانکی (نهاب)
- سامانه پیام‌رسانی الکترونیک مالی (سیام)
- سامانه صدور یکپارچه الکترونیک دسته چک (صیاد)
- سامانه چک و اسناد وصولی کاغذی (سیما)
- سامانه پرداخت الکترونیک سیار (سپاس)
- نوین سامانه یکپارچه بانک مرکزی (نسیم)
- سامانه جامع تسهیلات
- سامانه یکپارچه استعلامات مالی (سیام)

ماده (۲)

دسترسی به سامانه‌های مذکور با درخواست دستگاه مربوطه و توسط بانک مرکزی طبق شرایط زیر فراهم خواهد شد:

- درخواست باید به‌منظور انجام وظایف قانونی متقاضی باشد.
- اطلاعات به‌صورت سیستمی درخواست شود و پاسخ آن نیز به‌صورت سیستمی در سامانه دستگاه متقاضی ثبت گردد.

- دستگاه متقاضی بایستی مقررات امنیت فضای تبادل اطلاعات (افتا) را رعایت نماید.
- تبصره در مواردی که بین متقاضی و بانک مرکزی اختلاف وجود داشته باشد موضوع به دبیرخانه ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی جهت طرح در کارگروه مذکور در ماده (۴) این مصوبه ارجاع و اتخاذ تصمیم خواهد شد.

ماده (۳)

به منظور تسریع و تسهیل در پاسخگویی به دستورها، درخواست‌ها و استعلام‌هایی که مربوط به نظام بانکی است، بانک مرکزی موظف است با همکاری قوه قضائیه و سایر مراجع ذیصلاح حداکثر ظرف مدت ۶ ماه از تاریخ ابلاغ این مصوبه، اتصال امن و سیستمی بین بانک مرکزی و مراجع یاد شده را برقرار نماید به گونه‌ای که فرآیند دستور، درخواست، استعلام و پاسخ به آن، به صورت الکترونیکی انجام شده و اسناد فیزیکی استعلام با نسخ الکترونیک آنها جایگزین گردد.

تبصره «۱»- بانک مرکزی، قوه قضائیه و سایر مراجع ذیصلاح مرتبط باید از گواهی امضای دیجیتال استفاده نموده و دستورالعمل‌های امنیت فضای تبادل اطلاعات (افتا) را رعایت نمایند.

تبصره «۲»- قوه قضائیه و مراجع ذیصلاح مرتبط ظرف مدت سه ماه پس از استقرار سامانه، باید از ارسال و دریافت اسناد کاغذی دستورها، درخواست‌ها و استعلام‌ها خودداری نموده و صرفاً به درخواست‌ها و استعلام‌هایی که به صورت الکترونیکی انجام می‌شود، ترتیب اثر دهند.

تبصره «۳»- تعیین مراجع ذیصلاح یاد شده بنا به تصمیم ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی صورت می‌پذیرد.

ماده (۴)

نظارت بر حسن اجرای این مصوبات برعهده دبیرخانه ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی می‌باشد و دبیرخانه موظف است ضمن تشکیل کارگروه تخصصی مورد نیاز و برگزاری مرتب جلسات و انجام هماهنگی‌های لازم، گزارش پیشرفت مفاد مصوبه را به صورت فصلی به ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی ارائه نماید.

فصل دوم - مصوبات سامانه‌ها

الف) سامانه نظام هویت‌سنجی الکترونیک بانکی (نهاب)

ماده (۵)

بانک مرکزی موظف است تا پایان سال ۱۳۹۳ سامانه نظام هویت‌سنجی الکترونیک بانکی (نهاب) را به‌گونه‌ای تهیه، اجرا و بهره‌برداری نماید که اطلاعات مشتریان را در برگرفته و به آنها شناسه هویتی الکترونیک بانکی (شهاب) تخصیص دهد.

ماده (۶)

بانک‌ها و مؤسسات اعتباری موظفند تمامی داده‌های مربوط به نهاب اعم از داده‌های هویتی، آدرس و شماره تماس، حساب‌های افتتاح شده، انواع تسهیلات اعطایی و ابزارهای پرداخت صادر شده برای مشتریان خود را تا پایان سال ۱۳۹۳ در سامانه نهاب ثبت نمایند.

ماده (۷)

سازمان ثبت اسناد و املاک کشور، وزارت اطلاعات، سازمان ثبت احوال، شرکت پست جمهوری اسلامی ایران و شرکت‌های اپراتور تلفن ثابت و همراه موظفند امکان استعلام و رواسنجی سیستمی اطلاعات مربوطه را برای بانک مرکزی فراهم نمایند.

ماده (۸)

از ابتدای تیرماه سال ۱۳۹۴ بانک مرکزی و بانک‌ها و مؤسسات اعتباری موظفند از ارائه هرگونه خدمات به حساب‌ها و ابزارهای پرداختی که فاقد شناسه شهاب باشد، خودداری نمایند.

ب) سامانه پیام‌رسانی الکترونیک مالی (سپام)

ماده (۹)

بانک مرکزی موظف است تا انتهای سال ۱۳۹۳ سامانه پیام‌رسانی الکترونیک مالی (سپام) را به‌گونه‌ای تهیه، اجرا و بهره‌برداری نماید که فرآیندهای صدور، اصلاح، استفاده، واخواست و ابطال اسناد تعهدآور بانکی را دربرگرفته و ضمانتنامه‌های ارزی و ریالی، اعتبارات اسنادی ارزی و ریالی، سفته، برات و نظایر آن را به‌صورت الکترونیک مبادله نماید.

ماده (۱۰)

بانک‌ها و مؤسسات اعتباری بایستی اطلاعات ضمانتنامه‌ها، اعتبارات اسنادی، سفته‌ها، برات و نظایر آن را به صورت سیستمی و برخط برای سامانه سپام ارسال و برای آنها شناسه یکتا دریافت نمایند و تا زمانی که برگه فیزیکی این اسناد با نسخ الکترونیک آنها جایگزین نشده است شناسه مذکور را روی برگه فیزیکی اسناد درج نمایند.

پ) سامانه صدور یکپارچه الکترونیک دسته چک (صیاد) و سامانه چک و اسناد وصولی کاغذی (چکاوک)

ماده (۱۱)

بانک مرکزی موظف است تا انتهای سال ۱۳۹۳ سامانه صدور یکپارچه الکترونیک دسته چک (صیاد) را به گونه‌ای تهیه، اجرا و بهره‌برداری نماید که فرآیندهای درخواست، صدور و ارسال دسته چک را برگرفته و به هر برگ چک شناسه یکتا اختصاص دهد.

ماده (۱۲)

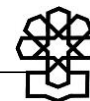
بانک‌ها و مؤسسات اعتباری موظفند از ابتدای سال ۱۳۹۴ تمامی دسته چک‌ها را مطابق با استانداردها و ویژگی‌های امنیتی تعیین شده توسط بانک مرکزی چاپ نمایند و از ابتدای سال ۱۳۹۴ تمامی دسته چک‌ها باید با استانداردها و ویژگی‌های امنیتی تعیین شده توسط بانک مرکزی تطابق کامل و دقیق داشته باشند.

ماده (۱۳)

از ابتدای تیرماه ۱۳۹۴ صرفاً چک‌های شناسه یکتا در سامانه صیاد، قابلیت پایاپای بین بانکی را خواهند داشت.

ماده (۱۴)

از ابتدای سال ۱۳۹۴ تمامی چک‌ها و ابزارهای پرداخت کاغذی که به صورت بین بانکی، بین بانک‌های مختلف پذیرش می‌گردند، باید صرفاً از طریق سامانه چکاوک و به صورت الکترونیک مبادله گردند.

ت) سامانه یکپارچه مدیریت اوراق بانکی (سیما)

ماده (۱۵)

بانک مرکزی موظف است تا پایان سال ۱۳۹۳ سامانه یکپارچه مدیریت اوراق بهادار بانکی (سیما) را به گونه‌ای تهیه، اجرا و بهره‌برداری نماید که فرآیندهای صدور، انتشار، وثیقه‌گذاری، نقل و انتقال، پرداخت سود و بازپرداخت اصل در سررسید را دربرگیرد.

ماده (۱۶)

از ابتدای سال ۱۳۹۴ کلیه اوراق مشارکت و بدهی بانکی، اوراق خزانه اسلامی، گواهی سپرده بانکی و نظایر آن که توسط بانک‌ها و مؤسسات اعتباری و یا با عاملیت آنها منتشر می‌گردد باید صرفاً به صورت با نام و الکترونیک منتشر و مبادله گردد.

ماده (۱۷)

اوراق مشارکت و بدهی بانکی، اوراق خزانه اسلامی، گواهی سپرده بانکی و نظایر آن که از سال ۱۳۹۴ به بعد صادر و منتشر می‌شوند تنها در صورتی معتبر خواهد بود که در سامانه یکپارچه مدیریت اوراق بهادار بانکی (سیما) ثبت شده باشد.

ث) نوین سامانه یکپارچه بانک مرکزی (نسیم)

ماده (۱۸)

بانک مرکزی موظف است با هدف نگهداری و مدیریت متمرکز حساب‌های ریالی و ارزی دستگاه‌های موضوع مواد (۱) تا (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری، نوین سامانه یکپارچه بانک مرکزی (نسیم) را به گونه‌ای تهیه، اجرا و بهره‌برداری نماید که کلیه فرآیندها و تراکنش‌های مربوط به حساب‌های مذکور نظیر افتتاح حساب، دریافت، پرداخت، انتقال و مانده حساب را دربر گرفته و کلیه اسناد مربوطه را به صورت الکترونیک مبادله نماید.

ماده (۱۹)

کلیه سازمان‌ها و دستگاه‌هایی که مبتنی بر وظایف قانونی خود نیازمند اطلاعات مربوط به عملکرد حساب‌های بانکی مربوط به خود هستند، موظفند این اطلاعات را از سامانه نسیم به صورت سیستمی استعلام نموده و به صورت الکترونیک در سامانه‌های خود بدون دخالت عامل انسانی ثبت نمایند.

تبصره - بانک مرکزی موظف است امکان استعلام سیستمی و برخط عملکرد حساب‌های مذکور را برای ذینفعان فراهم نماید.

ماده (۲۰)

خزانه‌داری کل کشور موظف است با همکاری بانک مرکزی نسبت به افتتاح حساب‌های درآمدی و هزینه‌ای جدید و بستن حساب‌های دریافتی و پرداختی پیشین خود، مطابق با شیوه‌های مدیریت حساب‌های دولتی (موضوع دستورالعمل ماده (۹۴) قانون پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران) اقدام نماید.

ماده (۲۱)

تمامی پرداخت‌ها و دریافت‌های دستگاه‌های موضوع مواد (۱) تا (۵) قانون مدیریت خدمات کشوری، از ابتدای سال ۱۳۹۴، مطابق با شیوه‌نامه مدیریت حساب‌های دولتی (موضوع دستورالعمل ماده (۹۴) قانون برنامه پنجم توسعه جمهوری اسلامی ایران، صرفاً در بستر سامانه نسیم صورت خواهد پذیرفت.

ج) سامانه جامع تسهیلات

ماده (۲۲)

بانک مرکزی موظف است سامانه جامع تسهیلات را تا انتهای سال ۱۳۹۳، به‌گونه‌ای تهیه، اجرا و بهره‌برداری نماید که فرآیندهای اعطای تسهیلات ارزی و ریالی اعم از اعتبارسنجی، بررسی طرح‌های توجیه فنی و اقتصادی، ترهین وثایق، نتایج استعلام‌های مرتبط، استمهال و وصول مطالبات را دربرگیرد و اسناد مرتبط را به‌صورت سیستمی مبادله نماید.

ماده (۲۳)

بانک‌ها و مؤسسات اعتباری بایستی به‌منظور اعطای تسهیلات به متقاضیان، اطلاعات تشکیل پرونده را به‌صورت سیستمی و برخط برای سامانه جامع تسهیلات ارسال و برای آن شناسه یکتا دریافت نمایند.

ماده (۲۴)

بانک مرکزی موظف است مطابق با قوانین، ضوابط و مقررات ناظر بر تسهیلات و تعهدات کلان، تسهیلات و تعهدات اشخاص مرتبط، محدودیت‌های اشخاص بدحساب و سایر موارد مرتبط، کنترل‌های لازم را

انجام داده و در صورت تطبیق درخواست تسهیلات با چارچوب ضوابط مذکور، نسبت به تخصیص شناسه یکتا اقدام نماید.

تبصره - سازمان ثبت اسناد و املاک کشور موظف است اطلاعات مربوط به آخرین وضعیت ترکیب مالکیت اشخاص حقوقی را به همراه سایر اطلاعات مرتبط، به صورت سیستمی در اختیار بانک مرکزی قرار دهد تا امکان شناسایی حداکثری اشخاص مرتبط فراهم شود.

ماده (۲۵)

بانکها و مؤسسات اعتباری موظفند در خصوص تسهیلات که برای خرید کالا یا خدمت تخصیص داده می‌شوند مبلغ تسهیلات را صرفاً در وجه فروشنده کالا یا خدمت پرداخت نمایند.

تبصره - پرداخت مبلغ تسهیلات منوط به وجود صورت حساب قرارداد مذکور در سامانه ماده (۱۶۹) مکرر قانون مالیات‌های مستقیم می‌باشد و سازمان امور مالیاتی موظف است امکان استعلام سیستمی صورت حساب‌های سامانه ماده (۱۶۹) مکرر قانون مالیات‌های مستقیم را برای ذینفعان فراهم نماید.

ماده (۲۶)

بانکها و مؤسسات اعتباری موظفند اطلاعات پرداخت تسهیلات، بازپرداخت اقساط و استمهال را مبتنی بر شناسه یکتای تسهیلات برای سامانه جامع تسهیلات ارسال نمایند.

چ) سامانه یکپارچه استعلامات مالی (سیام)

ماده (۲۷)

بانک مرکزی موظف است سامانه یکپارچه استعلام‌های مالی (سیام) را تا پایان سال ۱۳۹۳ به گونه‌ای تهیه، اجرا و بهره‌برداری نماید که فرآیندهای مربوط به استعلام اسناد شبکه بانکی را دربرگرفته و کلیه اسناد فرآیندهای استعلام را صرفاً به صورت الکترونیک مبادله نماید.

ماده (۲۸)

بانکها و مؤسسات اعتباری موظفند اطلاعات مورد نیاز استعلام‌های مالی را به صورت سیستمی برای بانک مرکزی ارسال نمایند. در صورت عدم همکاری و یا ارسال اطلاعات ناقص، مسئولیت آن برعهده بانک یا مؤسسه اعتباری مربوطه خواهد بود.

ماده (۲۹)

بانک‌ها و مؤسسات اعتباری موظفند استعلام از دستگاه‌های خارج از شبکه بانکی کشور (سازمان امور مالیاتی، سازمان ثبت احوال، سازمان ثبت شرکت‌ها، شرکت سرمایه‌گذاری مرکزی و تسویه وجوه و نظایر آنها) را از طریق سامانه سپام و به‌صورت سیستمی به انجام رسانند.

ماده (۳۰)

مراجع قضایی و سایر دستگاه‌ها و مراجع قانونی که براساس مأموریت قانونی خود نیازمند دریافت اطلاعات از سامانه‌های شبکه بانکی هستند از ابتدای سال ۱۳۹۴ باید اطلاعات اسناد شبکه بانکی را صرفاً از سامانه یکپارچه استعلام‌های مالی استعلام نموده و تنها به اسنادی که مورد تأیید این سامانه هستند ترتیب اثر دهند.

ماده (۳۱)

بانک مرکزی موظف است برای دستگاه‌هایی که مبتنی بر مأموریت قانونی خود نیازمند دریافت اطلاعات اسناد مذکور هستند امکان استعلام سیستمی اسناد را فراهم نماید.

ح) سامانه پرداخت الکترونیک سپاس

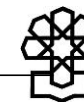
ماده (۳۲) بانک مرکزی موظف است تا پایان خردادماه سال ۱۳۹۴ سامانه پرداخت الکترونیک سپاس (سپاس) را به‌گونه‌ای تهیه، اجرا و بهره‌برداری نماید که تمامی خدمات پرداخت همراه و کیف پول الکترونیک را دربرگیرد.

ماده (۳۳)

بانک‌ها و مؤسسات اعتباری موظفند از ابتدای تیرماه سال ۱۳۹۴ کلیه خدمات پرداخت همراه و کیف پول الکترونیک را صرفاً از طریق سامانه سپاس ارائه نمایند.

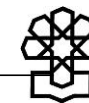
ماده (۳۴)

شرکت‌های عرضه‌کننده خدمات پرداخت همراه موظفند از ابتدای تیرماه سال ۱۳۹۴ صرفاً از طریق سامانه سپاس به شبکه بانکی کشور متصل شوند.

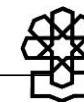
پیوست ۲- جدول دسته‌بندی انواع سامانه‌های اطلاعات اقتصادی

انتشار و افشای اطلاعات	تبادل با سایر سامانه‌ها	ذخیره‌سازی و دسته‌بندی داده‌ها	کسب و تولید داده (در ازای خدمت)	آیا سامانه دایر است؟	تعریف سامانه	دستگاه مربوطه	عنوان سامانه	زیربخش	افراز سامانه‌ها
ع.ا.	بله	بله	بله	بله	هویت حقیقی	ثبت احوال	شماره ملی	کدینگ پایه سامانه‌های پایه	
ع.ا.	بله	بله	بله	بله	هویت حقوقی	سازمان ثبت اسناد و املاک کشور	شناسه ملی		
ع.ا.	بله	بله	بله	بله	هویت حقوقی	ثبت شرکت‌ها	کد کارگاه		
ع.ا.	ع.ا.	بله	بله	بله	هویت حقوقی	سازمان امور مالیاتی	کد اقتصادی		
ع.ا.	ع.ا.	بله	بله	در حال تکمیل	شناسایی کالاها و داروها در حوزه وزارت بهداشت - کنترل سیستماتیک اصالت و کیفیت	وزارت بهداشت- وزارت صمت	شناسه یکتای اصالت و سلامت		
ع.ا.	ع.ا.	بله	بله	بله	کد قلم کالا	وزارت صمت	ایران کد (کدینگ قلم کالا)		
ع.ا.	بله	بله	بله	بله	تسهیل و استانداردسازی مبادلات بین بانکی و بین‌المللی بانک‌های کشور	بانک مرکزی	شبا		
ع.ا.	ع.ا.	بله	بله	خیر	کد تک‌شماری کالا	وزارت صمت	شبنم (کدینگ تک‌شماری کالا)		
ع.ا.	ع.ا.	بله	بله	بله	کد مکان	وزارت ارتباطات و فناوری اطلاعات	کد پستی		
ع.ا.	ع.ا.	بله	بله	در حال تکمیل	کد و مشخصه مکان	سازمان ثبت اسناد و املاک کشور	کاداستر		
				خیر	ثبت و تشخیص کلیه روابط و کالتهی (عام و خاص)	قوه قضائیه	رابطه‌های و کالتهی	سامانه	رابطه‌های حقوقی
				خیر	ثبت و تشخیص کلیه روابط سهام‌داری شرکت‌ها و بانک‌ها	قوه قضائیه	رابطه‌های سهام‌داری		

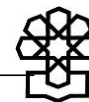
افشای اطلاعات	انتشار و تبادل با سایر سامانه‌ها	ذخیره‌سازی و دسته‌بندی داده‌ها	کسب و تولید داده (در ازای خدمت)	آیا سامانه دایر است؟	تعریف سامانه	دستگاه مربوطه	عنوان سامانه	زیربخش	افراز سامانه‌ها
بله	خیر	بله	خیر	خیر	اعطای مکانیزه جوایز و مشوق‌های صادراتی	وزارت صمت	یارانش		
ع.ا.	بله	بله	بله	بله	درگاه اطلاعات و خدمات صنعت، معدن و تجارت	وزارت صمت	بهین یاب		
ع.ا.	ع.ا.	بله	بله	بله	رصد و پایش حجم کالا، نوع کالا، زمان و مکان تخلیه و بارگیری کالاهای تجاری	کانون صنفی حمل‌ونقل	برنامه برخط	ثبت تردد کالا	
ع.ا.	ع.ا.	بله	بله	بله	نظارت یکپارچه و سیستمی بر ترانزیت کالا	سازمان راهداری و حمل‌ونقل جاده‌ای	راهنما بین‌المللی الکترونیکی ایران (eCMR)		
				ع.ا.	ترانزیت بین‌المللی کالا در چارچوب کنوانسیون تیر (TIR)	گمرک	برنامه‌های بین‌المللی		
ع.ا.	بله	بله	بله	در حال تکمیل	اطلاعات قبض ورود و خروج کالا از انبارها	بورس کالا	ثبت الکترونیکی قبض انبار	ثبت توقف کالا	
ع.ا.	بله				صدور صورتحساب الکترونیک با لحاظ کردن تمامی جزئیات مربوط به معامله		صدور یکپارچه صورتحساب الکترونیک		
ع.ا.	ع.ا.	بله	بله	در حال تکمیل	ثبت معاملات خودرو	وزارت صمت	ثبت معاملات خودروی کشور		
ع.ا.	ع.ا.	بله	بله	بله	تخصیص نهاده کشاورزی به کشاورزان و فروش آنها	وزارت جهاد کشاورزی	فروش نهاده یا تخصیص سوخت به کشاورزان و صنعتگران	ثبت معاملات کالا	
ع.ا.	ع.ا.	بله	بله	بله	معامله برخط کالاهای ثبت سفارش شده در سازمان بورس کالا	سازمان بورس	بورس کالا		
ع.ا.	ع.ا.	بله	بله	بله	زیرساختی مناسب برای یکپارچه‌سازی کلیه خریدهای دولت	مرکز توسعه تجارت الکترونیک	ستاد		

افراز سامانه‌ها	زیربخش	عنوان سامانه	دستگاه مربوطه	تعریف سامانه	آیا سامانه دایر است؟	کسب و تولید داده (در ازای خدمت)	ذخیره‌سازی و دسته‌بندی داده‌ها	تبادل با سایر سامانه‌ها	انتشار و افشای اطلاعات	
		مزایده الکترونیک دولت	سازمان جمع‌آوری و فروش اموال تملیکی	جمع‌آوری و فروش اموال تملیکی جهت انجام فرآیند فروش الکترونیکی تا صدور حواله	بله	بله	بله	ع.ا.	ع.ا.	
		فروش اینترنتی فرآورده‌های نفتی	شرکت ملی پخش فرآورده‌های نفتی	خرید فرآورده‌های نفتی براساس سهمیه مجاز و ظرفیت حمل و کد اعطایی مشتریان	بله	بله	بله	ع.ا.	ع.ا.	
		تجارت آسان	شرکت ملی نفت	الکترونیک و یکپارچه‌سازی فرآیند درخواست و تخصیص سهمیه سوخت	بله	بله	بله	ع.ا.	ع.ا.	
	ثبت معاملات خدمات	آیپا	وزارت صمت	رصد پروژه‌های عمرانی	بله	بله	بله	ع.ا.	ع.ا.	
		سامانه نظارت و هدایت الکترونیکی (سنهاب)	بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران	تجمیع اطلاعات شرکت‌های بیمه و سهولت دسترسی اطلاعات عملکردی صنعت بیمه	بله	بله	بله	بله	بله	
		سپاس	وزارت بهداشت	پرونده الکترونیک سلامت ایرانیان	بله	بله	بله	ع.ا.	ع.ا.	
	ثبت دارایی غیرمنقول	کد رهگیری املاک و مستغلات	سازمان ثبت اسناد و املاک کشور	ثبت یکپارچه تراکنش معامله و اجاره املاک و مستغلات	بله	بله	بله	ع.ا.	ع.ا.	
		سیماک	سازمان ثبت اسناد و املاک کشور	انجام امور ثبتی و صدور مجوزها املاک به‌صورت الکترونیکی	بله	بله	بله	ع.ا.	ع.ا.	
	مستندسازی وجوه	پنجره سرمایه‌گذاری واحد	سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های فنی و اقتصادی ایران	تسریع و تسهیل در امور مربوط به سرمایه‌گذاری خارجی و نظارت بر پروژه‌های سرمایه‌گذاری خارجی	بله	بله	بله	بله	ع.ا.	بله
		ساتنا	بانک مرکزی	پردازش و تسویه تراکنش‌های بین‌بانکی	بله	بله	بله	بله	ع.ا.	بله
شاپرک		بانک مرکزی	بهبود و نظارت بر شبکه الکترونیکی پرداخت کارتی	بله	بله	بله	بله	ع.ا.	بله	
ستان		سازمان بورس اوراق بهادار	تسریع و تسهیل در اجرای فرآیندهای مرتبط با حوزه نهاد‌های مالی (تأیید صلاحیت شرکت‌ها)	بله	بله	بله	بله	ع.ا.	ع.ا.	

افزایش سامانه‌ها	زیربخش	عنوان سامانه	دستگاه مربوطه	تعریف سامانه	آیا سامانه دایر است؟	کسب و تولید داده (در ازای خدمت)	ذخیره‌سازی و دسته‌بندی داده‌ها	تبادل با سایر سامانه‌ها	انتشار و افشای اطلاعات
		بورس سهام	سازمان بورس اوراق بهادار	مبادله و خریدوفروش سهام شرکت‌ها	بله	بله	بله	ع.ا.	ع.ا.
		پایا	بانک مرکزی	زیرساخت اصلی مبادلات پولی بین بانکی	بله	بله	بله	ع.ا.	ع.ا.
		تابا	بانک مرکزی	تسویه اوراق بین بانک‌ها به‌صورت الکترونیک	بله	بله	بله	ع.ا.	ع.ا.
		خزانه داری مرکزی اوراق بهادار الکترونیکی	بانک مرکزی	انتشار اوراق مشارکت به‌صورت با نام و الکترونیکی برای تمام مشتریان نظام بانکی و با قابلیت‌های خرید و بازخرید	بله	بله	بله	ع.ا.	ع.ا.
		شتاب	بانک مرکزی	شبکه تبادل اطلاعات بین‌بانکی	بله	بله	بله	ع.ا.	ع.ا.
		سپاس	بانک مرکزی	بهبود و نظارت بر پرداخت الکترونیک سیار	در حال تکمیل	بله	بله	ع.ا.	ع.ا.
		نسیم	بانک مرکزی	بانکداری متمرکز الکترونیکی بانک مرکزی	در حال تکمیل	بله	بله	ع.ا.	ع.ا.
		چکاوک	بانک مرکزی	تبادل چک با هدف ساکن‌سازی لاشه چک، استانداردسازی پذیرش و پردازش الکترونیکی چک‌ها و اسناد بین‌بانکی	بله	بله	بله	ع.ا.	ع.ا.
		جمع‌آوری اطلاعات مالی (جام)	سازمان حسابرسی	جمع‌آوری اطلاعات مالی شرکت‌ها و مبارزه با پولشویی	بله	بله	بله	ع.ا.	ع.ا.
		سامانه‌های کاربردی		سامانه جامع تسهیلات	بانک مرکزی	فرآیندهای اعطای تسهیلات ارزی و ربالی	بله	بله	بله
مدیریت تشکل‌ها	وزارت صمت			شناسایی فعالان تجارت در بخش خصوصی	بله	خیر	بله	خیر	ع.ا.
نهاب	بانک مرکزی			تسریع در روند ارائه خدمات و اعتبارسنجی	بله	بله	بله	ع.ا.	ع.ا.
ثبت معاملات ارز (سنا)	بانک مرکزی			نرم‌افزار یکپارچه صرافی‌ها برای ثبت خرید و فروش بالای ۳۰۰ دلار	بله	بله	بله	ع.ا.	ع.ا.

انتشار و افشای اطلاعات	تبادل با سایر سامانه‌ها	ذخیره‌سازی و دسته‌بندی داده‌ها	کسب و تولید داده (در ازای خدمت)	آیا سامانه دایر است؟	تعریف سامانه	دستگاه مربوطه	عنوان سامانه	زیربخش	افراز سامانه‌ها
ع.ا.	بله	بله	بله	بله	نظارت بی‌واسطه بانک مرکزی بر داده‌های شبکه بانکی	بانک مرکزی	سناب		
ع.ا.	ع.ا.	بله	بله	بله	سامانه جامع اطلاع‌رسانی ناشران اوراق بهادار	سازمان بورس و اوراق بهادار	کدال		
ع.ا.	بله	بله	بله	بله	ارسال صورت معاملات	سازمان امور مالیاتی	ثبت معاملات ماده (۱۶۹) مکرر قانون مالیات		
ع.ا.	بله	بله	بله	در حال تکمیل	کنترل دقیق اعطای تسهیلات	بانک مرکزی	اعتبارسنجی مشتریان		
ع.ا.	بله	بله	بله	بله	مالیات بر ارزش افزوده	سازمان امور مالیاتی	مالیات بر ارزش افزوده		
ع.ا.	بله	بله	بله	بله	طرح شناسایی ناوگان حمل‌ونقل بار درون شهری و حومه	وزارت کشور	سامانه حمل بار درون شهری، تاکسی بار و پیک موتوری		

قوانین و مقررات

۱. قانون مدیریت خدمات کشوری، مصوب ۱۳۸۶/۷/۸.
۲. قانون برنامه سوم توسعه، مصوب ۱۳۷۹/۱/۲۸.
۳. قانون برنامه چهارم توسعه، ۱۳۸۳/۶/۱۱.
۴. قانون برنامه پنجم توسعه، ۱۳۸۹/۱۰/۱۵.
۵. قانون مبارزه با قاچاق کالا و ارز و اصلاحیه‌های بعدی آن.
۶. قانون ارتقای سلامت نظام اداری و مقابله با فساد، ۱۳۸۷/۲/۲۹.
۷. قانون جامع حدنگار (کاداستر) کشور، مصوب ۱۳۹۳/۱۱/۱۲.
۸. قانون بهبود مستمر محیط کسب و کار، مصوب ۱۳۹۰/۱۱/۱۶.
۹. مصوبه ستاد هماهنگی مبارزه با مفاسد اقتصادی، ۱۳۹۳/ ۹ /۳.
۱۰. برنامه جامع توسعه تجارت الکترونیک مصوب هیئت وزیران، مصوب ۱۳۸۴/۴/۵.
۱۱. آیین‌نامه فعالیت سامانه تدارکات الکترونیکی دولت، مصوب ۱۳۹۰/۲/۲۰.
۱۲. آیین‌نامه مصوب هیئت وزیران به شماره «۱۱۶۲۲۵/ت/۳۵۸۱هـ».
۱۳. تصویب‌نامه درخصوص تشکیل سامانه اطلاعات املاک و مستغلات، مصوب ۱۳۸۷/۳/۱۹.
۱۴. آیین‌نامه اجرایی نظام ملی طبقه‌بندی و خدمات شناسه کالا و خدمات به شماره (۱۸۵۹۶/ت/۳۷۱۷۹ک).
۱۵. دستورالعمل اجرایی مبارزه با پولشویی توسط حساب‌برسان، مصوب ۱۳۹۱/۳/۲۳.

کتاب، مقالات و مکاتبات

۱۶. سیاست‌های کلی اقتصاد مقاومتی ابلاغی رهبر معظم انقلاب اسلامی.
۱۷. سخنرانی رهبر معظم انقلاب در بازدید از مجموعه صنعتی مینا، اردیبهشت‌ماه ۱۳۹۳.
۱۸. میرترابی، سعید. مسائل نفت ایران، نشر قومس، ۱۳۸۴.
۱۹. نامه شماره ۸۶۱۰/۹۴/۲۰۱ مورخ ۱۳۹۴/۲/۳۰ مدیرکل فناوری اطلاعات و ارتباطات بیمه مرکزی جمهوری اسلامی ایران به رئیس مرکز نوسازی و تحول اداری وزارت امور اقتصاد و دارایی در پاسخ به استعلام مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی از آن وزارتخانه.
۲۰. نامه شماره ۱۷۸۷۶-۱-۲۷ مورخ ۱۳۹۳/۱۲/۲۷ سازمان سرمایه‌گذاری و کمک‌های اقتصادی و فنی ایران به رئیس مرکز نوسازی و تحول اداری وزارت امور اقتصادی و دارایی در پاسخ به استعلام مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی از آن وزارتخانه.
۲۱. نامه شماره ۹۴۳۵۱/۳ مورخ ۱۳۹۴/۳/۱ سازمان حسابرسی به رئیس مرکز نوسازی و تحول اداری وزارت امور اقتصادی و دارایی در پاسخ به استعلام مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی از آن وزارتخانه.
۲۲. نامه شماره ۰۱/۴۶۱۹۱ مورخ ۱۳۹۳/۱۲/۲۴ قائم‌مقام سازمان جمع‌آوری و فروش اموال تملیکی به رئیس مرکز نوسازی و تحول اداری وزارت امور اقتصاد و دارایی در پاسخ به استعلام مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی از آن وزارتخانه.
۲۳. نامه شماره ۹۲/۲۴۷۱۱۵ مورخ ۱۳۹۲/۰۹/۲۱ بانک مرکزی جمهوری اسلامی ایران به مرکز پژوهش‌های مجلس شورای اسلامی.
۲۴. «سامانه جامع امور گمرکی»، گمرک جمهوری اسلامی ایران، دانشگاه تهران، ۱۳۹۳.

25. "The World's Technological Capacity to Store, Communicate, and Compute Information". Martin Hilbert and Priscila López, 2011.

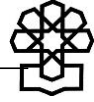
26. Soft Power, Smart Power and Intelligent Power. A lecture in honor of Joseph Nye.

مصاحبه‌ها

۲۷. مصاحبه با مسئولان بخش صادرات و واردات سازمان توسعه تجارت.
۲۸. مصاحبه با مسئولان سامانه ثبت سفارش در سازمان توسعه تجارت.
۲۹. مصاحبه با مسئولان سامانه‌های یارانش و نمونش در سازمان توسعه تجارت.
۳۰. مصاحبه با مدیر «سامانه تدارکات الکترونیکی دولت» در مرکز توسعه تجارت الکترونیکی وزارت صنعت، معدن و تجارت.
۳۱. مصاحبه با مدیر «سامانه نماد اعتماد الکترونیکی» در مرکز توسعه تجارت الکترونیکی وزارت صنعت، معدن و تجارت.
۳۲. مصاحبه با قائم‌مقام معاونت پژوهش مرکز همکاری‌های فناوری و نوآوری ریاست جمهوری.

پایگاه‌های اینترنتی

33. <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13920926000936>
34. <http://www.unions.tpo.ir/>
35. <http://www.dukascopy.com>
36. <http://www.fairtradingtech.com/t3-bridge/transparency/>
37. <http://www.transparency4iran.blog.ir>
38. http://www.inrud.org/ICIUM/ConferenceMaterials/1219-yildirim-_a.pdf
39. <http://www.mbri.ac.ir/Default.aspx?PageName=Print&id=181555>
40. <http://www.codal.ir/>
41. <http://www.sana2.cbi.ir/tabid/99/Default.aspx?returnurl=%2fdefault.aspx>
42. <https://www.evat.ir/>
43. <http://www.e4.tax.gov.ir/pages/action/show/8>
44. <http://www.mbri.ac.ir/Default.aspx?PageName=Print&id=181555>
45. <http://www.cbi.ir/ /page/5857.aspx>
46. <http://www.cbi.ir/simplelist/5842.aspx>
47. <http://www.cbi.ir/showitem/11701.aspx>
48. <http://www.asrebank.ir/>
49. <http://www.emdadshetab.cbi.ir/emdad/>
50. <http://www.ime.co.ir/>
51. <http://www.tejaratasan.ir/>
52. <http://www.ipanet.ir/>
53. <http://www.pps.go.kr/english/>
54. <http://www.sell.niopdc.ir/AIPNIOPDCSell/welcome.do>
55. <http://www.acrs.khodroir.ir/UserPanel.aspx>
56. <http://www.hoshmand.assc.ir/distribution.web/Home.aspx?System=1>
57. <http://www.setadiran.ir/eproc/welcome.do>
58. <http://www.Behinyab.ir>
59. <http://www.mbri.ac.ir/Default.aspx?PageName=Print&id=181555>

60. <http://www.sabtemelk.ir/>
61. <http://www.eplirica.blog.ir/>
62. <http://www.cbi.ir/showitem/8965.aspx>
63. <http://www.sabtaresh.tpo.ir/>
64. <http://www.yaranesh.tpo.ir/UserPanel.aspx>
65. <http://www.farsnews.com/newstext.php?nn=13920926000936>
66. <http://www.drug.mubabol.ac.ir>
67. <http://www.cadastre.ssaa.ir/>
68. <http://www.5stardata.info>
69. <http://www.Transparency.org>
70. <http://www.shabaab.ir/>

مرکز پژوهش‌ها
مجلس شورای اسلامی

شماره مسلسل: ۱۴۶۹۶

شناسنامه گزارش

عنوان گزارش: تحلیل وضعیت موجود سامانه‌های اطلاعات اقتصادی

نام دفتر: مطالعات اقتصادی

تهیه و تدوین کنندگان: پژوهشکده سیاست پژوهی و مطالعات راهبردی حکمت (حسین اسفندیار،

سیدمحمد صالح نجفی فراشاه، سیدعلی روحانی

ناظران علمی: محمد جلال، سیداحسان خاندوزی

اظهار نظر کننده: مهدی فقیهی

متقاضی: معاونت پژوهش‌های اقتصادی

ویراستار تخصصی: _____

ویراستار ادبی: _____

واژه‌های کلیدی:

۱. سامانه
۲. زیرساخت
۳. اطلاعات اقتصادی
۴. مفاسد اقتصادی
۵. تولید اطلاعات
۶. شفافیت
۷. افشای اطلاعات
۸. صدور مجوز
۹. تجارت خارجی
۱۰. حمل و نقل و انبارش
۱۱. معاملات کالا و خدمات
۱۲. جریان وجوه
۱۳. نظام بانکی

تاریخ انتشار: ۱۳۹۴/۱۱/۱۹